ÚˆÙÔÛ¤ÏÈ‰· Aã ergasion 18-11-2005 14:02 ™ÂÏ›‰·1

Νεοελληνική Γλώσσα

Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

´Ú˜ÙÔÛ¤ÏÈ‰· Aã ergasion 18-11-2005 14:02 ™ÂÏ›‰·2

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	**Κωνσταντίνος Αγγελάκος,** *Λέκτορας του Ιονίου Πανεπιστημίου* **Ελένη Κατσαρού**, *Φιλόλογος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης* **Αναστασία Μαγγανά**, *Γλωσσολόγος*
ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ	**Σταύρος Καμαρούδης**, *Επίκουρος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Δ. Μακεδονίας* **Χρυσούλα Παπαγεωργοπούλου**, *Σχολική Σύμβουλος* **Ιωάννης Μπασλής**, *Φιλόλογος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης*
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ	**Αικατερίνη Βερούτσου**, *Εικονογράφος-Σκιτσογράφος*
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ	**Δήμητρα Αλατζατζή**, *Φιλόλογος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης*
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ	**Χριστίνα Αργυροπούλου**, *Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου*
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ	**Φώτιος Καβουκόπουλος**, *Φιλόλογος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης*
ΕΞΩΦΥΛΛΟ	**Σύνθεση από την εικονογράφηση**
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Γ΄ Κ.Π.Σ. / **ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ** / **Ενέργεια 2.2.1** / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ.
Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης
Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτές Επιστημονικοί Υπεύθυνοι Έργου
Γεώργιος Κ. Παληός
Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου
Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.

´Ú˘ÙÔÛ¤ÏÈ‰· Aã ergasion 18-11-2005 14:02 ™ÂÏ›‰·3

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Κωνσταντίνος Αγγελάκος   Ελένη Κατσαρού   Αναστασία Μαγγανά

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ   ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Νεοελληνική Γλώσσα

Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

Περιεχόμενα

1η ΕΝΟΤΗΤΑ **Οι πρώτες μέρες σ' ένα νέο σχολείο** 7

2η ΕΝΟΤΗΤΑ **Επικοινωνία στο σχολείο** 13

3η ΕΝΟΤΗΤΑ **Ταξίδι στον κόσμο της φύσης** 23

4η ΕΝΟΤΗΤΑ **Φροντίζω για τη διατροφή και την υγεία μου**. 37

5η ΕΝΟΤΗΤΑ **Γνωρίζω το μαγικό κόσμο του θεάτρου και του κινηματογράφου** . . 47

6η ΕΝΟΤΗΤΑ **Οι δημιουργικές δραστηριότητες στη ζωή μου**. 51

7η ΕΝΟΤΗΤΑ **Ο κόσμος μέσα από την οθόνη-εικόνα** 57

8η ΕΝΟΤΗΤΑ **Αθλητισμός και Ολυμπιακοί Αγώνες: Παρακολουθώ και συμμετέχω** 63

9η ΕΝΟΤΗΤΑ **Ανακαλύπτω τη μαγεία της γνώσης** 69

10η ΕΝΟΤΗΤΑ **Γνωρίζω τον τόπο μου και τον πολιτισμό του** 73

ÅÁˆÙÔÛ¤ÏÈ‰· Aã ergasion 18-11-2005 14:02 ™ÂÏ›‰·6

1η ενότητα

ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΜΕΡΕΣ Σ' ΕΝΑ ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

- Επικοινωνία –
Κώδικες επικοινωνίας – Είδη προτάσεων

Επικοινωνία – Κώδικες επικοινωνίας **– Είδη** προτάσεων

Κείμενο 1 [Στο σχολείο]

1. Ποιος μιλάει στο σκίτσο;
2. Σε ποιους απευθύνεται;
3. Τι τους λέει;
4. Με τι είδους πρόταση διατυπώνει αυτό που τους λέει; Αποφαντική, ερωτηματική, προστακτική ή επιφωνηματική;
5. Οι ακροατές του τον καταλαβαίνουν; • Εμείς πώς το ξέρουμε;

Κείμενο 2 [Το διαγώνισμα]

Όλα τα παιδιά ήταν έτοιμα. Μπροστά τους είχαν μια μεγάλη κόλα διαγωνισμού. Κρατούσαν το μολύβι τους στο χέρι και περίμεναν. Ο κύριος Ευαγγέλου έψαχνε μέσα στα χαρτιά του. [...]

Ύστερα έβγαλε τα γυαλιά του, όπως συνήθιζε, τα καθάρισε, τα ξανάβαλε κι άρχισε να τους λέει:

– Θα σας υπαγορεύσω την εκφώνηση του προβλήματος. Όπως σας είπα, θέλω να προσέξετε πολύ. Φαίνεται απλό και είναι απλό. Αλλά χρειάζεται σκέψη. Λοιπόν, αρχίζουμε:

«Ένα ορθογώνιο τρίγωνο ΑΒΓ –Γ = ορθή γωνία– κινείται ούτως ώστε η κορυφή του Α να διαγράψει την ευθεία Οχ και η κορυφή του Β την Οψ...».

Όλα τα κεφάλια ήταν σκυμμένα, όλοι έγραφαν συγκεντρωμένοι.

– Έχετε μία ώρα, τους είπε ο κύριος Ευαγγέλου και κάθισε στην καρέκλα του. [...]

Κανένας δε μιλούσε. Είχε απλωθεί σιγή μέσα στην τάξη, που πότε πότε σπούσε ένας αναστεναγμός ή το θρόισμα των χαρτιών. [...]

Με τον ήχο του κουδουνιού, τα πιο πολλά παιδιά, που δεν είχαν προλάβει να τελειώσουν, θορυβήθηκαν.

– Γιάννη, μάζεψε τις κόλες, σε παρακαλώ, είπε ο κύριος Ευαγγέλου ύστερα από λίγα λεπτά.

Ζωρζ Σαρή, *Το ψέμα*, εκδ. Πατάκη, 1996

1. Ποιος μιλάει στο απόσπασμα; • Βρείτε τα ακριβή λόγια του μέσα στο κείμενο. • Σε ποιον/ποιους απευθύνεται κάθε φορά;
2. Πόσους και ποιους κώδικες χρησιμοποιεί ο ομιλητής στο απόσπασμα;
3. «Θα σας υπαγορεύσω την εκφώνηση του προβλήματος». Πρόκειται για πρόταση απλή, ελλειπτική ή επαυξημένη; • Σε ποια στοιχεία στηρίζετε την απάντησή σας;
4. Πώς χαρακτηρίζετε το ύφος των λόγων του ομιλητή; • Αιτιολογήστε την απάντησή σας με στοιχεία από το κείμενο.
5. «Γιάννη, μάζεψε τις κόλες, σε παρακαλώ!»: Βρείτε το απόσπασμα μέσα στο κείμενο. • Μετατρέψτε την περίοδο σε ερωτηματική που να δηλώνει το ίδιο πράγμα. • Δείτε τώρα την εκδοχή που φτιάξατε εσείς. • Τι εκφράζει; • Σημαίνει ό,τι ακριβώς και η εκδοχή του κειμένου; • Γιατί ο ομιλητής προτίμησε την άλλη και όχι τη δική σας;

6 Στη συνέχεια ο Γιάννης μάζεψε τις κόλες και τις παρέδωσε στον κ. Ευαγγέλου. • Γράψτε το σχετικό διάλογο μεταξύ τους. • Προσέξτε το είδος των προτάσεων που θα χρησιμοποιήσουν οι δύο ομιλητές.

Εναλλακτικά:
Τα παιδιά παραδίδουν τις κόλες και βγαίνουν έξω από την τάξη. Συζητούν για το διαγώνισμα. Γράψτε το διάλογο μεταξύ τους. • Προσέξτε το είδος των προτάσεων που χρησιμοποιούν.

7 Αναρωτιέστε αν έχετε πάει καλά στο διαγώνισμα που γράψατε την προηγούμενη ώρα. Πώς εκφράζετε την ανησυχία σας:

α. σε ένα φίλο σας στον οποίο στέλνετε μήνυμα στο κινητό;
β. σε ένα συμμαθητή σας που συναντάτε στην αυλή του σχολείου;
γ. στον καθηγητή που σας έβαλε το διαγώνισμα;
δ. στους γονείς σας, όταν πάτε σπίτι;

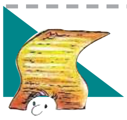

Κείμενο 3 Λεξικό χειρονομιών: Μιλάω με τα χέρια, ακούω με τα μάτια

Από την αρχή της τρέχουσας σχολικής χρονιάς, μια ομάδα 30 παιδιών της Α΄ τάξης του σχολείου μας, με υπεύθυνους τους καθηγητές Σταύρο Κουνάδη και Δήμο Φιωτάκη, ασχολούνται με τη δημιουργία ενός λεξικού χειρονομιών. Το πρόγραμμα αυτό υλοποιείται σε συνεργασία με ομάδα παιδιών από σχολείο του Ισραήλ, που μας έκανε και τη σχετική πρόταση στη διάρκεια της προηγούμενης χρονιάς.

Σκοπός του προγράμματος είναι οι μαθητές των δύο χωρών να δημιουργήσουν ένα οπτικό διαπολιτισμικό λεξικό χειρονομιών, οι οποίες είναι χαρακτηριστικές στην κοινωνία της χώρας τους.

Το λεξικό χειρονομιών είναι ένας συναρπαστικός και ζωντανός τρόπος για να μελετήσουν οι μαθητές τον πολιτισμό και τη συμπεριφορά ανθρώπων σε διαφορετικές χώρες.

Το λεξικό θα βασίζεται σε λεκτικές εκφράσεις, όπως «ένα λεπτό», «εντάξει», «καλή επιτυχία», «τρέλα» κτλ., και θα περιλαμβάνει εκφράσεις προσώπου και σώματος. Οι μαθητές ταυτόχρονα θα σημειώσουν πληροφορίες και θα γράψουν για τις ιστορικές και πολιτιστικές ρίζες των χειρονομιών αυτών.

Η ενασχόληση με το θέμα ενθαρρύνει ατομικές και ομαδικές δραστηριότητες:

Οι μαθητές κάθε τάξης αποφασίζουν το είδος των χειρονομιών που θέλουν να συμπεριλάβουν στο λεξικό. Κάνουν τις χειρονομίες, τις φωτογραφίζουν, σκανάρουν τις φωτογραφίες και, μαζί με τα κείμενα, τις παρουσιάζουν (πολυμέσα).

Το τελικό προϊόν θα παρουσιαστεί στην ιστοσελίδα των σχολείων, πιθανόν και σε CD-ROM, και μπορεί να αποτελέσει το ερέθισμα για μια συζήτηση με θέμα τις διαφορετικές κουλτούρες των δύο λαών.

Ηλεκτρονικό περιοδικό 14ου Γυμνασίου Περιστερίου Αττικής, http://www.14gymnasio.gr

ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΜΕΡΕΣ Σ’ ΕΝΑ ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

1. Ποιοι νομίζετε ότι έχουν γράψει το κείμενο αυτό; • Σε ποιους απευθύνονται; • Με ποιο σκοπό;
2. Οι εικόνες του κειμένου σε ποιον κώδικα αναφέρονται; • Σας φαίνεται γνωστός αυτός ο κώδικας; • Σε ποιες περιπτώσεις στην καθημερινή σας ζωή τον χρησιμοποιείτε;
3. Σκοπός είναι οι μαθητές να δημιουργήσουν ένα «οπτικό διαπολιτισμικό λεξικό χειρονομιών». Μπορείτε να εξηγήσετε τι ακριβώς θέλουν οι μαθητές να δημιουργήσουν;
4. Επιλέξτε μία φωτογραφία και πείτε προφορικά στους συμμαθητές σας τι δείχνει. • Στη συνέχεια, γράψτε ένα σύντομο κείμενο που να συνοδεύει την εικόνα αυτή και να επεξηγεί τι δείχνει.
5. Σκεφτείτε πώς θα μπορούσατε να εκφράσετε θαυμασμό, απέχθεια, να συμφωνήσετε ή να διαφωνήσετε χρησιμοποιώντας: α) το γλωσσικό κώδικα, β) το πρόσωπο/το κεφάλι και γ) τα χέρια σας.

Κείμενο 4 [Οι βροχοπτώσεις στην Ελλάδα]

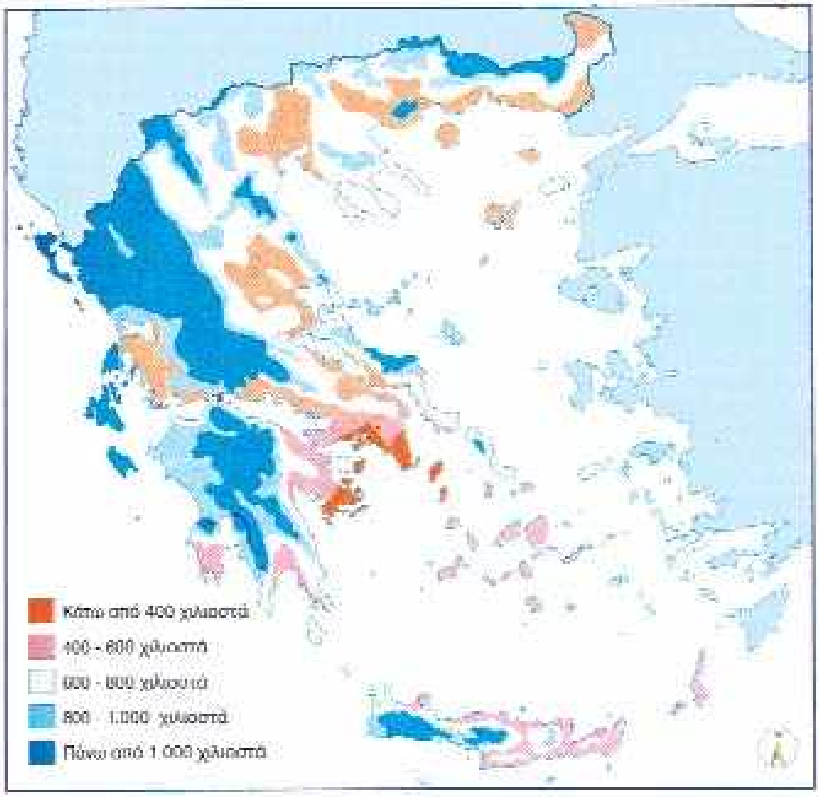

11.6 Κατανομή των βροχοπτώσεων στην Ελλάδα

Γεωγραφία Α΄ Γυμνασίου,
ΟΕΔΒ, 2002

1. Ποιοι κώδικες χρησιμοποιούνται σε αυτό το κείμενο για να μεταδοθεί το μήνυμα;
2. Γράψτε ένα κείμενο στο οποίο να παρουσιάσετε αυτά που δείχνει η εικόνα με πολλούς τρόπους (χάρτη, χρώματα, λέξεις). • Ποιο από τα δύο κείμενα είναι πιο ελκυστικό και κατανοητό; • Για ποιους λόγους; • Γιατί οι συγγραφείς του σχολικού βιβλίου της Γεωγραφίας προτίμησαν να βάλουν την εικόνα και όχι το αντίστοιχο κείμενο;
3. Μελετήστε το κείμενο που γράψατε στην προηγούμενη άσκηση. • Υπάρχουν ερωτηματικές ή επιφωνηματικές προτάσεις; • Γιατί ναι; • Γιατί όχι;

Κείμενο 5 [«Τι ώρα είναι;»]

Στο δρόμο ένας άντρας ρωτά στα σουηδικά «τι ώρα είναι;» και ένας άλλος άντρας τον κοιτάζει απορημένα. Ο πρώτος άντρας επαναλαμβάνει την ερώτηση δείχνοντας ταυτόχρονα το ρολόι του. Ο δεύτερος άντρας με τα χέρια δείχνει, ενώ ταυτόχρονα λέει «τέσσερις».

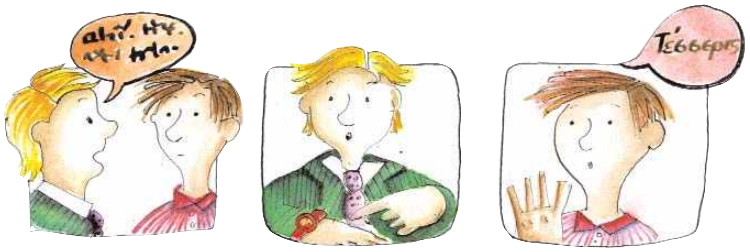

1. Ποιος είναι ο πομπός και ποιος ο δέκτης στο πρώτο σκίτσο;
2. Η γλωσσική επικοινωνία είναι επιτυχής;
3. Πώς καταφέρνουν οι δύο άνθρωποι να επικοινωνήσουν τελικά;

Κείμενο 6 [Αφίσα της Unicef]

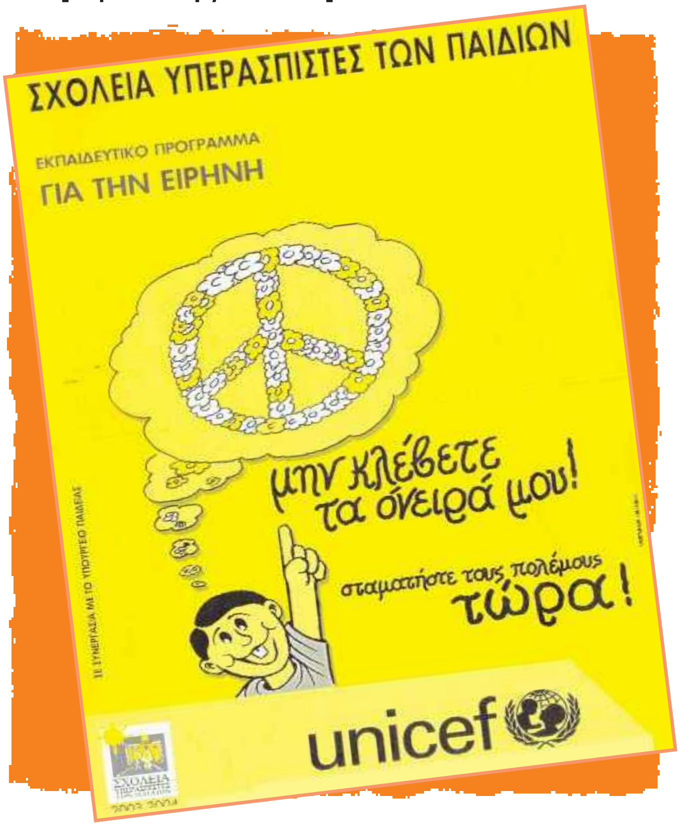

1. Η αφίσα του κειμένου 6 θέλει να δώσει ένα μήνυμα. Ποιο είναι αυτό; • Εκτός από το λόγο, ποια άλλα μέσα χρησιμοποιούνται για να μεταδοθεί το μήνυμα;
2. Βρείτε τις δύο προτάσεις στο κείμενο 6. • Τι είδους είναι αυτές οι προτάσεις, απλές ή επαυξημένες; • Αιτιολογήστε την απάντησή σας.
3. Στο κείμενο 6 υπάρχουν δύο προτάσεις με θαυμαστικό στο τέλος. Βρείτε τες και πείτε τι εκφράζουν.

Ασκήσεις – δραστηριότητες

1 Κοιτάξτε με πόσους τρόπους μπορείτε να ζητήσετε από κάποιον να μείνει λίγο παραπάνω μαζί σας.

– Μείνε λίγη ώρα ακόμα!
– Μπορείς να μείνεις;
– Θα ήθελα να μείνεις.
– Γιατί δε μένεις λίγο ακόμα;
– Αν σου ζητούσα να μείνεις;
– Αν δε μείνεις, θα στενοχωρηθώ.
– Φεύγεις; Τι κρίμα!
– Γιατί, μωρέ, δεν κάθεσαι λίγο ακόμα;
– Εσύ πάντα φεύγεις νωρίς.
– Θέλεις να δούμε την αγαπημένη σου ταινία;

α. Παρατηρήστε και σκεφτείτε ποιες από τις παραπάνω προτάσεις είναι: ερωτηματικές, αρνητικές, καταφατικές, αποφαντικές, προστακτικές, επιφωνηματικές. • Μπορεί μια πρόταση να είναι δύο είδη από τα παραπάνω;
β. Το ρήμα *μένω* υπάρχει σε όλες τις προτάσεις;
γ. Σε ποιον/ποιους θα λέγατε καθεμιά από τις φράσεις αυτές;
δ. Ποιος είναι ο πιο «πλάγιος», ο πιο έμμεσος τρόπος, και ποιος ο πιο άμεσος, ο πιο ευθύς;

2 Ταιριάξτε τα παραδείγματα της στήλης Β με τα ζευγάρια «πομπών-αποδεκτών» της στήλης Α.
Σημείωση: Δεν υπάρχει μόνο ένας τρόπος αντιστοίχισης.

ΣΤΗΛΗ Α	ΣΤΗΛΗ Β
1. η μητέρα στον πατέρα	**α.** Άνοιξε το παράθυρο!
2. ο μαθητής στον καθηγητή	**β.** Ανοίγεις το παράθυρο;
3. ο μαθητής στο μαθητή	**γ.** Μπορείς να ανοίξεις το παράθυρο;
4. ένας επιβάτης λεωφορείου σε έναν άλλο	**δ.** Ανοίγετε το παράθυρο;
5. η φίλη στη φίλη	**ε.** Δεν ανοίγεις λίγο το παράθυρο;
6. ένας καθηγητής στο διευθυντή	**στ.** Σκάσαμε εδώ μέσα! Και το παράθυρο δίπλα σου είναι κλειστό.

3 Είναι σωστό (Σ) ή λάθος (Λ);

α. Κώδικας και μήνυμα είναι το ίδιο. ☐
β. Κωδικοποιώ ένα μήνυμα σημαίνει χρησιμοποιώ τον κώδικα για να εκφράσω ένα μήνυμα. ☐
γ. Αποκωδικοποιώ ένα μήνυμα σημαίνει μεταφέρω ένα μήνυμα. ☐
δ. Για να μεταδοθεί ένα μήνυμα χρησιμοποιείται πάντα ένας κώδικας. ☐

2η ενότητα

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

- Προφορικός και γραπτός λόγος
- Γλωσσική ποικιλία– Μέσο και περίσταση επικοινωνίας
- Η παράγραφος

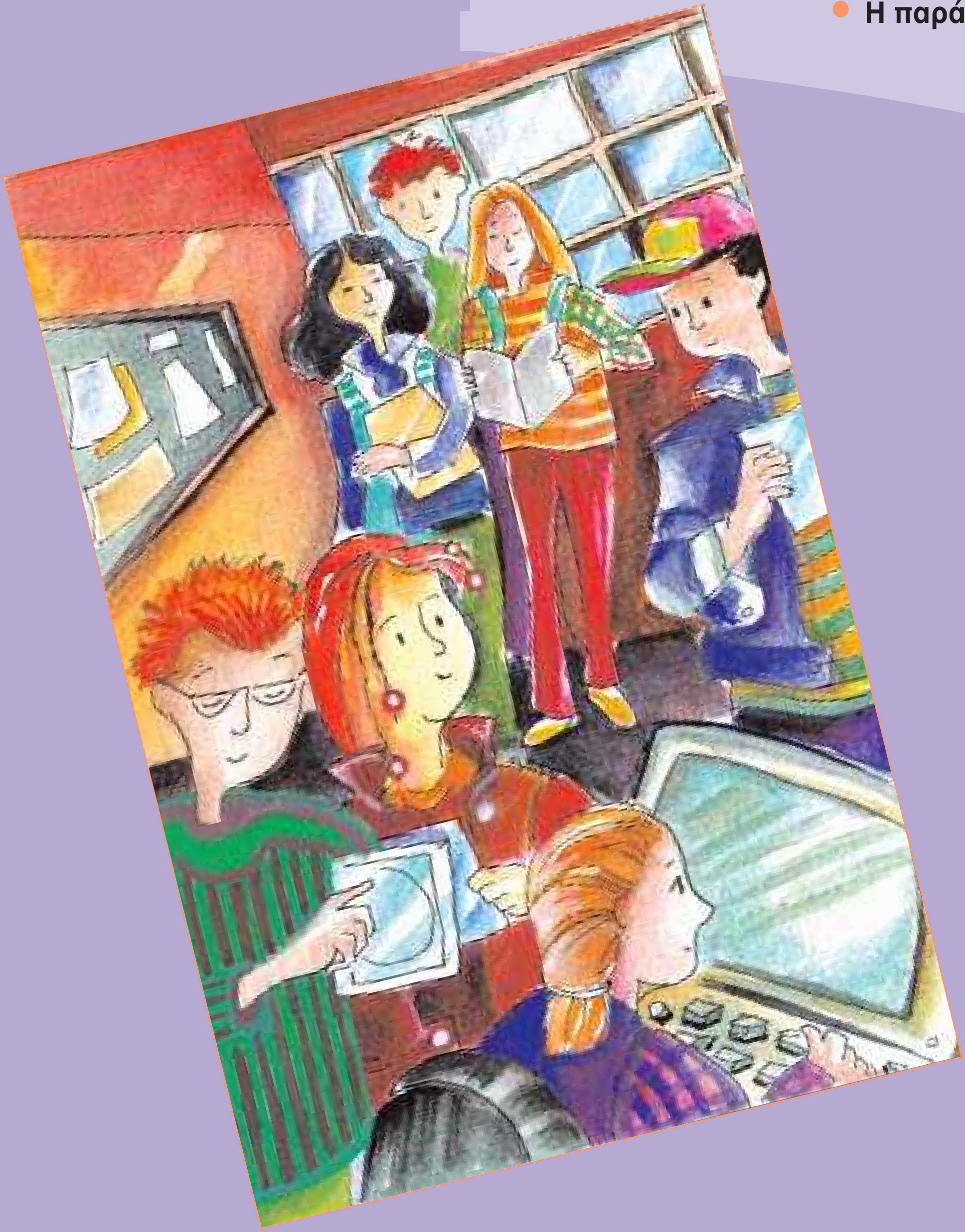

Προφορικός και **γραπτός** λόγος

Κείμενο 1 [Σταμάτησα το σχολείο]

Δεν πάω σχολείο. Πήγα μέχρι την Γ΄ και μετά σταμάτησα, γιατί βαριόμουνα. Βαριόμουνα να γράφω. Στο θρανίο καθόμουνα με την Ι., τη φίλη μου. Είναι Τσιγγάνα. Μιλάμε τσιγγάνικα. Στο σχολείο μιλάμε ελληνικά. Δεν έπαιρνα τα γράμματα. Δεν μπορούσα να τα μάθω. Μου άρεσαν τα Μαθηματικά. Τώρα πάω έξω, παίζω με τις φίλες μου. Πάω στην πλατεία, στο παρκάκι και καθόμαστε. Άλλες φίλες μου έχουν βγάλει το Δημοτικό. Δεν ξέρω τι θα κάνω όταν μεγαλώσω. Δεν αποφάσισα. Δεν το σκέφτομαι. Θα κάνω δουλειά με τη μάνα μου.

Άννα Λυδάκη, *Οι τσιγγάνοι στην πόλη*, εκδ. Καστανιώτη, 1998

Κείμενο 2 [Διδακτέα ύλη]

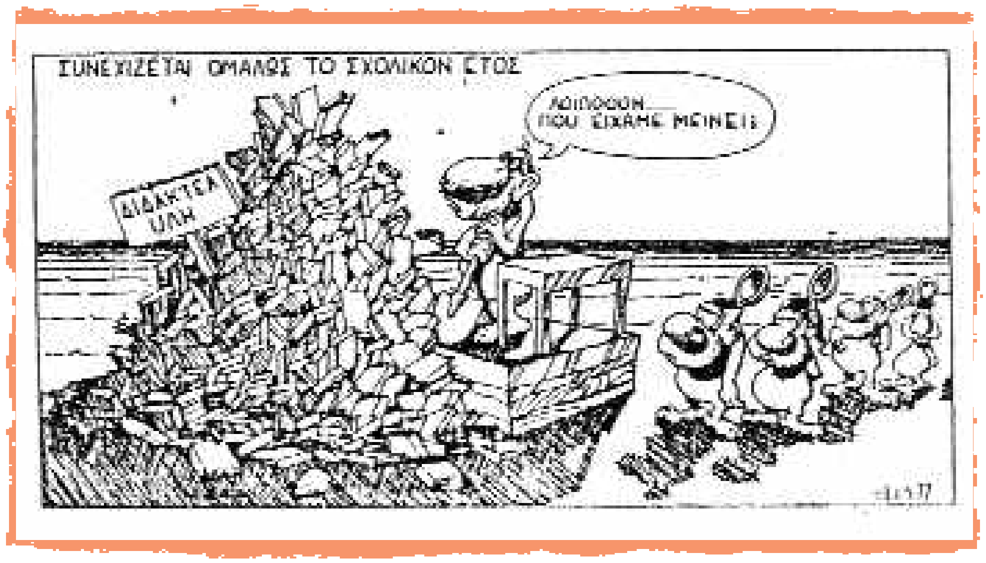

Γιάννης Ιωάννου, στο *Προβλήματα της κοινωνίας και του ανθρώπου*, ΟΕΔΒ, Γ΄ τάξη Ενιαίου Πολυκλαδικού Λυκείου, 1989

Κείμενο 3 [Μέσα επικοινωνίας και σχολείο]

Όποιος θέλει σήμερα να χρησιμοποιήσει αποδοτικά και με αποτελεσματικό τρόπο τα νέα μέσα επικοινωνίας, πρέπει να μάθει να διακρίνει το απαραίτητο από το περιττό. Ο Joseph Weizenbaum είπε κάποτε: «Υποσχεθήκαμε στους εαυτούς μας περισσότερο νόημα με τα νέα μέσα επικοινωνίας. Τώρα βλέπουμε ότι πνιγόμαστε στις πληροφορίες!». Το σχολείο και η διδασκαλία πρέπει να καταστήσουν ικανή την πολλά υποσχόμενη νέα γενιά να χρησιμοποιεί τις δυνατότητες της νέας τεχνολογίας έτσι, ώστε να μην πνίγεται στην πλημμύρα των νέων πληροφοριών και εικόνων. Μέχρι τώρα οι δάσκαλοι και τα σχολεία μας δεν έχουν προετοιμαστεί ικανοποιητικά γι' αυτή τη νέα πρόκληση της τεχνολογίας των μέσων ενημέρωσης.

Πρακτικά διημερίδας, «Σύγχρονοι Εκπαιδευτικοί Παιδαγωγικοί Προβληματισμοί», Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 1999

Κείμενο 4 [Πολιτισμένη κουβέντα!]

Κατερίνα Βαμβασάκη, περ. «9», εφημ. *ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ*, 2003

Κείμενο 5 [The Wall]

Από το δίσκο των Pink Floyd *The Wall*

1 Σε ποια από τα παραπάνω κείμενα ο λόγος προσεγγίζει πιο πολύ τον προφορικό και σε ποια το γραπτό; • Βασισμένοι σε ποια κριτήρια καταφέρατε να τα διακρίνετε-ξεχωρίσετε;

2 Στη γελοιογραφία και στο κόμικς υπάρχει έντονο το στοιχείο της ειρωνείας. • Με ποιον τρόπο εκφράζεται; • Με λέξεις, με χειρονομίες; • Προσπαθήστε με λόγο και εικόνα (σκίτσο) να σατιρίσετε μια κατάσταση στο σχολείο σας.

3 Γράψτε στίχους και μελοποιήστε τους με τη συνεργασία του καθηγητή της Μουσικής. • Αφετηρία της δημιουργίας μπορεί να είναι το *The Wall* (κείμ. 5).

Κείμενο 6 [Οσάκις]

Ο καθηγητής της φιλολογίας έριχνε κάθε μέρα το μπαλάκι. Όλη η τάξη το έπιανε σαν ένα γαργαλιστικό μήνυμα. Το πετούσε ο ένας στον άλλον. Χαράς ευαγγέλια.

«Οσάκις...» άρχιζε τη φράση του ο φιλόλογος.

«Ναι. Ναι. Ο Σάκης! Ο Σάκης!» φώναζαν όλες μαζί οι μαθήτριες γελώντας.

Κι ο καθηγητής τρελαινόταν.

«Οσάκις...» επαναλάμβανε τονίζοντας τη λέξη σαν να έλεγε «σκάστε».

«Ο Σάκης! Ο Σάκης!» ακουγόταν πάλι αποκάτω και το γέλιο έδινε κι έπαιρνε.

Ο καθηγητής δεν μπορούσε να ξεχωρίσει ποιες από τις μαθήτριες ήταν οι δράστες. Η λέξη-μπαλάκι κυλούσε ακαριαία σε κλάσμα δευτερολέπτου μέσα από τα χείλια τους που ήταν κρυμμένα στο κάτω μέρος του σκυμμένου τους κεφαλιού. Νόμιζε πως απλώς επαναλάμβαναν τη λέξη. Πως τις ερέθιζε αυτή η λέξη. Δεν ήταν όμως έτσι. Άλλο πράγμα το «Οσάκις» κι άλλος άνθρωπος «Ο Σάκης».

Ο Σάκης ήταν ηλεκτρολόγος με μαγαζί. Μεγαλύτερός τους, 20 με 25 ετών. Τα είχε φτιάξει με την Αλέκα. Μια από τις μαθήτριες της τάξης. Ψηλή κι αδύνατη, με κοντά ξανθά μαλλιά και μεγάλα καστανά μάτια, μακρύ λαιμό και μακριά χέρια και πόδια, κάπως ξερακιανή, αλλά ζόρικη. Στα 15-16, όπως όλες τους. Η πρώτη που έβγαινε ραντεβού μήνες τώρα. Ο Σάκης την περίμενε το μεσημέρι στην άλλη γωνία κι οι άλλες μαθήτριες έτρεχαν από πίσω της να τον δούνε. Τα σχόλια έδιναν κι έπαιρναν. Ήταν ο πρώτος έρωτας της τάξης.

Ο καθηγητής φώναξε την πρώτη μαθήτρια, τη Μαρία, στο γραφείο του και τη ρώτησε.

«Τι συμβαίνει με το "Οσάκις"; Γιατί αυτή η αντίδραση;»

«Δεν ξέρω, κύριε. Στο δικό μου θρανίο δεν ξέρουμε τίποτα. Το πήραν έτσι φαίνεται και το διασκεδάζουν» του απάντησε.

Ρώτησε κι άλλες μαθήτριες. Μερικές δεν κρατήθηκαν και γελούσαν. Ο καθηγητής προσπάθησε να βγάλει από το λεξιλόγιό του τη λέξη «Οσάκις».

Αυτή όμως αντιστεκόταν. Του έβγαινε αυθόρμητα, έστω και με κάποια καθυστέρηση. Τότε, όμως, γινόταν πανζουρλισμός. Σαν να την είχε στερηθεί η τάξη και ξεσπούσε «Ο Σάκης! Ο Σάκης!», φώναζαν ακόμα πιο δυνατά και γελούσαν με την καρδιά τους. Γιατί ήταν υπόθεση καρδιάς και όχι γραμματικής.

Ρούλα Κακλαμανάκη, *Γραφές της αθωότητας*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2000

- Γιατί η τάξη γελούσε, όταν ακουγόταν η λέξη «Οσάκις» στο κείμενο 6;

Γλωσσική ποικιλία – Μέσο και περίσταση επικοινωνίας

Κείμενο 7 [Λόγος μαθητών σε συνέδριο της ΟΛΜΕ]

Αυτές τις δύο μέρες στο συνέδριο αυτό λέγονται κάποιες απόψεις που αφορούν τον τρόπο διαπαιδαγώγησης των νέων. Πάνω σ' αυτό θα ήθελα να εκφράσω και τις απόψεις των μαθητών για τα θετικά και τα αρνητικά τα οποία βλέπουμε εμείς στον τρόπο διδασκαλίας που εφαρμόζετε εσείς.

Πρώτον, θα συμφωνήσουμε με πολλούς από σας ότι η παιδαγωγική κατάρτιση πολλών καθηγητών δεν είναι στο απαραίτητα υψηλό επίπεδο. [...]

Τέλος, θα ήθελα να πω ότι από τα σχολεία θα πρέπει να βγαίνουν πρώτα απ' όλα άνθρωποι και έπειτα καλοί μαθητές. Και γι' αυτό χρειάζεται ουσιαστική προσπάθεια από μέρους σας και όχι ανούσιες και επιφανειακές κινήσεις που τίποτα δεν προσφέρουν στο χώρο της Παιδείας. Ευχαριστώ.

Εκπρόσωπος μαθητών σε συνέδριο της ΟΛΜΕ

http://www.vouliefivon.gr

Κείμενο 8 [Μια διαφορετική ιστοσελίδα σχολείου]

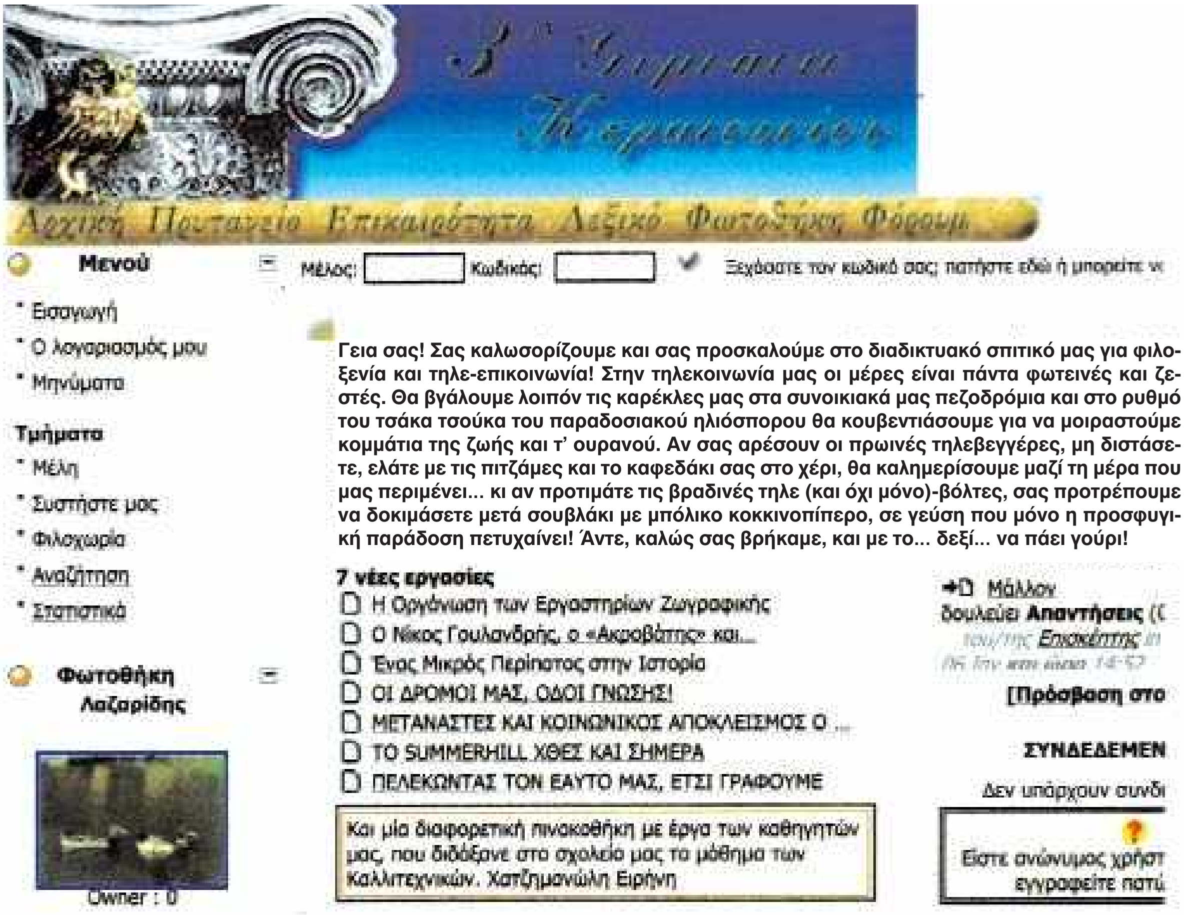

Ιστοσελίδα 3ου Γυμνασίου Κερατσινίου, http://3gym-kerats.att.sch.gr

Κείμενο 9 [Τηλεφωνικό μήνυμα]

Κείμενο 10 [Ένα «βιωματικό» σκίτσο]

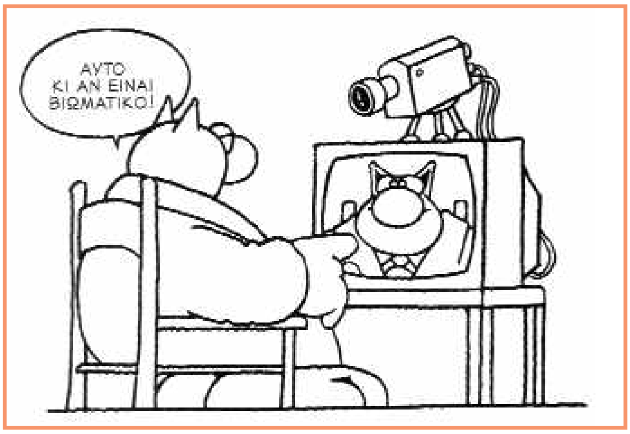

Philippe Geluck, περ. «9», εφημ. *ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ*, 2003

1 Στα προηγούμενα κείμενα ποιος μιλάει, σε ποιον και με ποιο σκοπό; • Ποιο μέσο (δίαυλος) επικοινωνίας χρησιμοποιείται σε κάθε κείμενο; • Προσέξτε πώς το μήνυμα στον τηλεφωνητή (για παράδειγμα) περιέχει στοιχεία πολύ οικεία-γνωστά στον αποδέκτη του και όχι σε εμάς.

2 **α.** Συγκρίνετε τη γλωσσική ποικιλία που χρησιμοποιούν οι μαθητές στην ομιλία τους στο συνέδριο (κείμ. 7) μ' αυτή των μαθητών στο κείμενο της ιστοσελίδας (κείμ. 8). • Ποιες διαφορές βλέπετε και πώς τις εξηγείτε; • **β.** Υποθέστε ότι μια ομάδα εκπροσώπων της τάξης σας θα μιλήσει σε ένα συνέδριο των καθηγητών. Η μισή τάξη να υποδυθεί τους συνέδρους. Οι υπόλοιποι θα χωριστούν σε δύο ομάδες. • Ένας εκπρόσωπος της α΄ ομάδας να ανέβει στο βήμα και να μιλήσει για τα προβλήματα των σχολείων και της εκπαίδευσης. • Ένας εκπρόσωπος της άλλης ομάδας (υποδυόμενος τον εκπρόσωπο των καθηγητών) να απαντήσει. (Δραματοποίηση)

3 Στείλτε ένα γραπτό μήνυμα με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο στους μαθητές του 3ου Γυμνασίου Κερατσινίου. • Στο μήνυμά σας γράψτε τη γνώμη σας για την ιστοσελίδα του σχολείου τους, επιλέγοντας την κατάλληλη γλωσσική ποικιλία.

4 Στο κείμενο 10 αλλάξτε τα λόγια του γάτου και δώστε ένα ύφος χιουμοριστικό!

Η παράγραφος

Κείμενο 11 [Ένα βιβλίο για το νερό]

Στο πλαίσιο του προγράμματος «Οικολογικά Σχολεία», υπό την καθοδήγηση της Εταιρείας Προστασίας της Φύσης, εκδόθηκε το βιβλίο «Νερό» από το 13ο και το 21ο Δημοτικό σχολείο Κερατσινίου. Το βιβλίο περιέχει τις εργασίες που έγιναν κατά τη σχολική χρονιά 1997-98 με θέμα το νερό και είναι το δεύτερο βιβλίο της σειράς (το πρώτο είχε τίτλο «Απορρίμματα»). Τα παιδιά «βούτηξαν στα βαθιά», όπως φαίνεται και από τους τίτλους των κεφαλαίων: *Υγρότοποι, Το νερό στη γλώσσα μας, στη φιλοσοφία, στη λογοτεχνία, Ρύπανση του νερού, Θερμές πηγές, Ιαματικά νερά, Σκέψεις, Παροιμίες, Εκφράσεις, Παιχνίδια με το νερό, Η ύδρευση της Αθήνας, Παραμύθια, Τραγούδια, Ποιήματα, Παραδόσεις για το νερό* κ.λπ. Ξεφυλλίζοντάς το, καταλαβαίνουμε ότι είναι αποτέλεσμα συλλογικής προσπάθειας.

περ. «Ερευνητές», εφημ. *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, 2003

Κείμενο 12 [Οι δύο πλευρές της επιστημονικής εξέλιξης]

Η μεγάλη πρόοδος που πραγματοποιήθηκε, ιδιαίτερα στις θετικές επιστήμες τον 20ό αιώνα, είχε ως αποτέλεσμα ριζικές αλλαγές στην οικονομική, την κοινωνική και την ατομική ζωή. Με την ανάπτυξη της βιολογίας, της χημείας και της ιατρικής αντιμετωπίστηκαν πολλές ασθένειες, που ήταν προηγουμένως θανατηφόρες, και ο μέσος όρος ζωής έχει αυξηθεί στις αναπτυγμένες χώρες στα 72 περίπου χρόνια (από 37 που ήταν το 1914). Η φυσική, με τη διάσπαση του ατόμου, άνοιξε το δρόμο για άγνωστους ως τώρα χώρους. Μετά τη φρίκη που προκάλεσε η ατομική βόμβα το 1945, οι επιστήμονες στρέφονται προς ειρηνικές εφαρμογές της τεράστιας δύναμης του ατόμου και στο τέλος του αιώνα μας βρισκόμαστε μπροστά σε επιτεύγματα, που και ο πιο ευφάνταστος νους δε θα μπορούσε να συλλάβει. Παρά το γεγονός, όμως, ότι στην εποχή μας η επιστήμη έχει λύσει πολλά από τα προβλήματα που βασάνιζαν επί αιώνες τον άνθρωπο, δεν έχουν αποφευχθεί ακόμη οι αρνητικές συνέπειες από την αλόγιστη χρήση των αγαθών που προσφέρει η τεχνολογική πρόοδος. Η μόλυνση του περιβάλλοντος –απειλητική για τη ζωή στον πλανήτη μας– ο καταναλωτισμός, η απομάκρυνση από τις αιώνιες αξίες που γέννησαν και συντήρησαν τον πνευματικό μας πολιτισμό αποτελούν αρνητικές συνέπειες της τεχνολογικής προόδου στο κατώφλι του 21ου αιώνα. Η προσπάθεια, εντούτοις, των επιστημόνων και των κρατών για την εξουδετέρωση των αρνητικών αυτών αποτελεσμάτων επιτρέπει την αισιοδοξία ότι μια καλύτερη εποχή έρχεται για τον άνθρωπο.

Ιστορία Νεότερη και Σύγχρονη Γ΄ Γυμνασίου, ΟΕΔΒ, 2002

1 Στις παραπάνω παραγράφους (κείμ. 11, 12), βρείτε και υπογραμμίστε με διαφορετικό χρώμα τη θεματική τους πρόταση, τις λεπτομέρειες και την πρόταση-κατακλείδα. • Στη συνέχεια, δώστε έναν πλαγιότιτλο σε κάθε παράγραφο.

2 Οι προτάσεις που ακολουθούν αποτελούν μέρη μιας παραγράφου. Βάλτε τες στη σειρά εντοπίζοντας τη θεματική πρόταση, τις λεπτομέρειες και, μετά, την πρόταση-κατακλείδα.
– Προτιμούν σκουρόχρωμες μπλούζες και πουλόβερ.
– Οι σημερινοί νέοι ντύνονται απλά και λιτά στο σχολείο.
– Επιπλέον, δεν αποχωρίζονται τα αθλητικά τους παπούτσια και το αγαπημένο τους τζιν.
– Θα έλεγε κανείς ότι το ντύσιμο αυτό ταιριάζει στη ζωντάνια της ηλικίας τους.
– Τέλος, οι περισσότεροι από αυτούς κρατάνε τσάντες-σακίδια, τα οποία είναι γραμμένα παντού.

3 Σας δίνεται η θεματική πρόταση και η πρόταση-κατακλείδα και σας ζητούν να συμπληρώσετε τις λεπτομέρειες στην παράγραφο που ακολουθεί:

Θεματική πρόταση
Στην τάξη μου διαφωνούν συχνά τα αγόρια με τα κορίτσια.
Λεπτομέρειες
Αντλήστε υλικό, αφού σκεφτείτε:
– σε ποια θέματα διαφωνούν,
– τι υποστηρίζουν τα αγόρια,
– τι αντιλέγουν τα κορίτσια.
Κατακλείδα
Τελικά οι διαφωνίες αυτές οδηγούν σε πολλή φασαρία.

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

4 Αποδώστε με χιούμορ σε μία παράγραφο καταστάσεις που περιγράφονται στο σκίτσο του Κώστα Μητρόπουλου που ακολουθεί.

Κώστας Μητρόπουλος, στο *Προβλήματα της κοινωνίας και του ανθρώπου*, Γ΄ τάξη Ενιαίου Πολυκλαδικού Λυκείου, ΟΕΔΒ, 1989

5 Στο μάθημα της Ιστορίας και των Καλλιτεχνικών, μιλώντας για την κυκλαδική τέχνη, συναντήσατε την τοιχογραφία «Δύο παιδιά που πυγμαχούν» (Θήρα). Περιγράψτε σε μία παράγραφο την τοιχογραφία στους συμμαθητές σας, χρησιμοποιώντας ως υλικό τις ερωτήσεις που υπάρχουν δίπλα στην εικόνα.

1. Προσέξτε τις σιλουέτες. Πώς τις χαρακτηρίζετε;
   - ❑ Εύκαμπτες ❑ Δύσκαμπτες ❑ Κινητικές
   - ❑ Στατικές ❑ Άχαρες ❑ Χαριτωμένες
   - ❑ Αφύσικες
2. Συγκρίνετε τη μία φιγούρα με την άλλη. Τι παρατηρείτε;
3. Ποια χρώματα χρησιμοποιεί ο ζωγράφος;

Από το βιβλίο *Παγκόσμια Ιστορία της Τέχνης*, τόμ. 1ος, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου.
Η τοιχογραφία βρίσκεται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, Αθήνα

Κείμενο 13 [Μια αληθινή φιλία]

Ανάμεσα στα δύο παιδιά αναπτύχθηκε φιλία αληθινή. Οι λόγοι ήταν πολλοί. Πρώτα πρώτα, οι οικογένειές τους χρόνια τώρα συνδέονταν φιλικά: οι πατέρες υπηρετούσαν στον ίδιο λόχο, ενώ οι μητέρες τους ήταν συμμαθήτριες από το Δημοτικό σχολείο. Κατοικούσαν, ύστερα, στην ίδια γειτονιά· έπαιζαν στους ίδιους πεζόδρομους και κατέβαιναν συντροφιά στην αγορά. Φοιτούσαν, ακόμα, στο ίδιο σχολείο: πήγαιναν στην ίδια τάξη, μελετούσαν μαζί, είχαν κοινές αγωνίες. Κοντά σ' αυτά πρέπει να θυμηθούμε και το ωδείο, όπου αποκτούσαν μουσική παιδεία: ο Σοφοκλής μάθαινε βιολί, ο Περι-

κλής φλάουτο. Τη χαίρονταν και οι δυο τους τη μουσική. Κι αν καμιά φορά κάποια περιστατικά τούς απομάκρυναν, αυτό δεν κρατούσε πολύ· γρήγορα πάλι αποκαθιστούσαν τις σχέσεις τους. Η φιλία τους δεν ήταν συμφεροντολογική. Αντίθετα, μάλιστα, ήταν ειλικρινής. Γι' αυτό και ολοένα βάθαινε, με αποτέλεσμα να τους κάνει ευτυχισμένους.

Χρίστος Τσολάκης, *Από το λόγο στη συνείδηση του λόγου*, εκδ. Βάνιας, 1995

Κείμενο 14 [Τι ζητάμε από το Δήμαρχο]

Εμείς τα παιδιά είμαστε πρόθυμοι και ανυπομονούμε για μια συνάντηση με τη Δημοτική Αρχή, για να συζητήσουμε με το Δήμαρχο κάποιες προτάσεις μας αλλά και τους προβληματισμούς μας. Μ' αυτές τις προτάσεις μας μπορεί να βοηθήσουμε στη λύση τους, που πιστεύουμε πως δεν είναι πάρα πολύ δύσκολη. Πρώτα πρώτα, θα θέλαμε ο δρόμος γύρω από το σχολείο μας να ήταν πιο ασφαλής για μας, με λιγότερες λακκούβες, που γεμίζουν με βρόμικα νερά το χειμώνα, αλλά και σκουπίδια που φεύγουν από τους σκουπιδοτενεκέδες. Ακόμα, θα ήταν χρήσιμο να υπήρχε το πρωί και το μεσημέρι κάποιος που θα φρόντιζε, ώστε να μην κινδυνεύουμε από τα αυτοκίνητα και τα φορτηγά, που, πολλές φορές, μας αγνοούν. Παράλληλα, ζητάμε οι τουαλέτες του σχολείου μας να είναι συνέχεια καθαρές, για να μπορούμε να τις χρησιμοποιούμε με μεγαλύτερη ασφάλεια για την υγεία μας. Επίσης, καλό θα ήταν, πιστεύουμε, όλες οι τάξεις του σχολείου μας να ήταν μεγάλες, με ωραία χρώματα βαμμένες.

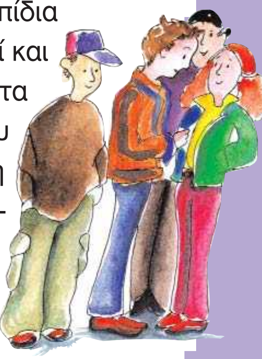

Άρτεμις Ζωγράφου – Κωνσταντίνος Μπάρτζης (μαθητές),
από την ιστοσελίδα του Δημοτικού σχολείου Ζευγολατιού Κορινθίας, http://dim-zergof.kor.sch.gr

1 Με ποιες συνδετικές λέξεις ή φράσεις επιτυγχάνεται μια «αρμονική» σύνδεση των νοημάτων (συνοχή) στις παραπάνω παραγράφους (κείμ. 13 και 14);

2 Υποθέστε ότι ως πρόεδρος του 5μελούς συμβουλίου της τάξης μιλάτε με το διευθυντή του σχολείου και του παρουσιάζετε τα αιτήματα της τάξης σας για διάφορα θέματα (βιβλία, απουσίες, εκδρομές κτλ.). • Οργανώστε μία παράγραφο σε προσχεδιασμένο προφορικό λόγο.

Κείμενο 15 [Τα graffiti των θρανίων]

Παρατηρώντας τα θρανία στις σχολικές αίθουσες, μπορούμε να προβληματιστούμε, να χαμογελάσουμε απλώς, ακόμα και να εκπλαγούμε. Τα περισσότερα graffiti έχουν ως κύριο θέμα τους τον έρωτα, την αγάπη, τη φιλία και τη λατρεία για κάποια ποδοσφαιρική ομάδα ή κάποιο γνωστό ποδοσφαιριστή ή δημοφιλή τραγουδιστή. Ένα μεγάλο μέρος της επιφάνειας των θρανίων καλύπτουν ερωτικοί στίχοι προερχόμενοι από γνωστά λαϊκά άσματα της εποχής ή αποτελούν προσωπικά δημιουργήματα των μαθητών. Αγάπη, έρωτας, μίσος, πάθος, εκδίκηση, απι-

στία, προδοσία ή απλώς αδιαφορία είναι τα κυρίαρχα συναισθήματα. Μια άλλη μεγάλη κατηγορία στα graffiti εκφράζει το θαυμασμό για κάποια δημοφιλή ελληνική ομάδα ποδοσφαίρου ή μπάσκετ και τη λατρεία για γνωστούς ποδοσφαιριστές ή μπασκετμπολίστες, Έλληνες ή ξένους. Πιο φανατικοί φαίνεται να είναι οι οπαδοί του Ολυμπιακού και του Παναθηναϊκού, που θεοποιούν και ηρωοποιούν τους παίκτες τους. Εδώ διακρίνουμε το χέρι κατά προτίμηση των μαθητών και πολύ λιγότερο των μαθητριών. Παράλληλα, κάνουμε τη δυσάρεστη διαπίστωση πως το φαινόμενο του φανατισμού έχει εισχωρήσει για τα καλά στο σχολικό χώρο. Άλλοι μαθητές εκφράζουν την αγάπη για κάποιο γνωστό, λαϊκό κυρίως, τραγουδιστή ή τραγουδίστρια, ελληνικής ή ξένης εθνικότητας, αλλά ακόμα και για νεανικά συγκροτήματα. Πολλοί γνωστοί στίχοι τους αναγράφονται στα θρανία, στα ελληνικά ή στα αγγλικά, αφού ορισμένα παιδιά χρησιμοποιούν ξένη γλώσσα για να εκφραστούν. Άλλοι μαθητές προτιμούν να γράφουν μόνο το όνομά τους με μικρά ή τεράστια γράμματα, δηλώνουν την ταυτότητά τους, τις επιθυμίες τους, τις καλλιτεχνικές ή άλλες προτιμήσεις κι ενδιαφέροντά τους, τα χόμπι τους, τη συμπάθεια ή την αντιπάθειά τους για κάποιον, τις πολιτικές τους ιδέες, ακόμα και την οικογενειακή τους κατάσταση. Άλλοι καταφέρονται κατά του κατεστημένου, ζητώντας δραστικές αλλαγές και εκδηλώνοντας ένα φιλοσοφικό πνεύμα. Πολλοί μαθητές προτιμούν να χωρίζουν κάθετα το θρανίο τους, οριοθετώντας έτσι τη δική τους ιδιοκτησία από του συμμαθητή τους. Άλλοι σχολιάζουν κάποιο συμμαθητή ή καθηγητή τους, ή γράφουν από το βιβλίο τους τα δύσκολα σημεία του μαθήματος για να τα διαβάσουν στην προφορική εξέταση ή να τα αντιγράψουν σε κάποιο διαγώνισμα, ή απλώς αλληλογραφούν μεταξύ τους για κοινότοπα θέματα, αντί να μιλήσουν. Άλλοι αναφέρονται σε συγκεκριμένα πρόσωπα μαθητών, εκφράζοντας αμοιβαία φιλία και αγάπη για πάντα. Τέλος, υπάρχουν και εικαστικά: πολλοί προτιμούν να ζωγραφίζουν λαβωμένες καρδιές, πρόσωπα, ζώα, πουλιά, λουλούδια, γεωμετρικά σχέδια, τοπία, ακόμα και περιπαικτικά σκίτσα με αντίστοιχα σχόλια για κάποιο συμμαθητή τους.

Σοφία Σαρρή, *Νέα Ελληνικά ΤΕΕ*, Α΄ τάξη ΤΕΕ, ΟΕΔΒ, 2003

1 Έχετε ήδη καταλάβει ότι η παράγραφος αποτελεί το βασικό στοιχείο για τη σύνταξη ενός μεγαλύτερου κειμένου. Αφού εργαστείτε σε ομάδες, χωρίστε σε παραγράφους το κείμενο 15. • Δικαιολογήστε, στη συνέχεια, το χωρισμό στην υπόλοιπη τάξη.

2 Σε ένα μεγάλο χαρτόνι, χρησιμοποιώντας χρώμα και λέξεις, εκφράστε ελεύθερα τις σκέψεις και τα συναισθήματά σας φτιάχνοντας τα δικά σας graffiti. • Στη συνέχεια, εκθέστε αυτό το υλικό σε μια ειδικά διαμορφωμένη πλευρά της αίθουσας.

3 Χρησιμοποιήστε ορισμένες από τις λέξεις που αναφέρονται στο σχολείο ή τη σχολική ζωή για να παίξετε το διπλανό παιχνίδι («κρεμάλα») στην τάξη, χωρισμένοι σε ομάδες των 2-3 ατόμων.

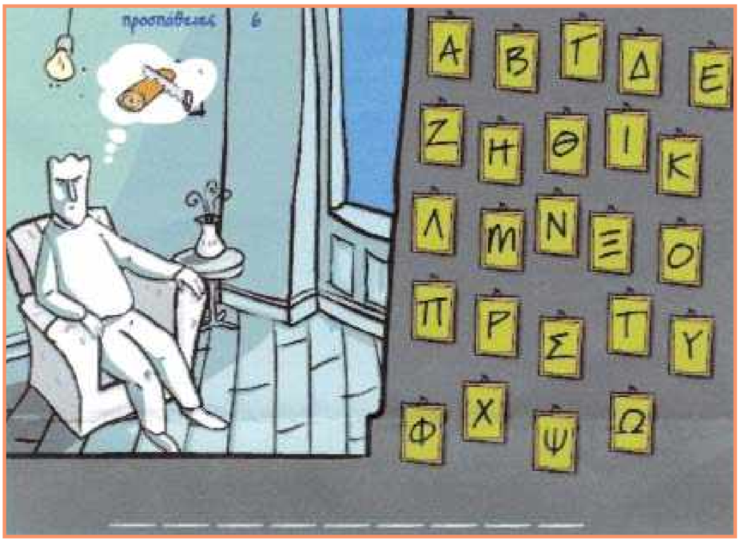

http://www.asrpilexi.com

3η ενότητα

ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

- Περιγραφή
- Αφήγηση
- Επιχειρηματολογία
- Πολυτροπικότητα

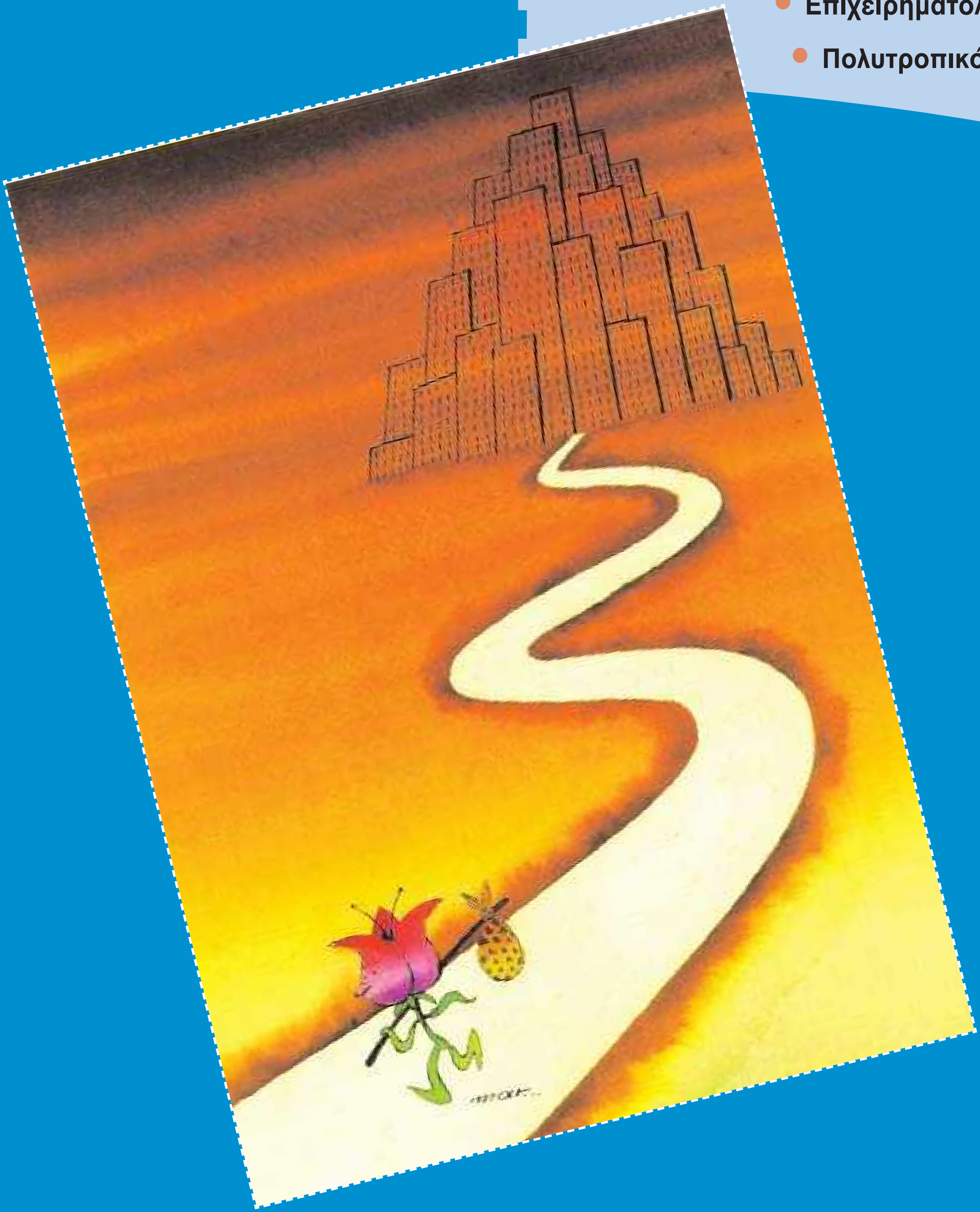

Περιγραφή

Κείμενο 1 [Το Άγιον Όρος]

Περάσαμε τις απόκρημνες άκρες του Άθω και ακολουθήσαμε γιαλό γιαλό τη νοτιοδυτική του ακτή. Σε λίγο το τοπίο άρχισε πάλι να ημερώνει κάπως. Είδαμε απέξω το αμφιθεατρικό χωριό της σκήτης της Αγίας Άννας, ύστερα τη Νέα Σκήτη και τραβήξαμε για τη μονή Διονυσίου.

Είναι ένα αρχιτεκτονικό σύμπλεγμα που καταπλήσσει μόλις το αντικρίζεις. Πρέπει να φανταστεί κανείς έναν πελώριο βράχο, στημένο στο κύμα, σαν πολλούς άλλους που είδαμε σ' αυτή την περιήγηση. Στην κορυφή του ορθώνεται ένα θεόρατο φρούριο και απάνω από το φρούριο βρίσκονται χτισμένα τα πατώματα των κελιών. Τούτα σχηματίζουν εξώστες στηριγμένους σε δοκάρια και κρεμασμένους απάνω από τη θάλασσα, σε μεγάλο ύψος. Ακόμα πιο ψηλά ξεπετιέται από τα κτίσματα ο πύργος με τις πολεμίστρες. Αποκάτω κοιταγμένο το σύνολο έχει έναν αέρα παραμυθένιο, έτσι καθώς τεντώνεται απέναντι στο ανοιχτό πέλαγος, στο στόμιο μιας ρεματιάς που σκίζει πίσω του το βουνό. Αξίζει να σημειώσω εδώ το ωραίο ποιητικό όνομα της ρεματιάς αυτής: Αεροπόταμος.

Αποβιβαστήκαμε στο λιμανάκι της μονής, ίσια κάτω από τη μεγάλη της μορφή, κι ανεβήκαμε ως την πύλη της από ένα γυριστό πλακόστρωτο μονοπάτι. Είναι μονή πυκνά χτισμένη σε στενό χώρο, με πολλούς ορόφους προς τα απάνω και προς τη θάλασσα. Για τον ξένο είναι λαβύρινθος σωστός. Χάνεται κανείς εύκολα σε σκάλες ατέλειωτες και σε μυστηριώδεις, έρημους διαδρόμους, όπου αναπάντεχα συναντά μικρά παρεκκλήσια, ιστορημένα με τοιχογραφίες του 16ου και του 17ου αιώνα.

Γεώργιος Θεοτοκάς, *Ταξίδια στη Μέση Ανατολή και το Άγιον Όρος*, εκδ. Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 1995

1 Μπορείτε να πείτε αν ο συγγραφέας στέκει ακίνητος και περιγράφει ή αν κινείται στο χώρο; • Αν κινείται, ποια πορεία ακολουθεί;

2 **α.** Το απόσπασμα αποτελείται από τρεις παραγράφους. Μπορείτε να γράψετε έναν πλαγιότιτλο σε καθεμιά;
β. Τώρα που γράψατε τους πλαγιότιτλους, μπορείτε να βρείτε πώς οργανώνει ο συγγραφέας την περιγραφή του;

3 Βρείτε τα ρήματα και τα επίθετα της 2ης παραγράφου.
α. Καταγράψτε τα σε δύο στήλες.
β. Ποια από αυτά ταιριάζουν μόνο σε ένα λογοτεχνικό κείμενο, όπως είναι αυτό που μελετάτε, και ποια θα ταίριαζαν και σε ταξιδιωτικούς οδηγούς;

ΕΠΙΘΕΤΑ		ΡΗΜΑΤΑ	
Λογοτεχνικό έργο	**Τουριστικός οδηγός**	**Λογοτεχνικό έργο**	**Τουριστικός οδηγός**

4 Βρείτε τα αντίθετα των επιθέτων του κειμένου και καταγράψτε τα στο τετράδιό σας.

Κείμενο 2 [Ροδιά]

α. Το κείμενο που ακολουθεί είναι χαρακτηριστικό περιγραφής φυτού με τη λογοτεχνική ευαισθησία του Στράτη Μυριβήλη.

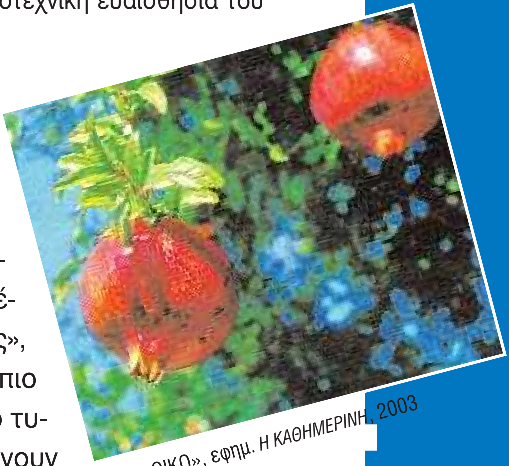

περ. «ΟΙΚΟ», εφημ. *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, 2003

Οι ροδιές... Πρέπει να δείτε τις ροδιές. Είναι από τα πιο όμορφα πλάσματα της ελληνικής εξοχής.

Η κλάδωσή τους είναι λεπτή, η φυλλωσιά τους έχει τόσο άφθονο το πράσινο φως, που γεμίζει τρυφεράδα το τοπίο. Τα λουλούδια τους είναι εξαίσια σύνθεση ενός ειδικού κόκκινου με το τρυφερό πράσινο της ροδιάς. Τώρα τα λυγερά κλωνιά τους λυγάνε απ' τον καρπό. Τα ρόδια κρέμονται χοντρά, στρογγυλά, τσιτωμένα απ' τις σφιχτές «ροδοπαππούδες», που ζουλιούνται αλύπητα στριμωγμένες μέσα στον ίδιο κορσέ. Το ντόπιο παραμάντεμα έτσι ορίζει το ρόδι: «Χίλιοι μύριοι καλογέροι σ' ένα ράσο τυλιγμένοι». Μερικά ρόδια σκάνουν απ' τ' ασυγκράτητο σφρίγος τους. Σκάνουν ψηλά σαν ειρηνικές χειροβομβίδες και σε ραντίζουν με τους τριανταφυλλιούς σπόρους τους, που αστράφτουν στον ήλιο. Σαν να σου ρίχνουν κατακέφαλα μία φούχτα ρουμπίνια.

Το κείμενο περιλαμβάνεται στο *Ανθολόγιο Νεοελληνικών Κειμένων για το Δημοτικό* της Ζωής Σπυροπούλου και του Αντώνη Δελώνη, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000

β. Ένα ακόμα κείμενο περιγραφής του ίδιου φυτού αλλά με άλλη οπτική

Αειθαλές ή ημιαειθαλές μικρό δένδρο ή θάμνος με αγκαθωτούς κλάδους. Τα φύλλα του έχουν φωτεινό πράσινο χρωματισμό και είναι στενά και γυαλιστερά. Η ανθοφορία παρατηρείται από το Μάιο έως τον Ιούλιο, είναι ανά διαστήματα και είναι πανοραμική. Στη Βίβλο αναφέρεται ότι τα άνθη της αποδίδουν τον ερχομό και την ομορφιά της άνοιξης. Τα άνθη σχηματίζονται στις άκρες των βλαστών, έχουν πολύ όμορφο χωνοειδές σχήμα και εντυπωσιακό κόκκινο-πορτοκαλί χρώμα.

Μετά την ανθοφορία, η καρπόδεση! Το φρούτο της ροδιάς είναι στρογγυλό και μεγάλο σαν μήλο, γεμάτο με ζουμερούς και πολύ εύγευστους σπόρους. Οι καρποί ωριμάζουν αρχές φθινοπώρου.

περ. «ΟΙΚΟ», εφημ. *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, 2003

1 Ποιο από τα δύο κείμενα (το κείμενο 2α ή το 2β) είναι πιο προσωπικό, πιο βιωματικό; • Από ποια στοιχεία του το καταλάβατε;

2 Ποιο από τα δύο κείμενα έχει πιο επιστημονική γλώσσα; • Υπογραμμίστε λέξεις ή εκφράσεις του κειμένου αυτού που αποδεικνύουν τον επιστημονικό του χαρακτήρα.

3 Ποιο είναι το κοινό στοιχείο των δύο κειμένων; • Ποιες είναι οι διαφορές τους; • Οργανώστε την απάντησή σας πάνω στους εξής άξονες:
α. θέμα **β.** σκοπός **γ.** αποδέκτες **δ.** γλώσσα – ύφος

4 Ποιο από τα δύο κείμενα σας αρέσει πιο πολύ; • Για ποιους λόγους;

5 Ποιο από τα δύο κείμενα περιγράφει με μεγαλύτερη ακρίβεια και σαφήνεια τη ροδιά και τα ρόδια της; • Αιτιολογήστε την απάντησή σας με στοιχεία από το κείμενο.

6 Περιγράψτε κι εσείς ένα φυτό, δέντρο ή λουλούδι που σας αρέσει. • Κάποιοι από σας βρείτε στοιχεία από βιβλία βιολογίας ή εγκυκλοπαίδειες και γράψτε μια επιστημονική περιγραφή. • Άλλοι περιγράψτε σε ένα φίλο σας ένα φυτό που σας εντυπωσιάζει.

Κείμενο 3 [Η ενηλικίωση]

Είχαν βαριές φυσιγγιοθήκες περασμένες σταυρωτά στο στήθος, που φούσκωναν γύρω στην περιοχή της κοιλιάς φορτωμένες με αμέτρητα φυσίγγια, μεγάλα μαχαίρια στους μηρούς μέσα σε κεντητές δερμάτινες θήκες, κρεμασμένους φακούς στο ύψος των γοφών, ξύλινα παγούρια, δίχτυα, κιάλια και όπλα γυαλιστερά. Είχαν φέρει και ένα παράξενο όπλο για μένα. Άτομα οχτώ και εγώ ο ένατος κυνηγός.

Ανδρέας Μήτσου, *Σφήκες*, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 2002

1. Πώς περιγράφονται οι κυνηγοί; • Αν έλειπε η τελευταία λέξη, τι θα νομίζατε ότι περιγράφεται;
2. Γιατί περιγράφει ο συγγραφέας τους κυνηγούς με τέτοιο τρόπο; • Τι εντύπωση γι' αυτούς υποβάλλει στους αναγνώστες;
3. Βρείτε επίθετα και ουσιαστικά που δείχνουν τον εξοπλισμό των κυνηγών, π.χ. βαριές φυσιγγιοθήκες.
4. Μπορείτε να αντικαταστήσετε τα επίθετα του αποσπάσματος με άλλα ίδιας ή παρόμοιας σημασίας;

Αφήγηση

Κείμενο 4 [Η θάλασσα]

Μια μέρα άκουσα τον καπετάνιο να φωνάζει σαν τρελός. Οι ναύτες έτρεχαν σαν δαιμονισμένοι απάνω κάτω να μαζέψουν τα πανιά.

– Τι τρέχει, μωρέ; ρωτάω έναν που βρέθηκε δίπλα μου.

– Δε βλέπεις; μου λέει εκείνος, κίτρινος απ' το φόβο του. Ο σίφουνας!

Ο σίφουνας! Ακουστά είχα για τούτο το θεριό της φύσης που σκίζει πανιά και σπάζει τα κατάρτια σαν να είναι τίποτα σπιρτόξυλα. Τώρα ήρθε η ώρα να τόνε δω κι εγώ με τα μάτια μου. Δεν ήταν ένας, ήτανε τρεις τέσσερις. Οι δύο ξεμάκρυναν πέρα, κατά το Βατούμ. Ο τρίτος, όμως, ερχόταν ίσια πάνω μας. Από πίσω του δέσποζε ο Καύκασος. Το αγέρωχο βουνό έβρεχε τα πόδια του στη θάλασσα.

– Μάινα, μάινα τα πανιά! ακούστηκε γεμάτη αγωνία η φωνή του καπετάνιου. Στη στιγμή οι ναύτες κατέβασαν τα πανιά και τα έδεσαν καλά, να μην τα σκίσει ο σίφουνας στο πέρασμά του. Ο ουρανός είχε σκοτεινιάσει, το πρόσωπο της θάλασσας έτρεμε σαν να είχε ανατριχίλα κι ο σίφουνας, σταχτόμαυρος σαν κορμός λεύκας, ολοένα πλησίαζε απειλητικός. Ο ναύκληρος γέμισε βιαστικά το σκουριασμένο τρομπόνι με παλιόκαρφα, μολύβια και στουπιά και άλλα τέτοια παλιοπράματα.

– Βάρα! τον πρόσταξε ο καπετάνιος, όταν ο σίφουνας έφτασε δίπλα μας.

Τρεμούλιασε τότε ο σίφουνας, κοντοστάθηκε σαστισμένος κι απέ πέρασε δίπλα μας και γλιτώσαμε. Ανοίξαμε γρήγορα τα πανιά και το πλοίο έπιασε πάλι τη γραμμή του.

Ανδρέας Καρκαβίτσας, *Η θάλασσα* (διασκευή Κώστας Πούλος), εκδ. Παπαδόπουλος, 2000

1. Ποιες πληροφορίες δίνονται στον αναγνώστη στην πρώτη παράγραφο του αποσπάσματος για τον τόπο, το χρόνο και τα πρόσωπα της αφήγησης;
2. Σε ποιους χρόνους βρίσκονται τα ρήματα του αποσπάσματος (εκτός από αυτά των διαλόγων); • Ποιο κοινό στοιχείο έχουν οι χρόνοι αυτοί μεταξύ τους;

3 Σε ποιους χρόνους βρίσκονται τα ρήματα στους διαλόγους του αποσπάσματος; • Γιατί διαφέρουν από τα υπόλοιπα; • Κερδίζει τίποτε το κείμενο από την αλλαγή αυτή στους χρόνους των ρημάτων;

4 Η αφήγηση κυλά γρήγορα ή αργά; • Αιτιολογήστε την απάντησή σας με στοιχεία του κειμένου. • Το γεγονός ότι οι περισσότερες προτάσεις είναι σύντομες παίζει ρόλο στο ρυθμό με τον οποίο κυλά η αφήγηση;

5 Ο ρυθμός της αφήγησης (αργός ή γρήγορος) που επιλέγει ο συγγραφέας ταιριάζει στο θέμα του συγκεκριμένου αποσπάσματος;

6 «Θάλασσα, φουρτούνα, πλοίο, ναυαγός, δελφίνι, κύμα»: Χρησιμοποιήστε τις λέξεις αυτές για να γράψετε μια αστεία φανταστική περιπέτεια.

Κείμενο 5 Φώκια Monachus monachus

Η φώκια είναι δεινή κολυμβήτρια. Χάρη στο υδροδυναμικό σχήμα του σώματός της και τη φυσιολογία της, η μεσογειακή φώκια μπορεί να καταδυθεί σε μεγάλα βάθη και να παραμείνει κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας για αρκετή ώρα. Μπορεί να μειώσει τις ανάγκες της σε οξυγόνο, ώστε ακόμα και να κοιμηθεί μέσα στο νερό. Όταν χρειαστεί να αναπνεύσει, αναδύεται ενστικτωδώς, χωρίς να διακόψει τον ύπνο της. Αν και περνά μεγάλο μέρος της ζωής της στο νερό, η φώκια βγαίνει συχνά στην ξηρά για να ξεκουραστεί και να γεννήσει. Παλαιότερα ζούσαν σε κοπάδια και μπορούσε κανείς να βλέπει συχνά φώκιες που έβγαιναν στις ανοιχτές παραλίες. Σήμερα όμως τα ζώα καταφεύγουν σε απόμερες σπηλιές, βραχώδεις ακτές και ακατοίκητες βραχονησίδες, μακριά από την ενοχλητική ανθρώπινη παρουσία.

Μέχρι τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο οι άνθρωποι κυνηγούσαν τη μεσογειακή φώκια για το δέρμα της, με το οποίο έφτιαχναν παπούτσια και ζώνες, και για το λίπος της, από το οποίο έφτιαχναν σπαρματσέτα και σαπούνι. Στις μέρες μας το κυνήγι της για εμπορικούς σκοπούς έχει σταματήσει, αλλά η μεσογειακή φώκια απειλείται περισσότερο παρά ποτέ. Κυριότερα αίτια είναι η καταστροφή των βιότοπων του ζώου, καθώς και η εκ προθέσεως θανάτωσή του.

Η υπεραλίευση καθώς και η παράνομη αλιεία (π.χ. με χρήση δυναμίτη) έχουν οδηγήσει σε σημαντική μείωση των ιχθυαποθεμάτων. Οι φώκιες, ανήμπορες πλέον να εξασφαλίσουν αρκετή τροφή από το φυσικό τους στοιχείο, στρέφονται ολοένα και συχνότερα στα δίχτυα των ψαράδων αφαιρώντας την «ψαριά» και προξενώντας ζημιές στα αλιευτικά εργαλεία. Οι αλιείς, οργισμένοι, φτάνουν σε ορισμένες περιπτώσεις ακόμα και στη θανάτωση των ζώων.

http://www.wwf.gr

1 Σε τι είδους βιβλίο θα μπορούσαμε να βρούμε το παραπάνω κείμενο; • Παρουσιάζει γεγονότα πραγματικά ή φανταστικά;

2 Στο εισαγωγικό κείμενο της αφήγησης που υπάρχει στο βιβλίο της Νεοελληνικής Γλώσσας και σε αυτό το κείμενο πρωταγωνιστεί μια φώκια. Παρ' όλα αυτά τα δύο κείμενα έχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ τους. Μπορείτε να τις βρείτε; • Ποιος είναι ο σκοπός του κάθε κειμένου;

3 Στο κείμενο παρουσιάζονται και οι λόγοι για τους οποίους οι ψαράδες κυνηγούν τις φώκιες τόσο παλιότερα όσο και στις μέρες μας, αλλά και οι λόγοι για τους οποίους οι φώκιες καταστρέφουν τα αλιευτικά εργαλεία των ψαράδων. Μπορείτε να βρείτε τα κίνητρα δράσης κάθε πλευράς;

4 Βρείτε ειδικές λέξεις στο κείμενο που να αφορούν τη θάλασσα, τη φώκια και το ψάρεμα.

Κείμενο 6 Μεταλλαγμένα

Χάπενινγκ της Greenpeace στο άτυπο Συμβούλιο Υπουργών Γεωργίας
25 ΥΠΟΥΡΓΟΙ, 2 ΔΡΟΜΟΙ, 1 ΕΠΙΛΟΓΗ
Τα μεταλλαγμένα οδηγούν τη γεωργία σε αδιέξοδο.

Κέρκυρα, 12-5-2003

25 «ακτιβιστές-υπουργοί» μπήκαν στο δίλημμα «Μεταλλαγμένα ή Ποιοτική Γεωργία» και αποφάσισαν να απορρίψουν ομόφωνα και κατηγορηματικά τα μεταλλαγμένα ως πιθανή εκδοχή για το μέλλον της γεωργίας. Οι «ακτιβιστές-υπουργοί» δεν ήταν άλλοι από μέλη της Greenpeace που διαμαρτυρήθηκαν μ' αυτό τον τρόπο στο κέντρο της Κέρκυρας, με αφορμή το άτυπο Συμβούλιο Υπουργών Γεωργίας που πραγματοποιείται στο νησί.

Οι ακτιβιστές της Greenpeace παρατάχτηκαν μπροστά σε ένα σταυροδρόμι, κρατώντας τις σημαίες των κρατών-μελών της ΕΕ και παριστάνοντας τους 25 Ευρωπαίους Υπουργούς Γεωργίας. Οι «ακτιβιστές-υπουργοί» κλήθηκαν να επιλέξουν ανάμεσα στο δρόμο της ποιοτικής γεωργίας και αυτόν των μεταλλαγμένων, όπως ανέφεραν και οι χαρακτηριστικές ενημερωτικές πινακίδες. Ένας τελάλης ενημέρωνε τους «ακτιβιστές-υπουργούς» για τους κινδύνους που ενέχουν τα μεταλλαγμένα για το περιβάλλον, την υγεία, αλλά και για το εισόδημα των αγροτών. Η δράση της Greenpeace είχε αίσιο τέλος, αφού όλοι οι «ακτιβιστές-υπουργοί» επέλεξαν τελικά το δρόμο της ποιοτικής γεωργίας.

http://www.greenpeace.gr

1 Με στοιχεία από το κείμενο συμπληρώστε τον πίνακα που ακολουθεί:

Τόπος	
Χρόνος	
Πρόσωπα	
Δράση	
Τελική έκβαση	

2 Ποιες πληροφορίες δίνει ο τίτλος του κειμένου στον αναγνώστη;

3 Τι παρουσιάζεται στην πρώτη παράγραφο του κειμένου και τι στη δεύτερη; • Ποια σχέση έχουν οι δύο παράγραφοι μεταξύ τους;

4 «αποφάσισαν να απορρίψουν ομόφωνα και κατηγορηματικά»
«πιθανή εκδοχή για το μέλλον»
«ενημέρωνε... για τους κινδύνους που ενέχουν»
«είχε αίσιο τέλος»

Βρείτε τις φράσεις μέσα στο κείμενο. • Αντικαταστήστε τες με άλλες φράσεις, χωρίς να αλλάξει το περιεχόμενό τους και να αλλοιωθεί το νόημα του κειμένου.

Επιχειρηματολογία

Κείμενο 7 Η συμμορία του αέρα

Συναντώντας παντού το μονοξείδιο του άνθρακα

– Εγώ είμαι το μονοξείδιο του άνθρακα. Στη χημεία με συμβολίζουν CO. Βρίσκομαι παντού στον αέρα, αλλά δεν μπορείτε να με δείτε, ούτε να με μυρίσετε. Είμαι ένα από τα πιο βλαβερά αέρια της ατμόσφαιρας. Βρίσκομαι στα καυσαέρια των αυτοκινήτων και στον καπνό από τις σόμπες που καίνε ξύλο και πετρέλαιο. Σε όσους με αναπνέουν, προκαλώ πονοκέφαλο, κούραση και προβλήματα στην καρδιά. Το ίδιο και στα ζώα. Παρ' όλα αυτά, όμως, είμαι λιγότερο σκληρός από τον επόμενο της παρέας.

Το «σκληρό» διοξείδιο του θείου

– Το διοξείδιο του θείου, δηλαδή εγώ, είμαι πραγματικά κακός. Ταξιδεύω πολλά χιλιόμετρα μακριά για να προκαλέσω προβλήματα. Υπάρχω χάρη στα άφθονα εργοστάσια που καίνε λιγνίτη σε όλο τον κόσμο. Με συμβολίζουν SO_2. Είμαι πολύ ικανός στη δουλειά μου. Προκαλώ δυσκολίες στην αναπνοή σας και, όταν ανακατεύομαι με το νερό της βροχής, σχηματίζω την τρομερή όξινη βροχή που σκοτώνει όλα τα ζώα στις λίμνες και τα ποτάμια, καταστρέφει τα δάση και «τρώει» τα μέταλλα, τις πέτρες και τα μάρμαρα. Ιδιαίτερα νόστιμη, μάλιστα, βρίσκω την Ακρόπολη. Σκεφτείτε πως έχω «φάει» όλα τα πρόσωπα των Καρυάτιδων χωρίς να βαρυστομαχιάσω!

Το κατεργάρικο οξείδιο του αζώτου

– Επιτέλους, ήρθε και η σειρά μας να μιλήσουμε. Εμείς είμαστε τα οξείδια του αζώτου και μας συμβολίζουν NO_X. Σε μικρές ποσότητες είμαστε πολύ χρήσιμα για την ανάπτυξη των φυτών. Όταν συγκεντρωθούμε όμως πολλά, μεταμορφωνόμαστε σε αληθινούς δράκους! Ζούμε στα καυσαέρια των αεροπλάνων, των αυτοκινήτων και στον καπνό των εργοστασίων. Όταν αναπνέετε μεγάλες ποσότητες από εμάς, αρρωσταίνετε σοβαρά. Δημιουργούμε κι εμείς όξινη βροχή και παίρνουμε μέρος στο σχηματισμό του επόμενου της παρέας.

Όζον πάνω από τις πόλεις

– Πόλεις! Πόσο τις λατρεύω. Μου προσφέρουν ό,τι ακριβώς χρειάζομαι για να είμαι ζωντανό και δυνατό. Είμαι το βλαβερό όζον (O_3), που ζει κοντά στο έδαφος. Πιο ψηλά υπάρχει το ωφέλιμο όζον, που φιλτράρει τις επικίνδυνες ακτίνες του ήλιου. Η συνταγή για να με φτιάξετε είναι: οξείδια του αζώτου + ήλιος + μερικά άλλα αέρια. Όλα μαζί αποτελούμε το αόρατο μέρος του «νέφους», που ροκανίζει την υγεία σας και κάνει ασθενικά τα ζώα και τα φυτά.

Εξολοθρεύοντας τους κακούς

Οι επιστήμονες προσπαθούν με πολλούς τρόπους να περιορίσουν τη ρύπανση του αέρα. Εσύ και η οικογένειά σου θα μπορούσατε να βοηθήσετε σ' αυτή την προσπάθεια. Τι μπορείτε να κάνετε:

- να χρησιμοποιείτε λιγότερο το αυτοκίνητό σας·
- να σβήνετε τα φώτα και την τηλεόραση όταν βγαίνετε από κάποιο δωμάτιο·
- να αγοράζετε ηλεκτρικές συσκευές που καταναλώνουν λιγότερο ρεύμα·
- να χρησιμοποιείτε ηλιακή ενέργεια.

Με αυτούς τους απλούς τρόπους ίσως κάποτε καταφέρουμε να βγάλουμε τους κακούς από τη μέση.

περ. «Ερευνητές», εφημ. *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, 2002

1 Βρείτε φράσεις που δηλώνουν τις συνέπειες πολλών βλαβερών ουσιών στον άνθρωπο και το περιβάλλον, όπως τα παρακάτω παραδείγματα.

• *προκαλώ πονοκέφαλο*
• *σχηματίζω την όξινη βροχή*
•
•
•
•
•
•
•

- Στη συνέχεια, χρησιμοποιήστε όσο γίνεται πιο πολλές από τις φράσεις αυτές σε μία παράγραφο με την εξής θεματική πρόταση:
  «Πολλές ουσίες που υπάρχουν στον αέρα είναι βλαβερές για μας και το περιβάλλον».

2 Στον παρακάτω πίνακα συγκεντρώστε στην πρώτη στήλη τα επίθετα του κειμένου που δηλώνουν αρνητικές ιδιότητες ορισμένων ουσιών, φαινομένων κτλ. και στη δεύτερη στήλη γράψτε τα αντίθετά τους.

επικίνδυνες ιδιότητες	ωφέλιμες ιδιότητες

- Σκεφτείτε ένα στοιχείο του αέρα που μας ωφελεί. Υποθέστε ότι υποδύεστε το στοιχείο αυτό και μιλήστε χρησιμοποιώντας τα αντίθετα των επιθέτων που βρήκατε.

3 Στο κείμενο «Εξολοθρεύοντας τους κακούς» υπογραμμίστε τα ρήματα που δηλώνουν «τι μπορείτε να κάνετε». • Αναζητήστε συνώνυμα ρήματα ή φράσεις.

Ρήματα	Συνώνυμα ρήματα ή φράσεις

- Στη συνέχεια, αξιοποιώντας τα ρήματα που συγκεντρώσατε παραπάνω, γράψτε μία παράγραφο στην οποία θα προτείνετε στους φίλους σας άλλους τρόπους για να περιοριστεί η ρύπανση του περιβάλλοντος.

Κείμενο 8 Το κλίμα αλλάζει

Αυτό το καλοκαίρι διέψευσε το όνομά του. Εκτεταμένες καταστροφές από πρωτοφανείς πλημμύρες στην Πράγα, στη Δρέσδη, στην κεντροανατολική Ευρώπη. Δεκάδες νεκροί και ζημιές δισεκατομμυρίων ευρώ. Τους χίλιους έφτασαν οι νεκροί στην ανατολική Ασία, ενώ δέκα εκατομμύρια άνθρωποι στην Κίνα απειλούνται από πλημμύρες. Νερό καλύπτει ήδη μέρος του Βόρειου Πόλου, στη θέση των αιώνιων πάγων. Την ίδια ώρα, η ξηρασία στεγνώνει εκτεταμένες ζώνες στην Αφρική. Τυχαία όλα αυτά; Όσο κι αν τα καιρικά φαινόμενα εκδηλώνονται με ασύμμετρο τρόπο, δεν μπορεί κανείς να προσπεράσει το γεγονός ότι τα λεγόμενα «ακραία καιρικά φαινόμενα» εκδηλώνονται τέσσερις φορές συχνότερα τα τελευταία χρόνια. Εξάλλου, η συντριπτική πλειοψηφία των επιστημόνων θεωρεί ότι ο «κακός μας ο καιρός» οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο φαινόμενο του θερμοκηπίου, στην άνοδο της μέσης θερμοκρασίας της Γης, ως αποτέλεσμα κυρίως των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα. Βιβλία ολόκληρα δεν αρκούν για να χωρέσουν οι προειδοποιήσεις οργανισμών και επιστημόνων. Όλα όμως συνοψίζονται στο «Δεν πάει άλλο!». Τόσο απλό. Κι όμως τόσο δύσκολο. Δύσκολο, γιατί απαιτεί ρήξεις με μεγάλα συμφέροντα. Συμφέροντα που έχουν επιβάλει την πολιτική τους.

περ. «ΟΙΚΟ», εφημ. *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, 2002

1 «Εκτεταμένες», «πρωτοφανείς», «ασύμμετρο», «ρήξεις»: Αναζητήστε στο λεξικό την ετυμολογία και την ερμηνεία των λέξεων αυτών. • Χρησιμοποιήστε σε προτάσεις συνώνυμές τους λέξεις.

2 Αναζητήστε στο κείμενο φράσεις (ουσιαστικό + επίθετο) που δηλώνουν αρνητικά φαινόμενα τα οποία συνέβησαν το καλοκαίρι.

π.χ. *πρωτοφανείς πλημμύρες*, ...
....
....
....

- Στη συνέχεια, γράψτε μία παράγραφο (αξιοποιώντας το λεξιλόγιο αυτό), στην οποία θα αποδεικνύεται ότι «τα ακραία καιρικά φαινόμενα αυξάνονται τα τελευταία χρόνια» (θεματική πρόταση).

Κείμενο 9 [Να προστατεύονται οι υγρότοποι]

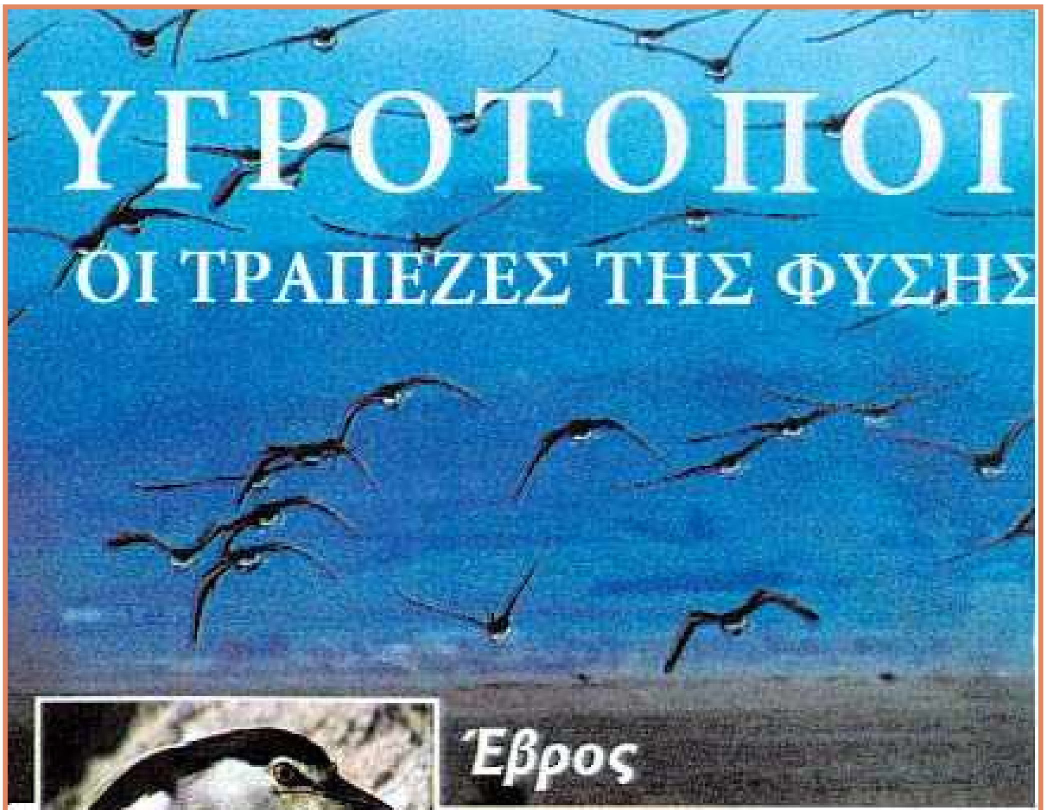

Στη βορειοανατολική γωνιά της Ελλάδας, κοντά στην Αλεξανδρούπολη, βρίσκεται ο Έβρος.

Με 530 χιλιόμετρα μήκος, τα 204 από τα οποία βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια, ο Έβρος αποτελεί το μεγαλύτερο ποταμό των Βαλκανίων και το δεύτερο στη νοτιοανατολική Ευρώπη μετά το Δούναβη.

Το Δέλτα του ποταμού είναι ένας από τους δέκα υγρότοπους της Ελλάδας που προστατεύονται από τη Διεθνή Σύμβαση Ραμσάρ, που αφορά τους υγρότοπους διεθνούς σημασίας. Πρόκειται για ένα πολύ σημαντικό οικοσύστημα με πλήθος διαφορετικών στοιχείων, που πρέπει να διατηρηθούν.

Εδώ βρίσκουν καταφύγιο πολλά ζώα και φυτά της Ελλάδας, ενώ έχουν παρατηρηθεί τα 304 από τα 423 είδη πουλιών της χώρας.

Όμως η ανεξέλεγκτη ανθρώπινη δραστηριότητα θέτει σε κίνδυνο την αρμονία του: η υπερβόσκηση, η ρύπανση του νερού και το παράνομο κυνήγι αποτελούν απλώς... δείγματα γραφής.

Το WWF Ελλάς εφαρμόζει προγράμματα προστασίας στο Δέλτα του Έβρου

- Γιατί ο Έβρος είναι και πρέπει να παραμείνει ένα σύμβολο ζωής.
- Γιατί οι υγρότοποι πάνω απ' όλα είναι πηγή ζωής. Είναι αποθήκες πόσιμου και αρδευτικού νερού και είναι δεμένοι με την επιβίωσή μας.
- Γιατί αυτή η γη είμαστε εμείς. Είναι η φυσική μας κληρονομιά, που αξίζει να γνωρίσουμε και να διατηρήσουμε.

«Υγρότοποι: οι τράπεζες της φύσης», περ. *National Geographic*, 2002

1 «Υγρότοπους», «οικοσύστημα», «υπερβόσκηση», «ανεξέλεγκτη»: Αναζητήστε στο λεξικό την ετυμολογία των λέξεων και προσπαθήστε μετά διαβάζοντας πάλι το κείμενο να δώσετε μια απλή ερμηνεία για κάθε λέξη.

2 «Πηγή ζωής», «επιβίωση», «φυσική κληρονομιά», «αποθήκες νερού»: Με βάση τις λέξεις και τις φράσεις αυτές, γράψτε σε λίγες γραμμές ένα σύντομο μήνυμα για την προστασία ενός υγρότοπου τον οποίο έχετε επισκεφτεί.

Πολυτροπικότητα

Κείμενο 10 [Οι αργυροπελεκάνοι στην Ελλάδα]

ΑΡΓΥΡΟΠΕΛΕΚΑΝΟΙ

Δύο από τους 300…

Στην Κερκίνη, στη Μικρή Πρέσπα και τις λιμνοθάλασσες του Αμβρακικού έχουν βρει καταφύγιο τα 150 από τα περίπου 900 ζευγάρια αργυροπελεκάνων που ζουν παγκοσμίως. Ο αργυροπελεκάνος ήταν κάποτε ευρέως εξαπλωμένος στην Ευρώπη και στην Ασία. Το ανελέητο κυνήγι όμως και η αποξήρανση των υγρότοπων τον περιόρισαν σε ελάχιστες περιοχές των Βαλκανίων. Φοβισμένοι από τον άνθρωπο, φωλιάζουν σε απρόσιτες περιοχές. Το σπανιότατο αυτό ψαροφάγο πουλί διαλέγει υγρότοπους που μπορούν να εξασφαλίσουν άφθονη τροφή για τα μικρά τους. Οι νεοσσοί μέχρι την ηλικία των 2,5 μηνών τρέφονται κατευθείαν μέσα από το σάκο κάτω από το ράμφος των γονέων τους. Η ενόχληση από τον άνθρωπο μπορεί να αποβεί μοιραία. Οι αργυροπελεκάνοι επωάζουν τα αυγά με το πέλμα τους, έτσι, αν πανικοβληθούν, υπάρχει ο κίνδυνος να τα συνθλίψουν. Έπειτα από μια τέτοια δυσάρεστη συνάντηση, το ζευγάρι μπορεί να εγκαταλείψει για πάντα την περιοχή.

(Πηγή: Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία)

περ. «ΟΙΚΟ», εφημ. *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, 2002

1 Παρατηρώντας την εικόνα και διαβάζοντας το κείμενο που τη συνοδεύει, εντοπίστε στο κείμενο και σκεφτείτε δικά σας επίθετα, ουσιαστικά και ρήματα που περιγράφουν τους αργυροπελεκάνους και τη ζωή τους σήμερα.

Επίθετα	Ουσιαστικά	Ρήματα

2 «Φωλιάζουν», «τρέφονται», «επωάζουν», «συνθλίψουν», «εγκαταλείψει»: Χρησιμοποιήστε αυτά τα ρήματα σε ένα μικρό κείμενο μιας οικολογικής οργάνωσης για τη σωτηρία των αργυροπελεκάνων.

Κείμενο 11 [Μια... επίσκεψη στο Περιβαλλοντικό Κέντρο Αρκτούρου]

http://www.arcturos.gr

1 Βλέποντας την ονομασία, τους βασικούς σκοπούς και τις δραστηριότητες της οργάνωσης στο πάνω μέρος της ιστοσελίδας, συντάξτε ένα άλλο κείμενο σε μορφή ιστοσελίδας, στο οποίο θα γράψετε τον τίτλο, τους σκοπούς και τις δραστηριότητες μιας άλλης οικολογικής οργάνωσης, που θα ιδρύσετε εσείς, για την προστασία ενός άλλου είδους ζώου ή πτηνού, που απειλείται με εξαφάνιση.

2 «Ταλαιπωρημένες αρκούδες», «πολυέξοδη διατροφή», «ιατρική περίθαλψη», «αξιοπρεπής διαβίωση», «υιοθεσία»: Αξιοποιώντας τις λέξεις αυτές, αφηγηθείτε μια φανταστική ιστορία που να αφορά τη διάσωση μιας αρκούδας. • Υποθέστε ότι θα στείλετε την ιστορία αυτή στο περιοδικό της οργάνωσης «Αρκτούρος».

3 Επιλέξτε για υιοθεσία μία από τις αρκούδες της φωτογραφίας και δώστε της ένα όνομα, αιτιολογώντας την επιλογή σας με βάση στοιχεία της περιγραφής του ζώου. • Με την υπόλοιπη τάξη δώστε νέα ονόματα στις αρκούδες των φωτογραφιών, βασισμένοι σε στοιχεία που σας δίνουν οι φωτογραφίες. • Προσπαθήστε τα ονόματα να είναι πρωτότυπα.

Κείμενο 12 Σύρος

Ξενοδοχεία και ενοικιαζόμενα δωμάτια υπάρχουν πολλά και για κάθε βαλάντιο, στην Ερμούπολη και σε όλο το νησί. Για περισσότερες πληροφορίες απευθυνθείτε στην Ένωση Ξενοδόχων στο τηλ. 80356 και 81868 και στην Ένωση Ενοικιαζόμενων Δωματίων στο τηλ. 84356.

ΤΙ ΝΑ ΑΓΟΡΑΣΕΤΕ

Λουκούμια και χαλβαδόπιτες *από τα καταστήματα στο λιμάνι, στην αγορά και στην πλατεία Μιαούλη, [illegible] γραβιέρα, [illegible] λουκάνικα με μάραθο, λούζα, κάπαρη, λιαστές ντομάτες, [illegible] και θυμαρίσιο μέλι.*

ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ

Ακριβώς στο λιμάνι βρίσκεται η αφετηρία των λεωφορείων που συνδέουν την Ερμούπολη με όλα τα χωριά. Για περισσότερες πληροφορίες, Σταθμός Λεωφορείων ΚΤΕΛ: 22810-82575. Επί του λιμανιού, στο ύψος της πλατείας Μιαούλη, βρίσκεται η πιάτσα ταξί με την οποία μπορείτε να επικοινωνήσετε στο 22810-86222. Αν πάλι επιθυμείτε να γνωρίσετε το νησί από θαλάσσης, Σταθμοί ενοικίασης σκαφών 22810-[illegible], [illegible].

ΠΑΡΑΛΙΕΣ

Στην Ερμούπολη οι πολύ μακριές και μη οργανωμένες **Κύμπια**, πίσω από το ξενοδοχείο «Ερμής», Αγίου Νικολάου, **Τάλιαρα** και **Βαγγελίδη**, η μία δίπλα στην άλλη στα **Βαπόρια**. • Στη [illegible] τουριστικό **Αζόλιμνο** βρίσκεται η κοντινότερη στην πόλη αμμουδιά. • Η [illegible] άμμος της **Βάρης** διαθέτει οργανωμένη, ρηχή —κατά συνέπεια πολύ οικογενειακή— αλλά άμορφη παραλία και γύρω της [illegible] μικρότερες **Φάμπρικα** και **Αχλάδι** και οι [illegible] και βαθύτεροι **Σαντορινιοί**. • Κοντά στον αμμουδερό **Μέγα Γιαλό** η [illegible] μικρή παραλία της **Αμπέλας**. • Στην **Ποσειδωνία** η πιο κοσμική παραλία του νησιού, οι **Αγκαθωπές**, και στα δύο χλμ. το πιο [illegible] **Κόμητο**. Μετά την κεντρική παραλία του **Φοίνικα**, τα [illegible] **Κόκκινα**. • Το τουριστικό θέρετρο του **Γαλησσά** προσφέρει δύο [illegible]. Την οργανωμένη, μεγάλη [illegible] αμμώδη παραλία και με λίγη [illegible] με τα πόδια αυτήν του **Αρμεού**, που συχνάζουν αποκλειστικά γυμνιστές, και λίγο πιο κάτω του **Αγίου Στεφάνου**. •

περ. *Ταξιδεύω*, Ιούνιος 2003

ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

περ. *Ταξιδεύω*, Ιούνιος 2003

1 Φτιάξτε στον υπολογιστή ένα είδος καταλόγου, στον οποίο θα υπάρχουν τρεις στήλες. Στη μία καταγράψτε τα τοπικά προϊόντα που θα αγοράσετε στη Σύρο και στη δεύτερη περιγράψτε αναλυτικότερα από τι φτιάχνονται αυτά. • Στην τρίτη στήλη αναφέρετε τοπικά παραδοσιακά προϊόντα της περιοχής σας.

2 Παρατηρήστε το χάρτη της Σύρου και εντοπίστε τις παραλίες που αναφέρονται στο κείμενο. Αν ήσαστε επισκέπτες στη Σύρο, σε τι θα σας βοηθούσε ο παραπάνω χάρτης του νησιού;

3 Αντικαταστήστε τα επίθετα που περιγράφουν τις παραλίες του νησιού με τα αντίθετά τους.

Επίθετα	Αντίθετα

• Χρησιμοποιήστε όποια επίθετα θέλετε σε μια περιγραφή των παραλιών ενός νησιού στο οποίο σας αρέσει πολύ να πηγαίνετε.

4η ενότητα

ΦΡΟΝΤΙΖΩ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΤΡΟΦΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ ΜΟΥ

- Ονοματική φράση – Επιθετικός προσδιορισμός
- Κλίση ουσιαστικών και επιθέτων
- Παραγωγή – Σύνθεση
- Στοιχεία που συνοδεύουν τον προφορικό λόγο

Ονοματική φράση – **Επιθετικός** προσδιορισμός

Κείμενο 1 [Τι θα γευτείτε αυτό το μήνα!]

ΤΕΥΧΟΣ 66 - ΜΑΪΟΣ 2004

ΣΠΕΣΙΑΛΙΤΕ

Φιλέτο - μυστικά για να γίνει αφράτο, ζουμερό και ξεροψημένο

ΠΡΩΙΝΑ ΠΙΑΤΑ

Ανάλαφρα, ανοιξιάτικα ριζότο

ΠΕΡΙ... ΟΡΕΞΕΩΣ - ΟΡΕΚΤΙΚΑ

Προκλητικά... μίνι ταρτάκια και πιτάκια

ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

Νόστιμες, πρωτότυπες συνταγές με αγκινάρες

ΚΥΡΙΑ ΠΙΑΤΑ

Τα πιο νόστιμα και εύκολα μαγειρευτά της κατσαρόλας

ΜΕΝΟΥ ΑΠΟ ΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

Η Ντίνα Νικολάου εμπνέεται από το ανοιξιάτικο ξύπνημα και ετοιμάζει ένα μενού γεμάτο αρώματα

ΜΕ ΖΥΜΗ

Συνοδέψτε τον καφέ σας με τα πιο γευστικά και τραγανά βουτήματα

ΕΠΙ... ΤΕΛΟΥΣ - ΓΛΥΚΟ

Υπέροχα γλυκίσματα με φράουλες, τις παντοτινές

ΕΞΥΠΝΑ ΠΙΑΤΑ

Φαγητό "στο χαρτί" - η τεχνική του μαγειρέματος σε λαδόκολα και αλουμινόχαρτο

ΤΕΧΝΗ ΣΤΗΝ ΚΟΥΖΙΝΑ

Τέσσερις τρόποι για λαχταριστό κοτόπουλο σχάρας

περ. *Γεύση*, 2004

Διαβάζοντας τα περιεχόμενα ενός περιοδικού για θέματα διατροφής, εντοπίστε τους επιθετικούς προσδιορισμούς και γράψτε την ιδιότητα που δίνουν στα ουσιαστικά που προσδιορίζουν.

Επιθετικός προσδιορισμός	Ουσιαστικό που προσδιορίζει	Ιδιότητα

Κείμενο 2 [1η Δεκεμβρίου, ημέρα κατά του AIDS*]

Η επιδημία του AIDS στοίχισε τη ζωή σε περίπου 3 εκ. ανθρώπους το 2003 και εκτιμάται ότι 5 εκ. άνθρωποι μολύνθηκαν από τον ιό HIV, ανεβάζοντας το συνολικό αριθμό σε 40 εκ. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, μέχρι το τέλος του 2002, τα άτομα που ζούσαν με τον ιό HIV ανέρχονταν σε 42 εκ.

Στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης, όπου συγκαταλέγεται και η χώρα μας, εκτιμάται ότι, μέχρι το τέλος του 2002, 570.000 άνθρωποι ζούσαν με τον ιό HIV. Τα παιδιά πλήττονται και αυτά από την επιδημία. Περισσότερα από 3 εκ. παιδιά 0-14 ετών παγκοσμίως εκτιμάται ότι ζούσαν με τον ιό μέχρι το τέλος του 2002, ενώ ο αριθμός των παιδιών που είχαν χάσει τον ένα ή και τους δύο γονείς τους από τη νόσο ανέρχονταν σε 14 εκ.

Το πρώτο εξάμηνο του 2003 για την Ελλάδα, τα στοιχεία δείχνουν ότι ο αριθμός των νέων κρουσμάτων μόλυνσης από τον ιό σταθεροποιείται, καθώς καταγράφηκαν 25 νέα κρούσματα από τα οποία 20 αφορούν άνδρες και 5 γυναίκες. Κατά την ίδια περίοδο έγιναν γνωστά στις υγειονομικές αρχές 243 νέα οροθετικά άτομα, φορείς του ιού, 178 άνδρες και 61 γυναίκες.

Συνολικά από το1983, που ξεκίνησε η καταγραφή της πορείας της νόσου στη χώρα μας, έως και τον Ιούνιο του τρέχοντος έτους έχουν δηλωθεί 6.521 φορείς, από τους οποίους 5.241 είναι άνδρες και 1.242 γυναίκες. Το πιο ενθαρρυντικό στοιχείο είναι ότι το 2003 η εκτιμώμενη επίπτωση της λοίμωξης του AIDS στην Ελλάδα βρέθηκε για πρώτη φορά κάτω από τον αντίστοιχο μέσο όρο της ΕΕ, τάση η οποία συνεχίζεται ως σήμερα. Το γεγονός ότι η επιδημία δείχνει να ελέγχεται στην Ελλάδα, αν και ελπιδοφόρο, σε καμιά περίπτωση δε σημαίνει εφησυχασμό, καθώς πολύ εύκολα μπορεί να ανατραπεί αυτή η θετική εικόνα.

* Σύνδρομο Επίκτητης Ανοσοποιητικής Ανεπάρκειας

Αφιέρωμα στο AIDS από την ΕΡΤ (http://www.ert.gr), 2004

Στο κείμενο 2 εντοπίστε έξι ονοματικές φράσεις και «ανακαλύψτε» τη λειτουργία της καθεμιάς μέσα στην πρόταση.

Ονοματικές φράσεις	Συντακτική λειτουργία

Κλίση ουσιαστικών και επιθέτων

Κείμενο 3 [Ένα πλούσιο γεύμα στο Βυζάντιο]

Στο κέντρο της αίθουσας είναι τοποθετημένο ένα στρογγυλό τραπέζι, σκεπασμένο με τραπεζομάντιλο. Γύρω από το τραπέζι είναι τοποθετημένες καρέκλες. Εδώ και έναν αιώνα, η συνήθεια να τρώνε ξαπλωμένοι στο ανάκλιντρο έχει εξαφανιστεί. Μπροστά σε κάθε σερβίτσιο έχουν τοποθετηθεί μια πετσέτα και μια λεκάνη (χέρνιβον), για να πλένουν τα χέρια τους οι προσκαλεσμένοι. Τα πιατικά είναι άφθονα και ποικίλα. Τα κεραμικά σκεύη, όλα ανατολικής προέλευσης, έχουν πλούσιες διακοσμήσεις: ζώα πραγματικά ή φανταστικά, φυλλωσιές, σπείρες, ασπρόμαυρα τετραγωνάκια. Γυάλινα χρωματιστά ποτήρια είναι μονταρισμένα πάνω σε χρυσές βάσεις. Πλάι σ' ένα μεγάλο δοχείο (κάνθαρο) είναι σωριασμένα μικρά στρογγυλά ψωμιά από γνήσιο και εκλεκτής ποιότητας αλεύρι.

Αρχίζετε με ορεκτικά: αυγά σερβιρισμένα μέσα σε αυγοθήκες, που τρώγονται με κουταλάκια εφοδιασμένα με χρυσές λαβές, ζαμπόν, αγκινάρες με άσπρη σάλτσα. Ύστερα έρχεται ψάρι τηγανισμένο με σκόνη μουστάρδας, που συνοδεύεται με σάλτσα. Ύστερα έχει σειρά το πιάτο με το κρέας: κατσίκι γεμισμένο με σκόρδο, με κρεμμύδι και με πράσα. Και το γεύμα σας κλείνει με γλυκά κατασκευασμένα με στρώματα μπισκότων, με μια κρέμα με μέλι και με μια ποικιλία φρούτων: σταφύλια, αχλάδια, ρόδια, χουρμάδες, αμύγδαλα.

Ζεράρ Βαλτέρ, *Η καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο*,
μτφρ. Κ. Παναγιώτου, εκδ. Παπαδήμα, 1990 (διασκευή)

Κείμενο 4 [Μια σύγχρονη συνταγή μαγειρικής]

Σπαγγέτι μαριναρα βήμα βήμα

Μια υπέροχη συνταγή που μπορούμε να φτιάξουμε με φρέσκα ή και κατεψυγμένα θαλασσινά. Σερβίρουμε με φρέσκο λευκό ψωμί.

ΥΛΙΚΑ

- 50 γρ. βούτυρο
- 1 κρεμμύδι ξερό, ψιλοκομμένο
- 1 κόκκινη πιπεριά ξεφλουδισμένη, ξεσποριασμένη και κομμένη μικρά κυβάκια
- 2 σκελίδες σκόρδο ψιλοκομμένες
- 1 κουταλιά σούπας πάπρικα σκόνη
- 400 γρ. σπαγγέτι
- 450 γρ. φρέσκα μύδια
- 150 ml λευκό ξηρό κρασί
- 2 κουταλιές σούπας ψιλοκομμένο μαϊντανό
- 225 γρ. γαρίδες ξεφλουδισμένες
- 150 ml κρέμα γάλακτος
- αλάτι και φρεσκοτριμμένο μαύρο πιπέρι
- ψιλοκομμένο άνηθο για το γαρνίρισμα

ΕΚΤΕΛΕΣΗ

ΒΗΜΑ 1. Μαγειρεύουμε τα ζυμαρικά σύμφωνα με τις οδηγίες της συσκευασίας.

ΒΗΜΑ 2. Λιώνουμε το βούτυρο σε ένα τηγάνι και σοτάρουμε* για 5 λεπτά το κρεμμύδι, το σκόρδο, την πιπεριά και την πάπρικα, μέχρι να μαραθούν.

ΒΗΜΑ 3. Ξεπλένουμε καλά, βουρτσίζουμε τα μύδια και βεβαιωνόμαστε ότι όλα είναι καλά κλεισμένα. Πετάμε όλα τα ανοιχτά.

ΒΗΜΑ 4. Προσθέτουμε το κρασί στο τηγάνι και αφήνουμε να πάρει μια βράση.

ΒΗΜΑ 5. Ρίχνουμε στο τηγάνι τα μύδια, τις γαρίδες και το μαϊντανό και σιγοβράζουμε για 5 λεπτά, μέχρι να ανοίξουν τα μύδια. Πετάμε όσα παραμένουν κλειστά.

ΒΗΜΑ 6. Με μια τρυπητή κουτάλα, αφαιρούμε από το τηγάνι τα θαλασσινά και τα διατηρούμε ζεστά. Ανεβάζουμε πάλι τη φωτιά, αφήνουμε το ζωμό να πάρει μια βράση και συνεχίζουμε το βράσιμο μέχρι να μείνει ο μισός.

ΒΗΜΑ 7. Ρίχνουμε την κρέμα γάλακτος στο τηγάνι και ανακατεύουμε καλά. Ξαναρίχνουμε στο τηγάνι τα θαλασσινά, κατεβάζουμε τη φωτιά και σιγοβράζουμε για 1 λεπτό μέχρι να ζεσταθούν.

ΒΗΜΑ 8. Στραγγίζουμε καλά τα ζυμαρικά και τα μοιράζουμε σε ατομικά πιάτα. Περιχύνουμε κάθε μερίδα με τη σάλτσα των θαλασσινών και σερβίρουμε, γαρνίροντας με ψιλοκομμένο άνηθο.

* **σοτάρουμε** = τσιγαρίζουμε

περ. *Γεύση*, 2004

1 Στα κείμενα 3 και 4 εντοπίστε τα δικατάληκτα ουσιαστικά και διακρίνετέ τα σε ισοσύλλαβα-ανισοσύλλαβα επισημαίνοντας ταυτόχρονα το γένος τους. • Ποιες πτώσεις έχουν την ίδια κατάληξη στον ενικό; • Ποιες πτώσεις έχουν την ίδια κατάληξη στον πληθυντικό;

2 Στα υπογραμμισμένα ουσιαστικά των κειμένων 3 και 4 γράψτε τη γενική πληθυντικού προσέχοντας τις αλλαγές που γίνονται στον τονισμό (συμβουλευτείτε και το αντίστοιχο κεφάλαιο της σχολικής γραμματικής). • Μήπως κάποια από τα ουσιαστικά αυτά δε σχηματίζουν γενική πληθυντικού;

3 Βρείτε στα κείμενα 3 και 4 τα τρικατάληκτα ουσιαστικά, διακρίνετε το γένος τους και μεταφέρετέ τα στις αντίστοιχες πτώσεις του άλλου αριθμού από αυτόν στον οποίο βρίσκονται.

Τρικατάληκτα ουσιαστικά	Γένος	Μεταφορά στον άλλο αριθμό

4 Στα κείμενα 5 και 6 που ακολουθούν, βρείτε τα επίθετα και αναγνωρίστε το γένος του καθενός. • Στη συνέχεια μεταφέρετε τα επίθετα που υπογραμμίζονται στην ονομαστική και γενική ενικού και πληθυντικού μαζί με τα ουσιαστικά που προσδιορίζουν. (Αξιοποιήστε το αντίστοιχο κεφάλαιο της σχολικής γραμματικής.)

Κείμενο 5 [Ω, καρδιά μου – Διαφήμιση]

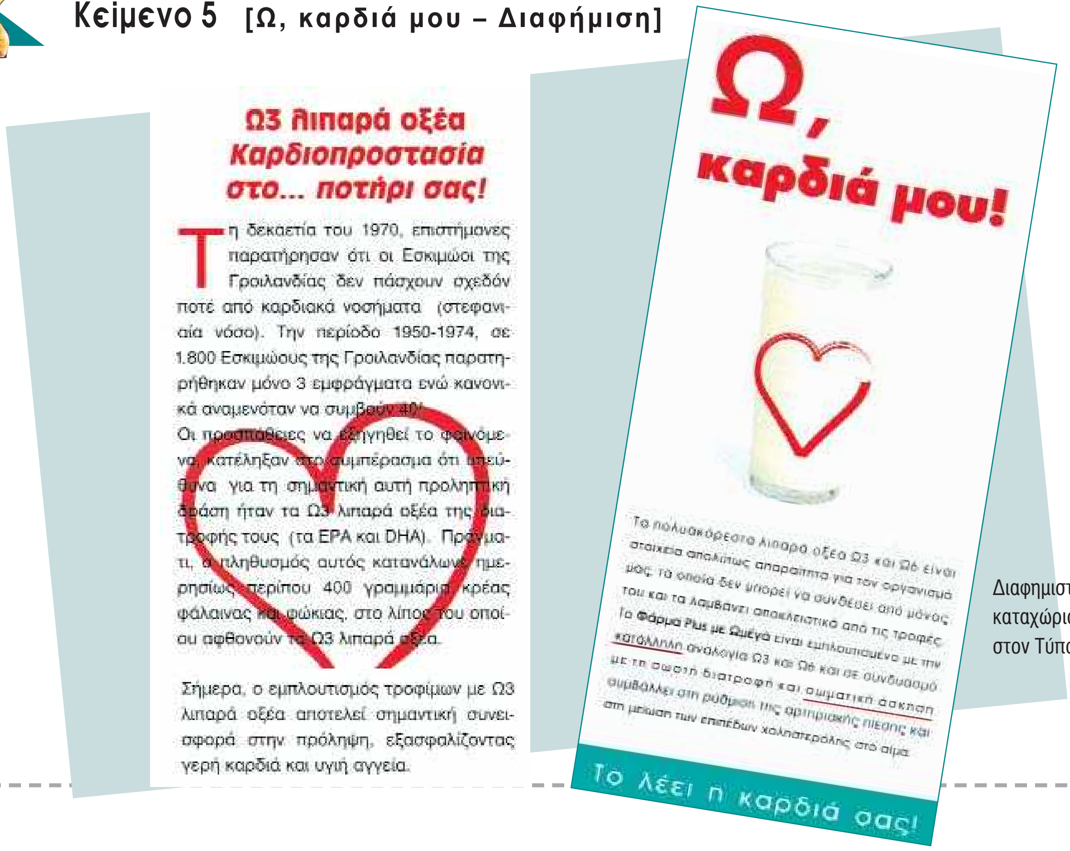

Διαφημιστική καταχώριση στον Τύπο

Κείμενο 6 [Ο τόπος επηρεάζει το σώμα και το χαρακτήρα μας]

Εύκολα κανείς μπορεί να κάνει τη διαπίστωση ότι στον ιδιαίτερο χαρακτήρα ενός τόπου αντιστοιχεί κατά κανόνα και η σωματική κατασκευή και ο χαρακτήρας των κατοίκων του... Όπου ο τόπος είναι φαλακρός, άνυδρος και τραχύς, που τη μια φορά τον δέρνει ο χειμώνας και την άλλη τον καίει ο ήλιος, εκεί θα δεις ανθρώπους στεγνούς, ισχνούς, με ευδιάκριτες τις αρθρώσεις του σώματός τους, ρωμαλέους και δασύτριχους. Μια άγρυπνη φιλεργία είναι ευδιάκριτη σ' αυτούς τους ανθρώπους, ενώ στο χαρακτήρα και στα φυσικά τους είναι άνθρωποι με αυτοπεποίθηση και ανεξαρτησία γνώμης, μάλλον άγριοι παρά ήμεροι, στις τέχνες και στα επαγγέλματα θα τους βρεις πολύ έξυπνους και πολύ εύστροφους και στα πολεμικά ανώτερους. Άλλωστε, και όλα τα προϊόντα που παράγει η γη θα τα βρεις να έχουν ιδιότητες αντίστοιχες με τις ιδιότητες της γης.

Ιπποκράτης, «Περί ανέμων, υδάτων και τόπων», μτφρ. Δ. Λυπουρλής,
στο *Ανθολογία Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας*, ΟΕΔΒ, 1999

Αναζητήστε τα αντώνυμα των επιθέτων (όπου υπάρχουν) στο κείμενο 6. • Προσέξτε πώς η αλλαγή της σημασίας των επιθέτων μεταβάλλει συνολικά την περιγραφή.

Κείμενο 7 [Μάθετε κι αυτό για τη διατροφή σας]

Οι επιστημονικές έρευνες των διατροφολόγων διαψεύδουν κάποιες πεποιθήσεις για τα τρόφιμα, που βασίζονται σε λαϊκές δοξασίες.

ΜΑΘΕΤΕ ΚΙ ΑΥΤΟ

ΛΑΘΟΣ	ΣΩΣΤΟ
Το ψάρι κάνει καλό στη μνήμη, επειδή περιέχει φωσφόρο.	Δεν υπάρχει άμεση σχέση μεταξύ φωσφόρου και αύξηση της μνήμης.
Δεν πετάμε τις φλούδες των φρούτων, γιατί εκεί βρίσκονται οι βιταμίνες.	Τα κύρια θρεπτικά συστατικά των φρούτων βρίσκονται στη σάρκα τους.
Το κόκκινο κρέας κάνει καλό, επειδή αυξάνει τα ερυθρά αιμοσφαίρια του αίματος.	Τα κρέατα, είτε κόκκινα είτε λευκά, περιέχουν ικανή ποσότητα σιδήρου.
Το λεμόνι απολυμαίνει τα θαλασσινά, που τρώγονται ωμά.	Το κιτρικό οξύ δεν εξουδετερώνει τις μολύνσεις από ιούς ή βακτήρια.
Τρώγοντας πορτοκάλια δε διώχνουμε το κρυολόγημα, απλώς η βιταμίνη C το καταπολεμά.	Το ασκορβικό οξύ δε θεραπεύει το κρυολόγημα, αλλά βοηθά τη γενική κατάσταση του οργανισμού.

εφημ. *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, 1999

1. Διερευνήστε τη λειτουργία των ονοματικών φράσεων που είναι υπογραμμισμένες στο κείμενο 7.
2. Υπογραμμίστε ορισμένες ονοματικές φράσεις και ζητήστε από ένα συμμαθητή σας να βρει πώς λειτουργούν στο κείμενο 7.

Παραγωγή και σύνθεση

1 Στα κείμενα 6 και 8 εντοπίστε δέκα (10) παράγωγες λέξεις, καταγράφοντας σε διπλανές στήλες το πρόθημα ή την παραγωγική τους κατάληξη (επίθημα). • Προσπαθήστε στις λέξεις αυτές (όπου είναι δυνατόν) να αλλάξετε το πρόθημα ή την παραγωγική κατάληξη-επίθημα για να σχηματίσετε νέες λέξεις.

Παράγωγη λέξη	Πρόθημα	Παραγωγική κατάληξη-επίθημα

Κείμενο 8 [Απαγορεύουν ένα πλήθος από φαγητά!]

Κατά τη δική μου γνώμη οι πρώτοι που βάφτισαν ιερή αυτή την αρρώστια ήταν άνθρωποι του τύπου των σημερινών μάγων και εξαγνιστών: ζητιάνοι που γυρίζουν από δω και από κει και ξεγελούν τον κόσμο παριστάνοντας τον εξαιρετικά θεοσεβούμενο άνθρωπο που, επιπλέον, κατέχει και μια σοφία σπάνια σε άλλους. Αυτοί ακριβώς οι άνθρωποι μέσα στην αμηχανία τους, που δεν ήξεραν τι να δώσουν στον άρρωστο για να του κάμουν καλό, βρήκαν να ρίχνουν σαν ρούχο επάνω τους και να βάζουν μπροστά τους σαν ασπίδα τη δύναμη του θεού, ώστε να μην αποκαλυφθεί η τελεία τους άγνοια. Έτσι έβγαλαν τη θεωρία πως η αρρώστια αυτή είναι ιερή. Ύστερα βρήκαν όμορφες λέξεις και έναν τρόπο γιατρειάς που τους εξασφαλίζει τους ίδιους: κάνουν εξαγνισμούς και λένε ξόρκια, απαγορεύουν τα λουτρά καθώς και ένα πλήθος από ακατάλληλα για άρρωστους ανθρώπους φαγητά: από τα θαλασσινά το μπαρμπούνι, το μελανούρι, τα κεφαλόπουλα και το χέλι (αυτά είναι, πράγματι, τα πιο βλαβερά)˙ από τα κρέατα το κατσικίσιο, του ελαφιού, του γουρουνόπουλου και του σκύλου (τα κρέατα αυτά κάνουν κυριολεκτικά άνω κάτω το πεπτικό μας σύστημα)˙ από τα πουλερικά τον κόκορα, το τρυγόνι, την οτίδα (που θεωρούνται ιδιαίτερα βαριά)˙ από τα λαχανικά το δυόσμο, το σκόρδο και τα κρεμμύδια (το δριμύ δεν κάνει ποτέ καλό στον άρρωστο)˙ ρούχο μαύρο να μη φορούν (θυμίζει θάνατο το μαύρο)˙ σε κατσικίσιο δέρμα να μην ξαπλώνουν ούτε να το φορούν, ούτε να βάζουν το ένα πόδι επάνω στο άλλο ή να σταυρώνουν τα χέρια (δένουμε την τύχη μας, όπως λέει ο κόσμος, με όλα αυτά!).

Ιπποκράτης, «Περί ιερής νόσου», μτφρ. Δ. Λυπουρλής, στο *Ανθολογία Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας*, ΟΕΔΒ, 1999

2 Αναζητήστε, χωρισμένοι σε τρεις ομάδες, στα κείμενα 6 και 8 τέσσερις (4) σύνθετες λέξεις. • Διαμορφώστε μετά έναν πίνακα, όπου να καταγράψετε το α΄ και β΄ συνθετικό κάθε λέξης. • Με βάση το α΄ και το β΄ συνθετικό δημιουργήστε νέες λέξεις.

Σύνθετη λέξη	Α΄ συνθετικό – Γραμματική κατηγορία	Β΄ συνθετικό

Κείμενο 9 [Μια ιστοσελίδα αφιερωμένη στην υγεία]

Η Υγεία στην Οικογένεια

- Άνδρας
- Γυναίκα
- Ηλικιωμένοι
- Παιδί

Διατροφή

Τα πάντα γύρω από τη διατροφή και τη δίαιτα

Σώμα και Υγεία

Νους υγιής εν σώματι υγιεί

Πείτε μου γιατρέ μου

Οι ειδικοί απαντούν

Υγιεινές Προτάσεις

Η συμβουλή μας για σήμερα

Σερφ στο δίκτυο

Επιλογή τόπων υγείας που αξίζει να επισκεφθείτε Αυτή την εβδομάδα:

Μετρήστε την υγεία σας

Διαλέξτε μετρητή Θερμιδομετρητής

Ιατρεία διακοπής καπνίσματος: Όταν η θέληση δεν αρκεί

Σίγουρα δεν είστε λίγοι εκείνοι που επιχειρήσατε να κόψετε το κάπνισμα αλλά δεν τα καταφέρατε. Μην απογοητεύεστε, μπορείτε να βρείτε πολύτιμη αρωγή σε ένα από τα πολλά ιατρεία καπνίσματος. Με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα κατά του Καπνίσματος, η πνευμονολόγος Χαρά Κυριακάκη, υπεύθυνη των Ιατρείων Διακοπής του Καπνίσματος του Δήμου Καλλιθέας, μιλά για το θεσμό, τις εφαρμοζόμενες μεθόδους αντιμετώπισης και την άμεση ανάγκη κρατικής υποστήριξης.

Ειδήσεις

28 ΜΑΪΟΥ 11:39

Χρήση αγχολυτικών χωρίς ιατρική συνταγή κάνουν τα Ελληνόπουλα

Αθήνα: Αγχολυτικά φάρμακα καταναλώνουν -χωρίς ιατρική συνταγή- τα Ελληνόπουλα, τα οποία πίνουν, καπνίζουν και αφιερώνουν τον ελάχιστο ελεύθερο χρόνο τους μπροστά στην τηλεόραση ή τον ηλεκτρονικό υπολογιστή.

28 ΜΑΪΟΥ 10:36

Η μεμονωμένη άνοδος της πίεσης εγκυμονεί μελλοντικούς κινδύνους

Νέα Υόρκη: Μία μόνο μεμονωμένη μέτρηση αυξημένης τιμής αρτηριακής πίεσης έπειτα από μια επίσκεψη στον ιατρό αυξάνει την πιθανότητα εκδήλωσης προβλημάτων υγείας του υπερτασικού στο μέλλον, σύμφωνα με άρθρο του επιστημονικού εντύπου Annals of Family Medicine.

http://www.in.gr

Στο κείμενο 9 εντοπίστε έξι (6) σύνθετες λέξεις και καταγράψτε το α΄ και β΄ συνθετικό. • Προσέξτε να επιλέξετε σύνθετες λέξεις των οποίων το α΄ συνθετικό να ανήκει σε διαφορετικό μέρος του λόγου (π.χ. ουσιαστικό, επίθετο, αντωνυμία, αριθμητικό κτλ.). • Με κάποιες από αυτές αλλά και άλλες σύνθετες λέξεις (από το α΄ ή το β΄ συνθετικό τους), περιγράψτε σε ένα φίλο σας τους κινδύνους που διατρέχει η υγεία του αν δεν προσέχει.

Σύνθετη λέξη	Α΄ συνθετικό	Β΄ συνθετικό

Στοιχεία που συνοδεύουν τον **προφορικό λόγο**

Κείμενο 10 [Ο μπαμπάκας μου! – Κόμικς]

Greg. περ. «Κόμικς», εφημ. *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, 2004

1 Εντοπίστε στοιχεία που συνοδεύουν τον προφορικό λόγο στο κόμικς που διαβάσατε. • Βρείτε τι εκφράζει η χρήση κάθε εξωγλωσσικού στοιχείου στο «κείμενο» αυτό.

2 Διαμορφώστε ένα πίνακα με το σωματικό βάρος κάθε μαθητή της τάξης και συνεργαστείτε με τους καθηγητές των Μαθηματικών και της Πληροφορικής για να βγάλετε τα αντίστοιχα στατιστικά στοιχεία (κείμ. 11).

Κείμενο 11 [Ας προσδιορίσουμε το βάρος μας]

Προσδιορισμός και κατηγοριοποίηση παχυσαρκίας

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας, ο προσδιορισμός της παχυσαρκίας γίνεται μέσω του Δείκτη Μάζας Σώματος, ο οποίος προκύπτει αν διαιρέσουμε το σωματικό βάρος (σε κιλά) με το τετράγωνο του ύψους (σε μέτρα).

Δείκτης Μάζας Σώματος = Σωματικό Βάρος (σε κιλά) / Ύψος^2 (σε μέτρα)

Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει την κατηγοριοποίηση με βάση το Δείκτη Μάζας Σώματος (ΔΜΣ):

Αν ο ΔΜΣ είναι:	**Το άτομο είναι:**
Μικρότερος από 18.5	Ισχνό (αδύνατο)
Από 18.5 έως 25	Φυσιολογικού βάρους
Από 25 έως 30	Υπέρβαρο
Μεγαλύτερος του 30 και ειδικότερα:	
Από 30 έως 35	Ήπια παχύσαρκο (1ος βαθμός παχυσαρκίας)
Από 35 έως 40	Μέτρια παχύσαρκο (2ος βαθμός παχυσαρκίας)
Μεγαλύτερος του 40	Σοβαρά παχύσαρκο (3ος βαθμός παχυσαρκίας)

Από αφιέρωμα της ΕΡΤ στη διατροφή (http://www.ert.gr)

Ας ζυγιστούμε μετά το τέλος των ασκήσεων!

5η ενότητα

ΓΝΩΡΙΖΩ ΤΟ ΜΑΓΙΚΟ ΚΟΣΜΟ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

- **Το ρήμα – Παράγωγα ρήματα – Το ρήμα στην αφήγηση**

ΓΝΩΡΙΖΩ ΤΟ ΜΑΓΙΚΟ ΚΟΣΜΟ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

Το **ρήμα – Παράγωγα** ρήματα **–** Το **ρήμα** στην **αφήγηση**

Κείμενο 1 [Πάμε θέατρο;]

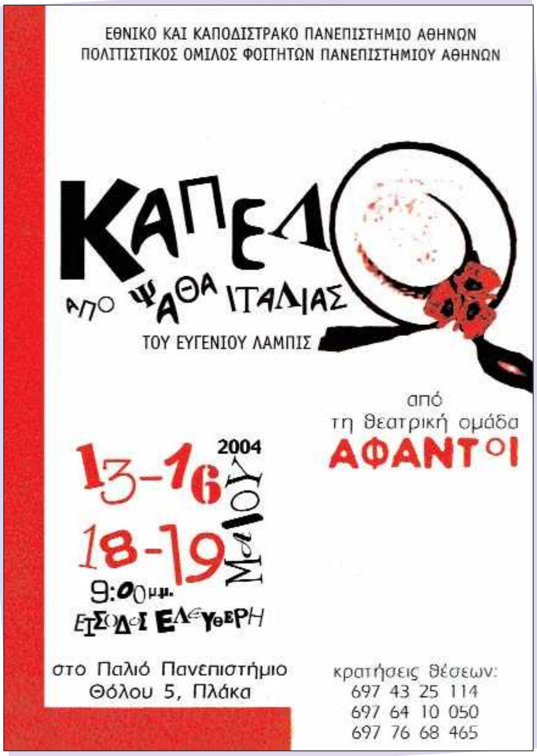

1. Τι πληροφορίες μάς δίνει αυτή η αφίσα; • Τι πρόκειται να γίνει; • Από ποιους; • Πότε; • Πού;
2. Γιατί τα λόγια της αφίσας συνοδεύονται από ένα ζωγραφισμένο καπέλο; • Πώς συνδέεται η ζωγραφική με όσα αναφέρει η αφίσα;
3. Στην αφίσα χρησιμοποιούνται πολλές και διαφορετικές γραμματοσειρές. • Για ποιο λόγο;
4. Ποιες λέξεις προβάλλονται περισσότερο από άλλες στην αφίσα; • Γιατί;
5. Στο κείμενο της αφίσας δεν υπάρχει ούτε ένα ρήμα. • Για ποιους λόγους;
6. Υπάρχει όμως ένα ρήμα που δεν είναι γραμμένο αλλά μπορεί να εννοηθεί πολύ εύκολα. Συνδέει την ονοματική φράση «Καπέλο από ψάθα Ιταλίας» με την ονοματική φράση «Από τη θεατρική ομάδα "Άφαντοι"». • Ποιο είναι το ρήμα αυτό; • Το μαντέψατε; • Γιατί ο συγγραφέας δεν το έβαλε στο κείμενο της αφίσας;
7. Το ρήμα που μαντέψατε σε ποιο χρόνο το βάλατε; • Θα μπορούσε να μπει σε κάποιον άλλο; • Θα μπορούσε να μπει στο μέλλοντα; • Απαντήστε λαμβάνοντας υπόψη σας ότι η αφίσα δημιουργείται πριν από το γεγονός που προβάλλει. • Μήπως όμως ο ενεστώτας είναι προτιμότερος; • Για ποιους λόγους;

Κείμενο 2 [Πάμε κινηματογράφο;]

1. Τι είδους κείμενο είναι αυτό;
2. Ποιος είναι ο τίτλος της ταινίας στην οποία αναφέρεται;
3. Πώς συνδέεται η εικόνα (οι τρεις αντρικές φιγούρες) με τον τίτλο της ταινίας; • Γιατί η εικόνα είναι ανεστραμμένη;
4. Στο κείμενο υπάρχει μόνο ένα ρήμα. • Ποιο είναι αυτό; • Σε ποιο χρόνο βρίσκεται; • Βάλτε το ίδιο ρήμα στη χρονική βαθμίδα του παρελθόντος και του παρόντος. • Γιατί ο συγγραφέας επέλεξε αυτή του μέλλοντος;
5. Ποιο είναι το πρόθημα του ρήματος του κειμένου; • Μπορείτε να σκεφτείτε άλλα ρήματα με το ίδιο πρόθημα;
6. Θα πηγαίνατε να δείτε αυτή την ταινία; • Γιατί ναι; • Γιατί όχι;

Κείμενο 3 [Ένα θεϊκό θεατρικό ζευγάρι]

Τώρα (η Λαμπέτη και ο Χορν) πρέπει να βρουν έναν καλό άνθρωπο που θα νοικοκυρέψει τα οικονομικά τους. Ο Μουσούρης δέχεται πρόθυμα να παίξει αυτό το ρόλο.

Ανεβάζουν στο θέατρό του την «Πρόσκληση στον πύργο» του Ανούιγ. Άλλη μια επιτυχία: «*Και με σκηνοθέτη το Μουσούρη – αυτό πού το πας;*» λέει σαρκαστικά ο Χορν.

Συνεχίζουν με Μωμ: «Το τελευταίο βαλς». Το θέατρο πάλι γεμίζει. Ο Μουσούρης τούς λέει με ένα πλατύ χαμόγελο, όταν κοιτάει τα νούμερα των εισιτηρίων: «*Εμείς οι τρεις μπορούμε να κάνουμε θαύματα στο ελληνικό θέατρο. Σας το 'λεγα, δε σας το 'λεγα;*».

Η Λαμπέτη κι ο Χορν κοιτάζονται άναυδοι. Εμείς οι *τρεις*; Ευτυχώς που ο Μουσούρης βγαίνει εγκαίρως απ' το καμαρίνι και δεν προλαβαίνει να τους δει που έχουν λυθεί στα γέλια. Τρίτο έργο: «Νυχτερινή επίσκεψη». Ο Χορν όταν το διαβάζει λέει: «*Ένα βουλεβάρτο του κερατά!*». Παρ' όλα αυτά το βουλεβάρτο του κερατά κάνει πάλι τα εισιτήριά του. *Αυτοί οι τρεις* μπορούν να κάνουν θαύματα στο ελληνικό θέατρο!

Μόνο που τρία θαύματα είναι *αρκετά* για την πλατεία Καρύτση. Η «Νυχτερινή επίσκεψη» θα 'ναι το τελευταίο έργο που θα παίξουν στου Μουσούρη. Η Έλλη κι ο Χορν αποφασίζουν, πάλι, να κάνουν τον επόμενο χειμώνα δικό τους θίασο στο «Κεντρικόν». *Θέλει* το κοινό να βλέπει το θείο ζεύγος *μαζί*; Ας το βλέπει, λοιπόν, να παίζει μόνο του – ή σχεδόν μόνο του. Κύριε Μουσούρη, *αυτή τη φορά* το θαύμα χωράει μόνο δύο.

Φρέντυ Γερμανός, *Έλλη Λαμπέτη*, εκδ. Κάκτος, 1996

1 Το κείμενο αυτό είναι απόσπασμα από τη βιογραφία της ηθοποιού Έλλης Λαμπέτη. • Σε ποια γεγονότα της επαγγελματικής της ζωής αναφέρεται;

2 Υπογραμμίστε τα ρήματα του κειμένου και κατατάξτε τα στον πίνακα που ακολουθεί.

ΧΡΟΝΟΙ ΡΗΜΑΤΟΣ

Ενεστώτας	
Παρατατικός	
Συνοπτικός μέλλοντας	
Εξακολουθητικός μέλλοντας	
Αόριστος	
Παρακείμενος	
Υπερσυντέλικος	
Συντελεσμένος μέλλοντας	

3 Το κείμενο είναι αφηγηματικό. Σε ποιες χρονικές βαθμίδες βρίσκονται τα ρήματά του; • Εφόσον τα γεγονότα έχουν συμβεί στο παρελθόν, σε ποιους χρόνους θα περίμενε ο αναγνώστης λογικά να βρει τα ρήματα του αποσπάσματος; • Γιατί ο συγγραφέας όμως κάνει διαφορετικές επιλογές;

4 Μετατρέψτε την αφήγηση σε παρελθοντικό χρόνο. • Κάντε κι όλες τις άλλες απαραίτητες μετατροπές. • Ποια εντύπωση σας δημιουργεί τώρα το κείμενο; • Ποια εκδοχή του σας αρέσει πιο πολύ; • Για ποιους λόγους;

5 Καταγράψτε τα ρήματα του αποσπάσματος στο α΄ ενικό πρόσωπο του ενεστώτα. • Ποια προθήματα και ποια επιθήματα χρησιμοποιούνται για να παραχθούν τα ρήματα αυτά;

ΓΝΩΡΙΖΩ ΤΟ ΜΑΓΙΚΟ ΚΟΣΜΟ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

Ασκήσεις – δραστηριότητες

Φέρτε στην τάξη σας:
α. ένα πρόγραμμα από μια θεατρική παράσταση ή μια κινηματογραφική ταινία και β. ένα εισιτήριο.

1. Μελετήστε και σημειώστε τι είδους πληροφορίες δίνει το καθένα από τα δύο κείμενα.
2. Υπογραμμίστε τα ρήματα του κειμένου, εντοπίστε ποια από αυτά είναι συνδετικά και κατατάξτε τα στους πίνακες που ακολουθούν:

ΡΗΜΑΤΑ

Εκφράζουν δράση	Εκφράζουν σκέψεις ή συναισθήματα

Ενεργητική φωνή	Παθητική φωνή

<table>
<tr><th colspan="3">Συζυγίες</th></tr>
<tr><th>α΄</th><th colspan="2">β΄</th></tr>
<tr><td></td><th colspan="2">Τάξεις</th></tr>
<tr><td></td><th>α΄</th><th>β΄</th></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td></tr>
</table>

Διαθέσεις			
Ενεργητική	Παθητική	Μέση	Ουδέτερη

Χρονικές βαθμίδες	
Παρελθόν	
Παρόν	
Μέλλον	

Ποιόν ενέργειας	
Μη συνοπτικό	
Συνοπτικό	
Συντελεσμένο	

6η ενότητα

ΟΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ

- Λειτουργίες – Χρήσεις των πτώσεων του ουσιαστικού
- Παράγωγα ουσιαστικά
- Παράγραφος – Πλαγιότιτλοι

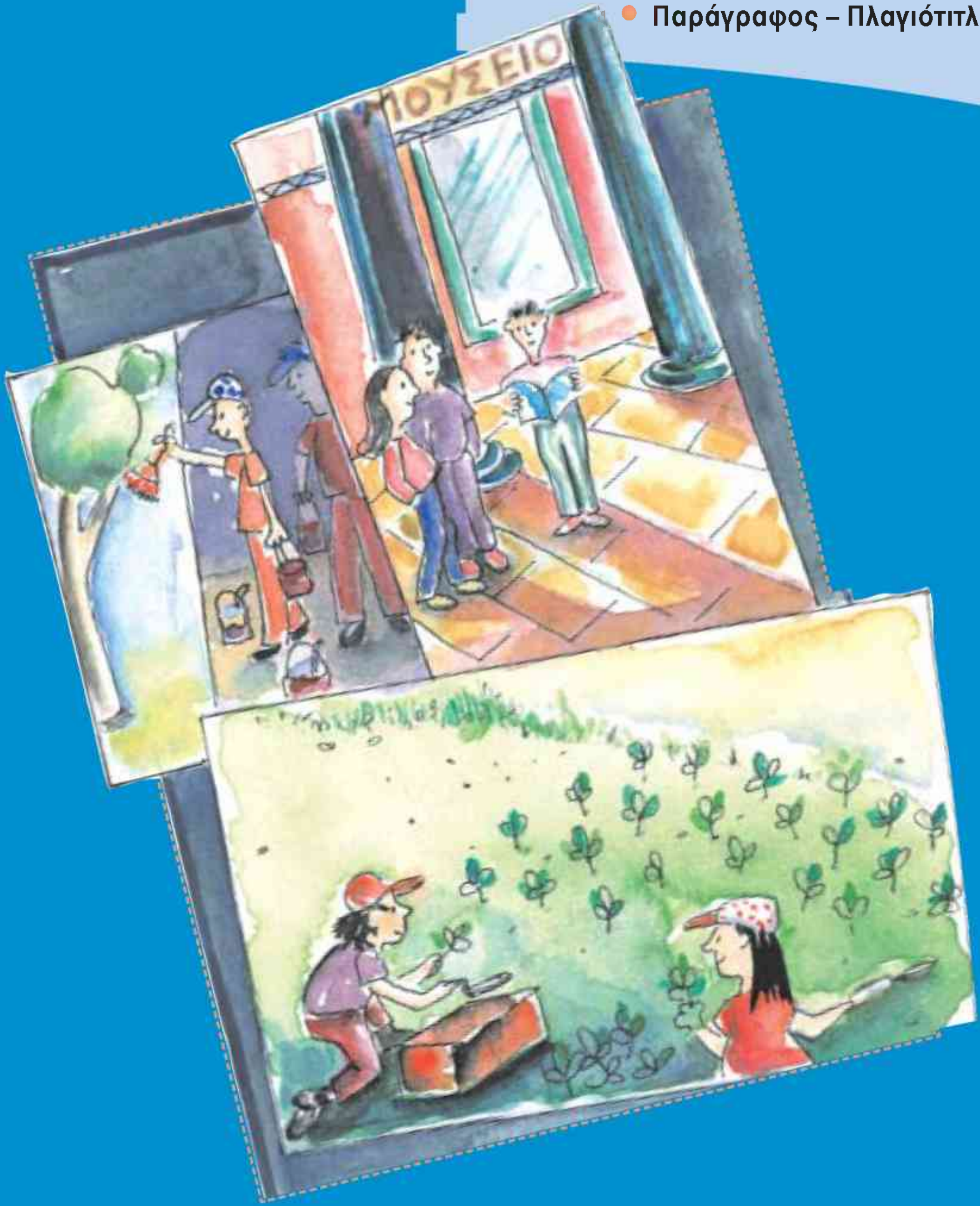

Λειτουργίες – Χρήσεις των πτώσεων του ουσιαστικού

Κείμενο 1 Το ποτάμι δε γυρίζει πίσω

Από παιδιά στην Κόνιτσα ήμαστε εξοικειωμένοι με τον Αώο. Αρχές του ’70, οι Γερμανοί kayakers είχαν ήδη «ανακαλύψει» το ποτάμι, που είναι ένα από τα πιο δύσκολα αλλά και πιο εντυπωσιακά στην Ελλάδα. Κάποια στιγμή ο αδερφός μου άρχισε μαθήματα kayak. Μια μέρα, περίπου ένα χρόνο μετά (1987), με πήρε μαζί του στο τελευταίο κομμάτι του ποταμού, που δεν είναι μεν δύσκολο, αλλά χρειάζεται τεχνική. Εγώ δε ρώτησα τίποτα, εκείνος δε με προειδοποίησε και κατέληξα... να πιω το μισό Αώο! Από τότε άρχισα να ρωτάω και φυσικά να μαθαίνω. Το 1992, γνωρίζοντας πλέον kayak, αλλά χωρίς να έχω κάνει rafting, αγόρασα μια βάρκα και ένας φίλος Ελληνογερμανός ανέλαβε να μου δείξει τις «κινήσεις». Μέσα σε 15-20 ημέρες κατεβήκαμε το ποτάμι με φίλους και έκτοτε δε σταμάτησα να ασχολούμαι με το άθλημα. Σήμερα, όταν βλέπω... αγχωμένους αρχάριους, προσπαθώ όσο μπορώ να τους καθησυχάσω – επηρεάζονται πολύ από τον εκπαιδευτή και τη στάση του. Έπειτα από ένα τέταρτο στο ποτάμι, αποκτούν πλέον εμπιστοσύνη στον οδηγό, καταλαβαίνουν ότι το άθλημα δεν είναι επικίνδυνο, χαλαρώνουν και απολαμβάνουν τη δράση αλλά και τη φύση. Για κάποιον που θα ήθελε να κάνει rafting ή kayaking θα πρότεινα να επισκεφθεί τον ποταμό Άραχθο. Έχει τέσσερις διαφορετικές διαδρομές, για όλα τα επίπεδα, ενώ το ευκολότερο κομμάτι είναι και το ομορφότερο.

περ. «View», εφημ. *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ,* 2003

1. Για ποια αθλήματα γίνεται λόγος στο κείμενο; • Τα γνωρίζετε;
2. Γιατί αξίζει να ασχοληθεί κανείς με τα αθλήματα αυτά; • Τι έχει να κερδίσει σύμφωνα με το συγγραφέα;
3. «Απολαμβάνουν τη δράση αλλά και τη φύση»: Ποιο είναι το ρήμα της πρότασης; • Ποιο είναι το υποκείμενό του που εννοείται; • Σε ποια πτώση το βάλατε; • Για ποιο λόγο;
4. Στην ίδια πρόταση προσπαθήστε να βρείτε τα αντικείμενα του ρήματος. • Σε ποια πτώση βρίσκονται;
5. «Μια μέρα... χρειάζεται τεχνική»: Στο απόσπασμα αυτό εντοπίστε ένα ουσιαστικό που να αποτελεί έναν ετερόπτωτο προσδιορισμό σε άλλο ουσιαστικό. • Σε ποια πτώση βρίσκεται ο προσδιορισμός και σε ποια το ουσιαστικό που προσδιορίζει;
6. «να επισκεφθεί τον ποταμό Άραχθο»: Ποια λέξη προσδιορίζει το υπογραμμισμένο ουσιαστικό; • Τι είδους προσδιορισμός είναι; • Στο κείμενο αυτό ο συγγραφέας μάς αφηγείται την εμπειρία του από μια αθλητική δραστηριότητα που διεξάγεται στη φύση. • Γράψτε κι εσείς ένα κείμενο, για να μοιραστείτε με τους συμμαθητές σας την εμπειρία και τα συναισθήματά σας από δραστηριότητες που σας αρέσουν στη φύση.

Μια μορφή δημιουργικής απασχόλησης που μπορεί να μας ψυχαγωγήσει είναι το γράψιμο. Εκεί θα καταλήξουμε, ξεκινώντας όμως από τη μελέτη ποίησης. Ας διαβάσουμε το ποίημα του Οδ. Ελύτη που ακολουθεί.

Κείμενο 2 Η Μάγια

Η Πούλια, πόχει εφτά παιδιά,
μέσ' από τους ουρανούς περνά.

Κάποτε λίγο σταματά
στο φτωχικό μου και κοιτά:

– Γεια σας τι κάνετε; Καλά;
– Καλά. Πώς είναι τα παιδιά;

– Τι να σας πω; Εκεί ψηλά
τα τρώει τ' αγιάζι κι η ερημιά

– Γι' αυτό πικραίνεσαι, Κυρά
δε μου τα φέρνεις εδωνά;

– Ευχαριστώ μα 'ναι πολλά
θα σου τη φάνε τη σοδειά.
– Δώσε μου καν την πιο μικρή
τη Μάγια την αστραφτερή

– Πάρ' τη λοιπόν κι έχε στο νου
πως θα 'σαι ο άντρας τ' ουρανού.
Είπε. Και πριν βγάλω μιλιά
μου την καρφώνει στα μαλλιά

Λάμπουνε γύρω τα βουνά
τα χέρια μου βγάνουν φωτιά

Κι η Πούλια πόχει εφτά παιδιά
φεύγει και μ' αποχαιρετά

Οδυσσέας Ελύτης, *Τα ρω του έρωτα*, εκδ. ΄Υψιλον, 1986

1 Καταλάβατε το παραμύθι που αφηγείται ο ποιητής;

2 Ποια είναι τα δύο πρόσωπα που συνομιλούν στο ποίημα;

3 Διαβάστε τα δύο πρώτα δίστιχα και υπογραμμίστε τα ρήματα που περιέχουν. • Ποιο είναι το υποκείμενό τους; • Σε ποια πτώση βρίσκεται;

4 «Θα σου τη φάνε τη σοδειά». Ποιο είναι το υποκείμενο του ρήματος; • Ποιο συντακτικό ρόλο παίζει η υπογραμμισμένη ΟΦ; • Σε ποια πτώση βρίσκεται;

5 «Θα 'σαι ο άντρας τ' ουρανού». Ποιο συντακτικό ρόλο παίζει η υπογραμμισμένη ΟΦ; • Ποιου ρήματος αποτελεί συμπλήρωμα; • Τι είδους ρήμα είναι αυτό; • Μπορείτε να το αντικαταστήσετε με κάποιο άλλο χωρίς να αλλάξετε το νόημα του κειμένου;

6 Στην ίδια πρόταση να βρείτε τον ετερόπτωτο προσδιορισμό. Σε ποια πτώση βρίσκεται; • Ποια ΟΦ προσδιορίζει;

7 «Δώσε μου καν την πιο μικρή,
τη Μάγια την αστραφτερή».

Η υπογραμμισμένη ΟΦ προσδιορίζει την ΟΦ «την πιο μικρή». Τι είδους προσδιορισμός είναι; • Ομοιόπτωτος ή ετερόπτωτος; • Τι είδους πληροφορία προσθέτει;

8 Το ποίημα αυτό έχει μελοποιηθεί και έχει γίνει τραγούδι. • Πώς φαντάζεστε τη μουσική του (γρήγορη, αργή, χαρούμενη, λυπητερή);

9 Ακούστε το τώρα μελοποιημένο. • Ποια εντύπωση σας δημιουργεί;

10 Συνεχίστε το ποίημα, γράφοντας τι φαντάζεστε ότι έγινε στη συνέχεια, όταν η Πούλια έφυγε. • Προσπαθήστε να συνεχίσετε στον ίδιο ρυθμό με τον ποιητή. • Αν δεν τα καταφέρνετε, μπορείτε να γράψετε τις σκέψεις σας σε πεζό λόγο.

Κείμενο 3 [Παιχνίδια από άλλες εποχές]

Εκείνη την εποχή τα παιχνίδια ήταν συνήθως πήλινα. Τα έφτιαχναν ειδικοί τεχνίτες, οι κοροπλάθοι. Σε κάποιο κεντρικό μέρος στην αγορά της αρχαίας Αθήνας, υπήρχε το εργαστήριο-κατάστημα του κοροπλάθου γεμάτο παιχνίδια – μπάλες, σφυρίχτρες σε σχήμα ζώου, πήλινους ή κοκάλινους βόλους, μικρά έπιπλα από πηλό, αμαξάκια με ρόδες, κουμπαράδες και κούκλες πήλινες ή κοκάλινες με σκαλιστά ζωγραφιστά μαλλιά, ρούχα και παπούτσια. Πολλές φορές, βέβαια, τα ρούχα τους ήταν αληθινά, από ύφασμα. Τις κούκλες τις ονόμαζαν «κόρες» ή «πλαγγόνες». Κάποιες από αυτές ήταν καθισμένες σε θρόνο. Κάποιες άλλες κουνούσαν τα χέρια και τα πόδια τους· αυτές τις ονόμαζαν «νευρόσπαστες» ή «χορευτικές». Στην κορυφή του κεφαλιού τους υπήρχε ένα είδος κρίκου, απ' όπου περνούσαν μια κορδέλα για να τις κουνούν, όπως σήμερα τις μαριονέτες.

Στα χρόνια του Βυζαντίου φτιάχτηκαν αυτόματα παιχνίδια με κίνηση. Μιμούνταν διάφορα φυσικά φαινόμενα (ανέμους, φουρτούνες, κεραυνούς, βροντές, αστερισμούς) με μηχανικά μέσα. Και αυτό, γιατί πολλοί γνωστοί μηχανικοί και μαθηματικοί της εποχής ασχολήθηκαν με την κατασκευή τους.

Περ. «Ερευνητές», εφημ. *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, 2000

Στο κείμενο 3 βρείτε και υπογραμμίστε δύο ομοιόπτωτους προσδιορισμούς σε ουσιαστικά. • Στη συνέχεια, γράψτε τι είδους είναι ο καθένας (παράθεση ή επεξήγηση). • Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

Παράγωγα ουσιαστικά

Κείμενο 4 [Ιδέες για αυτοσχέδια μουσικά όργανα]

- Γεμίστε κουτάκια από αναψυκτικά με μικρά βοτσαλάκια ή χαλικάκια, κλείστε τα καλά και κουνήστε τα. Έχετε κιόλας έτοιμο ένα οργανάκι.
- Χτυπήστε δύο κουταλάκια μεταξύ τους ή ένα απ' αυτά σε ποτηράκια που τα έχετε γεμίσει με διαφορετική ποσότητα νερού. Μπορείτε να συνθέσετε τώρα το πρώτο μουσικό σας κομμάτι.

Βλέπω το σημερινό κόσμο, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2001 (διασκευή)

1 Στο κείμενο 4, τι είδους παράγωγα ουσιαστικά εμφανίζονται πολλές φορές και ποια είναι η σημασία τους;

2 Στο ίδιο κείμενο, αλλάξτε τις καταλήξεις όσων παράγωγων ουσιαστικών μπορείτε από αυτά που εντοπίσατε με άλλες που να δηλώνουν μεγέθυνση.

Παράγραφος – πλαγιότιτλοι

Κείμενο 5 [Παίξε με μια ζωγραφιά στην οθόνη σου]

Σου αρέσει η ζωγραφική; Θα ήθελες να δεις έναν πίνακα ζωγραφικής να προβάλλεται στην οθόνη του υπολογιστή σου; Πήγαινε στο ΑΝΟΙΧΤΟ ΠΑΡΑΘΥΡΟ κάτω από τη λέξη ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, διάλεξε το ΠΑΙΧΝΙΔΙ και ο πίνακας θα εμφανιστεί.

Το έργο ανήκει στο ζωγράφο Νίκο Χατζηκυριάκο-Γκίκα. Να λοιπόν και μια ευκαιρία να γνωριστείς με το σπουδαίο Έλληνα καλλιτέχνη!

Η ζωγραφιά –όπως γρήγορα θα ανακαλύψεις– έχει μεταμορφωθεί σε παιχνίδι, σχήματα και χρώματα, που μπορείς να τα συνδυάσεις, σέρνοντας το ποντίκι πάνω στη μουσική και ακολουθώντας σωστά τις οδηγίες του παιχνιδιού. Δες τις εικόνες που ξετυλίγονται μπροστά στα μάτια σου.

Στο τέλος, η ηλεκτρονική ζωγραφιά-παιχνίδι σού επιφυλάσσει μια έκπληξη: θα γίνεις και εσύ ένας ζωγράφος δημιουργώντας τη δική σου σύνθεση, αλλά... χωρίς πινέλο!!! Διάλεξε τα σχήματα που σου αρέσουν, «χρωμάτισέ» τα, μίκρυνε ή μεγάλωσέ τα. Μπορείς ακόμα και να τα αντιστρέψεις, να τα «κινήσεις», όπως θέλεις, επάνω στον ηλεκτρονικό καμβά σου!

Καλή διασκέδαση! Και μην ξεχάσεις! Υπάρχουν κάποιοι, εδώ, στα προγράμματα του Μουσείου Μπενάκη, που θα ήθελαν πολύ να δουν το έργο σου.

Ιστοσελίδα του Μουσείου Μπενάκη (http://www.benaki.gr)

1 Στο κείμενο εντοπίστε τα παράγωγα ουσιαστικά και καταγράψτε:
α. τις παραγωγικές καταλήξεις-επιθήματα ή τα προθήματα τα οποία έχουν προστεθεί σε αυτά,
β. αν προέρχονται από άλλα ουσιαστικά ή ρήματα ή επίθετα.

2 Περιγράψτε σε μια παράγραφο τα παιχνίδια που βλέπετε στον πίνακα του Ν. Χατζηκυριάκου-Γκίκα.
- Οργανώστε προσεκτικά τη δομή της παραγράφου: θεματική πρόταση, λεπτομέρειες, κατακλείδα.

Κείμενο 6 [Όλοι μας μπορούμε να αισθανθούμε το ωραίο!]

Μια χαρούμενη συντροφιά από αγόρια και κορίτσια παίζουν στην ακροθαλασσιά μια όμορφη καλοκαιρινή μέρα. Ένα αγόρι, ο Παύλος, κουβαλάει μέσα σ' ένα δίχτυ μερικά όστρακα που ψάρεψε κάνοντας βουτιές και τ' απλώνει μπροστά στους φίλους του. Ένα κορίτσι, η Λήδα, μόλις τα βλέπει, αναφωνεί: «Τι όμορφα που είναι, κοιτάξτε τι ωραία σχήματα που έχουν και τι χρώματα! ρόδι-

να, μοβ, κίτρινα, λευκά. Θα μου δώσεις μερικά, Παύλο, να στολίσω το γραφείο μου;» Η Αλίκη διαφωνεί: «Όχι, να μαζέψουμε κι άλλα να τα πάμε στη μητέρα. Θα μας κάνει ένα υπέροχο ριζότο το βράδυ με θαλασσινά». Ο Γιώργος πάλι έχει ένα απ' αυτά στο χέρι του και το περιεργάζεται: «Κοιτάξτε τι τέλειο σχήμα που έχει! Σαν να το σχεδίασε κάποιος με γεωμετρικά όργανα. Εγώ θα 'θελα να σπουδάσω, για να καταλάβω πώς η φύση δημιουργεί τόσο τέλειες μορφές».

Κάθε παιδί εκφράζει μια διαφορετική στάση μπροστά στα όστρακα που είναι απλωμένα πάνω στη χρυσή άμμο. Αν θέλαμε να δώσουμε ένα όνομα στις διαφορετικές αυτές απόψεις, θα λέγαμε ότι η Λήδα έχει κλίση καλλιτεχνική, θα μπορούσε να γίνει καλλιτέχνιδα. Η στάση της μπροστά στις όμορφες αχιβάδες είναι *αισθητική*, γιατί ενδιαφέρεται πιο πολύ για το ωραίο. Η Αλίκη, όμως, που θέλει να δει τα όστρακα να γίνονται ένα νόστιμο ριζότο, είναι φύση *πρακτική*, σκέφτεται μόνο τη χρησιμότητα. Ο Γιώργος πάλι, που θέλει να μελετήσει τα όστρακα για να καταλάβει πώς πήραν αυτή τη μορφή, εκφράζει μια στάση που μπορούμε να την ονομάσουμε *γνωστική* ή *θεωρητική*. Η Λήδα θα μπορούσε να γίνει ζωγράφος, η Αλίκη έμπορος, ο Γιώργος επιστήμονας, φυσιοδίφης. Σε καθέναν από τους τρεις υπερισχύει μια ικανότητα. Όλοι μας, όμως, διαθέτουμε και τις τρεις αυτές ικανότητες του πνεύματος. Όλοι μας μπορούμε να αισθανθούμε το ωραίο, να θαυμάσουμε ένα φλογερό ηλιοβασίλεμα, ένα ωραίο τοπίο, ένα γοητευτικό πρόσωπο. Και φυσικά, όλοι μπορούμε να απολαύσουμε μια όμορφη ζωγραφιά, ένα γλυπτό, δηλαδή ένα έργο τέχνης.

Μαρίνα Λαμπράκη-Πλάκα, στο *Ανιχνεύοντας το Σήμερα, προετοιμάζουμε το Αύριο*, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2001

Κείμενο 7 [Ευτύχησα να δω να παίζεται το σύνολο των συνθέσεών μου]

Είναι περίεργο πάντως ότι χάρη στην εκτίμηση που μου έδειξαν τότε όλοι σχεδόν οι παράγοντες της μουσικής μας ζωής, καθηγητές, μαέστροι, μουσικοί, ευτύχησα να δω να παίζεται το σύνολο των συνθέσεών μου από το 1946 έως το 1950. Έργα μουσικής δωματίου και έργα συμφωνικά. Τα τελευταία από την ΚΟΑ και τη Συμφωνική του Ραδιοφώνου. Τότε είχα και τις πρώτες μου παραγγελίες για χοροδράματα και μουσική για τον κινηματογράφο και ραδιοφωνικά σκετς. Έτσι, ήμουν πια υποχρεωμένος να εγκαταλείψω τις προσωπικές μου αναζητήσεις στο χώρο της σύνθεσης και να προσαρμόσω τη μουσική μου στις απαιτήσεις των παραγγελλόντων, που φυσικά κάθε άλλο παρά τα συμφωνικά μου γυμνάσματα θα ήθελαν.

Μίκης Θεοδωράκης, στο *Ανιχνεύοντας το Σήμερα, προετοιμάζουμε το Αύριο*, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2001

1 Στα κείμενα 6 και 7 διακρίνετε τα δομικά στοιχεία κάθε παραγράφου (θεματική πρόταση, λεπτομέρειες, κατακλείδα).

2 Σε κάθε παράγραφο αυτών των κειμένων, εντοπίστε τις βασικές ιδέες, υπογραμμίζοντας τις λέξεις-κλειδιά. • Στη συνέχεια, γράψτε τον πλαγιότιτλο της κάθε παραγράφου. • Συγκρίνετε τον πλαγιότιτλο αυτό με τους πλαγιότιτλους των συμμαθητών σας.

7η ενότητα

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΘΟΝΗ-ΕΙΚΟΝΑ

- Οριστικό και αόριστο άρθρο
- Παράγωγα επίθετα
- Περιγραφή

περ. «Οικονομικός Ταχυδρόμος», εφημ. ΤΟ ΒΗΜΑ, 2003

Οριστικό και **αόριστο** άρθρο

Κείμενο 1 **Γιατρέ, ο Η/Υ μου είναι άρρωστος!**

Το διαδίκτυο είναι πια πολύ δημοφιλές. Κάθε μέρα εκατομμύρια χρήστες ανταλλάσσουν e-mail, στέλνουν ο ένας στον άλλο αστείες ιστορίες, εικόνες, βίντεο και κάθε μορφής αρχεία ή αγοράζουν προϊόντα με πιστωτικές κάρτες. Επειδή, όμως, τίποτε δεν είναι εντελώς αθώο στον κόσμο, το διαδίκτυο έχει κι αυτό τις παγίδες του... Ας πούμε, λέγεται ότι διάφοροι «πειρατές» του διαδικτύου βρίσκουν τρόπους να κλέβουν αριθμούς από πιστωτικές κάρτες. Ένα άλλο πρόβλημα είναι ότι κάποια μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail) που μπορεί να δεχτούμε στον υπολογιστή μας ίσως να είναι μολυσμένα με ιούς! Οι ιοί είναι μικρά καταστρεπτικά προγραμματάκια, ικανά να θέσουν εκτός μάχης τον υπολογιστή μας χωρίς να το καταλάβουμε. Κάποιες προφυλάξεις, λοιπόν, είναι απαραίτητες.

Περ. «Ερευνητές», εφημ. *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, 2003

Κείμενο 2 **Πάμε μουσείο;**

Το Μουσείο Δεινοσαύρων του Valley στο Κολοράντο των ΗΠΑ αποτελεί ένα εργαστήριο έρευνας και αξιοποίησης των ευρημάτων που αφορούν τους δεινόσαυρους. Κόψτε εισιτήριο στη διεύθυνση http://www.mwc.mus.co.us/dinosaurours/index.htm και δείτε πώς εργάζονται οι επιστήμονες –που ονομάζονται παλαιοντολόγοι– για την αναβίωση του παρελθόντος και της ζωής των δεινόσαυρων. Τα εκθέματα του μουσείου παρουσιάζουν μεγάλο εκπαιδευτικό ενδιαφέρον, γι' αυτό άλλωστε δεν είναι λίγα τα σχολεία που το επισκέπτονται και συμμετέχουν ενεργά στα διάφορα προγράμματα που παρουσιάζονται στους χώρους του και απευθύνονται στα παιδιά.

Περ. «Ερευνητές», εφημ. *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, 2003

1 Στα κείμενα 1, 2 διακρίνετε τους τύπους του οριστικού και του αόριστου άρθρου. Στα ίδια κείμενα παίξτε ένα παιχνίδι ερωτήσεων με το / τη διπλανό / ή σας αναζητώντας το γένος, τον αριθμό και την πτώση των άρθρων.

2 Διαβάζοντας ένα τηλεοπτικό περιοδικό, βλέπετε τη διπλανή διαφήμιση ενός τηλεοπτικού σταθμού παγκόσμιας εμβέλειας. • Στη διαφήμιση αυτή οι λέξεις *έναν* και *ένας* είναι αόριστα άρθρα ή αριθμητικά; • Γράψτε μια δική σας ανάλογη διαφήμιση, χρησιμοποιώντας κυρίως τύπους του οριστικού άρθρου.

Παράγωγα επίθετα

Κείμενο 3 [Είναι θέμα παιδείας] – Συνέντευξη

– *Πώς βλέπετε το διαδίκτυο και τις φωνές που ακούγονται να δημιουργηθεί σχετική νομοθεσία;*

– Στο διαδίκτυο υπάρχουν διαφορετικές υπηρεσίες και μπορούμε να πούμε ότι είναι μεγάλο επίτευγμα το να μπορείς να έχεις τέτοια πλατιά ενημέρωση, να δίνεις και να δέχεσαι πληροφορίες. Εδώ είναι και το πρόβλημα. Στο διαδίκτυο μπαίνουν και ανεξέλεγκτες πληροφορίες. Αλλά και στο ταχυδρομικό σου κουτί σού βάζουν ένα σωρό φυλλάδια. Στο Ίντερνετ αυτό γίνεται σε μεγαλύτερη κλίμακα, γιατί το χειρίζονται χιλιάδες άτομα. Ο μη έλεγχος κάνει ακόμα πιο αναγκαία την προσωπική ευθύνη του χρήστη. Το διαδίκτυο είναι για μένα σαν το κρασί, πρέπει να το χρησιμοποιείς με μέτρο. Όλα αυτά είναι θέμα παιδείας. [...]

Οπότε ας αρχίσουμε με την προσωπική ευθύνη και μετά ας γίνουμε παραδειγματικοί για τους άλλους, ώστε σιγά σιγά το διαδίκτυο να γίνει ένα κοινότοπο είδος με τον καιρό, σαν το μολύβι.

Ελένη Γλύκατζη-Αρβελέρ, εφημ. *ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ*, 1999 (διασκευή)

Κείμενο 4 [ΜΜΕ και ανθρώπινη ελευθερία] – Άρθρο

Η ταπεινή μας γνώμη, και τη λέμε χωρίς περιστροφές, είναι ότι τα σύγχρονα ΜΜΕ –και ιδίως τα ηλεκτρονικά– με τη συγκεκριμένη λειτουργία τους, όχι μόνον δε φαίνεται να υπηρετούν την ελεύθερη πληροφόρηση, αλλά αντίθετα έχουν οφθαλμοφανώς αναδειχτεί στη σημαντικότερη πηγή παραβίασης της συνταγματικά κατοχυρωμένης προσωπικής ελευθερίας.

Η σημερινή εικόνα είναι πράγματι πολύ διαφορετική, καθώς έχουμε να αντιμετωπίσουμε μια εξουσία σύνθετη και αδιαφανή, με την οποία, για να χρησιμοποιήσουμε μια έκφραση του συρμού, «διαπλέκονται» στενά αφενός τα πολυποίκιλα μεγάλα «οικονομικά συμφέροντα» και αφετέρου οι ισχυρότερες –και άρα οι πλέον επιρρεπείς στον αυταρχισμό και την αυθαιρεσία– πλευρές της κρατικής εξουσίας.

Χ. Σωτηρέλλης, εφημ. *ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ*, 1999 (διασκευή)

1 Στα παραπάνω κείμενα 3 και 4 εντοπίστε τα επίθετα που παράγονται από ουσιαστικά.

2 Από τα ίδια κείμενα επιλέγετε τρία ουσιαστικά ή και τρία ρήματα και προσπαθείτε να βρείτε τα επίθετα που παράγονται από αυτά.

Ουσιαστικά	Παράγωγα επίθετα	Ρήματα	Παράγωγα επίθετα
μολύβι		υπηρετώ	
εικόνα		δέχομαι	
πηγή		χειρίζομαι	

3 Σχολιάστε τη στάση του τηλεθεατή στο παρακάτω σκίτσο χρησιμοποιώντας και παράγωγα επίθετα τα οποία θα περιγράφουν την κατάσταση που αποτυπώνει το σκίτσο.

Κείμενο 5 [Αλυσοδεμένος θεατής]

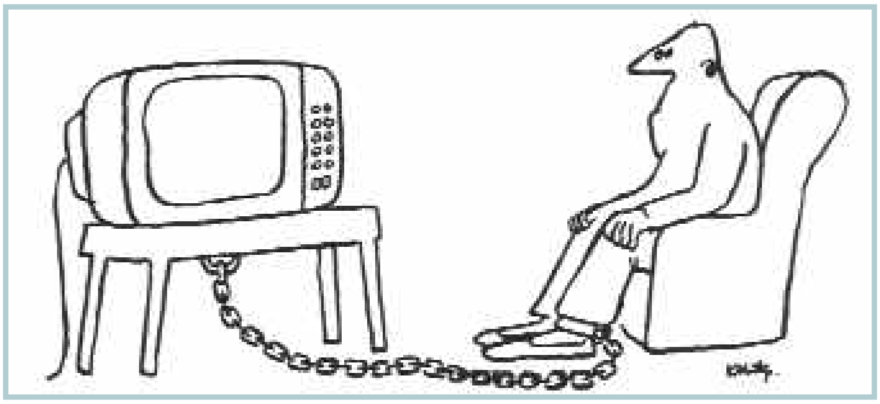

Σκίτσο του Κ. Μητρόπουλου

Περιγραφή

Κείμενο 6 [Πωλείται διαμέρισμα] – Μικρή αγγελία

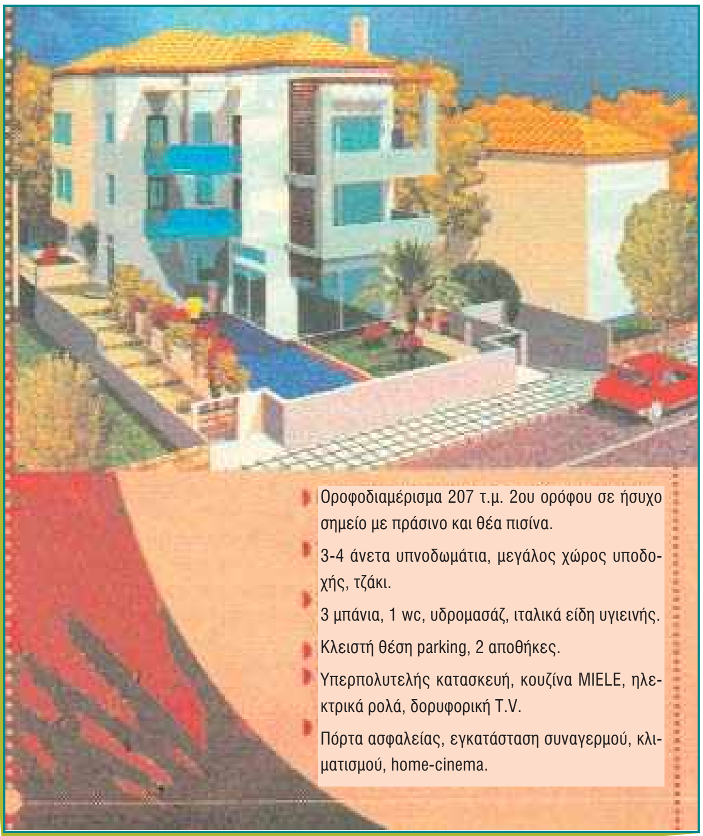

Περ. «Ακίνητα», εφημ. *ΤΑ ΝΕΑ*, 2004

1 Με βάση την αγγελία (κείμ. 6) και αφού προσέξετε τον τρόπο παρουσίασης των χαρακτηριστικών του σπιτιού που βλέπετε, γράψτε ένα κείμενο στο οποίο θα περιγράφετε σε ένα φίλο ή φίλη σας ένα σπίτι που θα θέλατε να αγοράσετε στο μέλλον. (Στην ανάπτυξη του περιγραφικού κειμένου ακολουθήστε παραγωγική πορεία, από τα γενικά προς τα επιμέρους στοιχεία του σπιτιού.)

2 Σε πρόσφατη εκδρομή σας στο Μουσείο Μπενάκη στην Αθήνα, επισκεφθήκατε τόσο τη συλλογή Ισλαμικής Τέχνης όσο και την έκθεση «Πτυχώσεις. Από το αρχαίο ελληνικό ένδυμα στη μόδα του 21ου αιώνα». Αγοράσατε ορισμένες κάρτες και τα προγράμματα των εκθέσεων. • Περιγράψτε στους γονείς σας ορισμένα αντικείμενα ή ενδύματα που σας άρεσαν ιδιαίτερα. (Η περιγραφή να γίνει σε προσχεδιασμένο προφορικό λόγο.)

Πιάτο φατιμεδικής εποχής με την παράσταση της λεοπάρδαλης και τον εκπαιδευτή της ζωγραφισμένη με μεταλλικές ανταύγειες. (Αίγυπτος – τέλη 10ου-αρχές 11ου αιώνα). Από τη συλλογή ισλαμικής τέχνης του Μουσείου Μπενάκη

http://www.benaki.gr

http://www.benaki.gr

Χρυσά σκουλαρίκια

Καντήλι τεμένους

http://www.benaki.gr

YOSHI YAMAMOTO Σύνολο από τη φθινοπωρινή κολεξιόν του 1991. © Kyoto Institute, φωτ. Takashi Hatakeyama

http://www.ptychoseis.gr

Ο Ηνίοχος των Δελφών, 5ος αι. π.Χ. Δελφοί, Αρχαιολογικό Μουσείο.

http://www.ptychoseis.gr

http://www.ptychoseis.gr

MADELEINE VIONNET Μεταξωτό κρεπ φόρεμα του 1931. Φωτ. George Hoyningen-Huene Vogue © Conde Nast Publications Inc.

■ Ένας συμμαθητής ή συμμαθήτριά σας θέλει να μάθει να στέλνει μηνύματα με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (e-mail). Περιγράψτε σ' αυτόν/-ήν τη διαδικασία αποστολής μηνύματος με βάση το κείμενο 7.

Κείμενο 7 Σύνταξη μηνύματος ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail)

Για να αρχίσετε να γράφετε ένα μήνυμα σε κάποιον, πρέπει οπωσδήποτε να γνωρίζετε την ηλεκτρονική του διεύθυνση.

- Πατήστε το κουμπί **Δημιουργία μηνύματος** της γραμμής εργαλείων.

- Ανοίγει το παράθυρο **Νέο Μήνυμα**.
- Πληκτρολογήστε τη διεύθυνση στο πλαίσιο **Προς:**.
- Αφήστε το πλαίσιο **Κοιν:** κενό. Αυτό χρησιμοποιείται, όταν θέλετε να στείλετε αντίγραφο του μηνύματος σε κάποιον άλλο.
- Πληκτρολογήστε μια φράση στο πλαίσιο **Θέμα:** που να περιγράφει το θέμα του μηνύματος.
- Πληκτρολογήστε το μήνυμα στο βασικό παράθυρο (το τμήμα του μηνύματος).

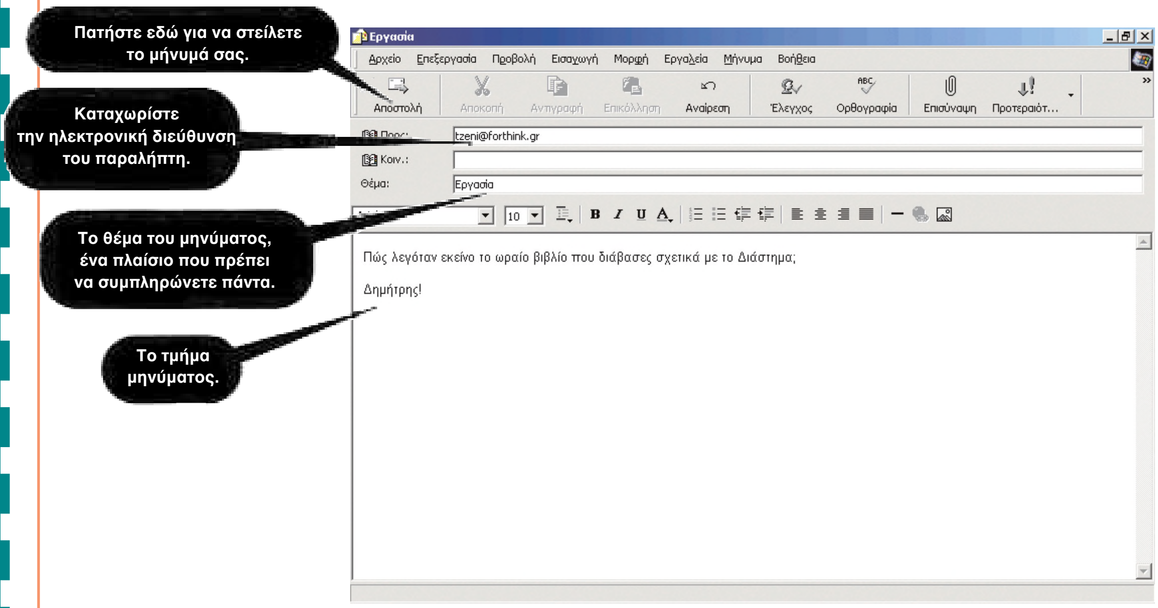

- Πατήστε το κουμπί **Αποστολή** της γραμμής εργαλείων.
- Εάν εμφανιστεί ένα μήνυμα που σας προτρέπει να συνδεθείτε, πατήστε στο κουμπί **Άκυρο**.

Τα πρώτα βήματα στο Internet, εκδ. Κλειδάριθμος, 2000

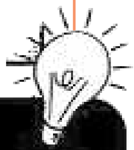

Συμβουλή:
Όταν πατάτε στο κουμπί Αποστολή, είναι σαν να βάζετε το γράμμα σε ένα φάκελο που είναι έτοιμος να ταχυδρομηθεί - δε σημαίνει ότι το μήνυμα έχει κιόλας σταλεί!

8η ενότητα

ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ:
Παρακολουθώ και συμμετέχω

- Παρατακτική σύνδεση – Ασύνδετο σχήμα
- Αφήγηση

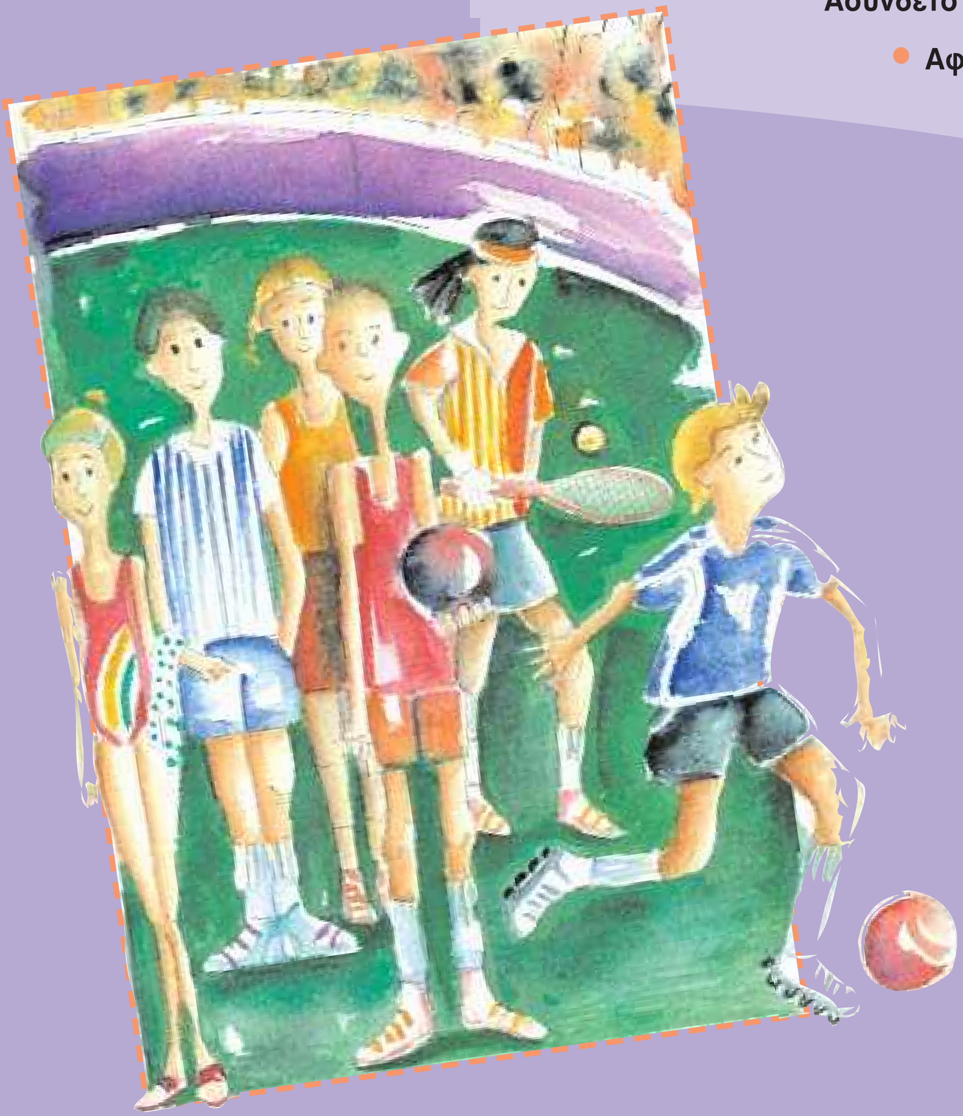

Παρατακτική σύνδεση – **Ασύνδετο** σχήμα

Κείμενο 1 [Οι επιδόσεις των αθλητών στην Αρχαία Ελλάδα]

Οι επιδόσεις στην πάλη δημιούργησαν αιώνιους μύθους αθλητών. Ένας απ' αυτούς ήταν και ο Ιπποσθένης, παλαιστής από τη Σπάρτη, νικητής στην 37η Ολυμπιάδα του 632 π.Χ. στην πάλη παίδων, πατέρας του ολυμπιονίκη παλαιστή Ετοιμοκλή. Ο Ιπποσθένης έχει μια φοβερή επίδοση στο αγώνισμα αυτό, καθώς στη συνέχεια έκανε ένα εκπληκτικό σερί νικών στην πάλη αντρών σε 5 συνεχόμενες Ολυμπιάδες, την 39η, 40η, 41η, 42η και 43η. Οι 6 ολυμπιακές νίκες κατατάσσουν το μεγάλο Ιπποσθένη στους θρύλους της πάλης. Ο Θηβαίος Κλειτόμαχος έχει επίσης στο ενεργητικό του μεγάλες επιδόσεις. Υπήρξε νικητής στην 141η και την 142η Ολυμπιάδα του 216 και του 212 αντίστοιχα. Ο Κλειτόμαχος έχει στο ενεργητικό του την εκπληκτική επίδοση να νικήσει στα Ίσθμια την ίδια μέρα ταυτόχρονα στο παγκράτιο, την πάλη και την πυγμαχία!

Οι θρυλικότερες ωστόσο επιδόσεις στην πάλη ανήκουν ασφαλώς στο Μίλωνα τον Κροτωνιάτη, με 6 νίκες στα Ολύμπια, 2 στα Πύθια και 10 στα Ίσθμια. Νίκησε στις Ολυμπιάδες 60ή-66η (540-516 π.Χ.). Ήταν γιος του Διοτίμου και μαθητής του Πυθαγόρα. Σύμφωνα με την παράδοση, έσωσε τη ζωή του μεγάλου φιλόσοφου, κρατώντας με τα χέρια του την κολόνα, όταν άρχισε να πέφτει η στέγη την ώρα του μαθήματος. Ο Μίλων κράτησε τη σκεπή, σώζοντας έτσι τον Πυθαγόρα και τους μαθητές του. Ο θρύλος που δημιουργήθηκε γύρω από το όνομά του τον έκανε διάσημο. Λεγόταν ότι μπορούσε να κρατήσει ένα ρόδι μέσα στη χούφτα του και όποια πίεση και αν δεχόταν το ρόδι έμενε ανέπαφο! Στεκόταν στη μέση ενός λαδωμένου δίσκου και όσοι προσπαθούσαν να τον πετάξουν κάτω έπεφταν οι ίδιοι! Έδενε ένα σκοινί γύρω από το κεφάλι του και το έσπαζε πιέζοντας τις φλέβες του κεφαλιού του! Είχε απόλυτο έλεγχο του σώματός του και των δυνάμεών του. Στην 7η Ολυμπιάδα της ζωής του, 40 χρονών πια, πάλεψε με τον επίσης Κροτωνιάτη Τιμασίθεο, ο οποίος, παρά τη δύναμή του και το νεαρό της ηλικίας του, δε θα κατάφερνε να τον νικήσει, εάν δεν άφηνε να περάσει η ώρα, ώστε ο ηλικιωμένος Μίλων να κουραστεί και να χάσει τις δυνάμεις του.

ένθετο «Ολυμπιακοί Αγώνες», εφημ. *ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ*, 2004

1 «Οι επιδόσεις στην πάλη... στους θρύλους της πάλης»: Χωρίστε το απόσπασμα σε περιόδους και τις περιόδους σε προτάσεις. • Οι προτάσεις αυτές είναι κύριες ή δευτερεύουσες; • Οι προτάσεις του αποσπάσματος συνδέονται μεταξύ τους στο λόγο ή είναι ασύνδετες; • Ποιο σημείο στίξης χρησιμοποιείται για να τις χωρίσει;

2 «Έδενε ένα σκοινί ... των δυνάμεών του»: Εντοπίστε τις τρεις προτάσεις του αποσπάσματος. • Συνδέονται παρατακτικά ή βρίσκονται ασύνδετες στο λόγο; • Με ποιον τρόπο συνδέονται; • Με ποιον τρόπο χωρίζονται;

3 Ο Διαγόρας ο Ρόδιος, ο Μίλων ο Κροτωνιάτης και ο Πυθαγόρας ο Θάσιος αποφάσισαν να πάρουν μέρος στους αγώνες της Ολυμπίας. Ξεκίνησαν καθένας από την πόλη του, αλλά μέχρι να φτάσουν στον προορισμό τους επισκέφτηκαν και άλλα ιερά. Πώς θα οργανώνατε το ταξίδι προς την Ολυμπία του Διαγόρα μέσω Ισθμού, του Μίλωνα μέσω Νεμέας και του Πυθαγόρα μέσω Δελφών στην αρχαία και στη σύγχρονη εποχή; • Χαράξτε τη διαδρομή τους στο χάρτη.

4 Από ποια μέρη πέρασαν ο Διαγόρας, ο Μίλων και ο Πυθαγόρας, ποιους κινδύνους αντιμετώπισαν, πώς ξεπέρασαν τις δυσκολίες; • Διαλέξτε έναν αθλητή και αφηγηθείτε το ταξίδι του στην Ολυμπία.

5 Ποιου σύγχρονου αθλητή οι επιδόσεις σάς εντυπωσιάζουν; • Όπως το κείμενο μας ενημερώνει για τις επιδόσεις των αθλητών της πάλης, γράψτε κι εσείς ένα σύντομο άρθρο που θα δημοσιευτεί στη σχολική εφημερίδα σας για τον αθλητή που θαυμάζετε και τις επιδόσεις του.

Αφήγηση

Κείμενο 2 [Αγώνας ποδοσφαίρου]

Είχε αργήσει. Τους είδε όλους μαζεμένους στη σέντρα, συμπαίκτες και αντιπάλους.

«Άντε, βρε Στεφανή, άργησες!» του έβαλαν τις φωνές. Με βήματα προσεκτικά κατέβηκε την πλαγιά και μπήκε στο γήπεδο. Πράγματι είχε αργήσει. Δεν ήταν όμως αυτός ο λόγος που του έκοψε τον ενθουσιασμό. Άλλωστε, πότε πήγαινε στην ώρα του; Πότε προλάβαινε να κάνει κάτι έγκαιρα; Είδε με ποιον τρόπο είχε παραταχθεί η ομάδα του κι αμέσως δαγκώθηκε. Καμιά θέση επιθετικού ή στο κέντρο δεν είχαν αφήσει ελεύθερη. Έστω κάποια στην άμυνα. Έσκυψε το κεφάλι και σιγά σιγά, κούτσα κούτσα, πήρε να προχωράει προς τη θέση του τερματοφύλακα. Άλλο ένα ματς που δε θα του δινόταν η ευκαιρία να δείξει τι ικανός κυνηγός ήταν, τι άξιος ντριπλέρ. Έφτυσε στις παλάμες του και πήρε τη θέση του τερματοφύλακα.

Ο αγώνας ήταν σκληρός. Η ζέστη είχε αναγκάσει όλους τους παίκτες να μείνουν μόνο με τα κοντά παντελονάκια τους, η σκόνη έκανε τα κορμιά και τα πρόσωπα άσπρα, ενώ από τις γερές κόντρες όλο και κάποιος παίκτης έπεφτε άγαρμπα στο ξερό χώμα. Μάλιστα, στο τέλος κι απ' τον καβγά που ακολούθησε άνοιξαν και μια δυο μύτες. Νικήτρια αναδείχτηκε τελικά η δική τους ομάδα, των Τουρκοβουνίων, με σκορ 6-4. Ο Στεφανής έβαλε τα δυνατά του και ούτε στιγμή δε φοβήθηκε να κάνει επικίνδυνες εξόδους, να επιχειρεί θεαματικά μπλονζόν ή να πέφτει στα πόδια των αντιπάλων. Δίκαια λοιπόν πήρε τα «μπράβο» από τους συμπαίκτες του. Στο μεταξύ η ώρα είχε πάει δύο, όταν τελείωσαν όλα και πήραν να κατηφορίζουν προς τα σπίτια τους.

Κώστας Ακρίβος, «Το μαραμπού των γηπέδων», στο *Κότινοι και στέφανοι*,
έκδ. της Επιτροπής Ολυμπιακών Αγώνων Αθήνα 2004

1 Τι αφηγείται ο συγγραφέας στο απόσπασμα αυτό; • Ποιος είναι ο τόπος, ο χρόνος και τα πρόσωπα της αφήγησης;

2 Ο συγγραφέας περιορίζεται στην αφήγηση των γεγονότων ή επεκτείνεται και σε σκέψεις ή συναισθήματα του κεντρικού ήρωα; • Σε ποια σημεία της αφήγησης;

3 «Ο Στεφανής έβαλε τα δυνατά του... να πέφτει στα πόδια των αντιπάλων»: Χωρίστε την περίοδο σε προτάσεις. • Ποιες από αυτές είναι κύριες και ποιες δευτερεύουσες; • Σε ποια σημεία της περιόδου υπάρχει παρατακτική σύνδεση προτάσεων και σε ποια ασύνδετο σχήμα; • Ποιοι σύνδεσμοι χρησιμοποιούνται για την παρατακτική σύνδεση των προτάσεων σε αυτή την περίοδο λόγου;

4 Ξαναγράψτε την αφήγηση του κειμένου σε πρώτο πρόσωπο αυτή τη φορά, σαν να ήσαστε εσείς ο Στεφανής και αφηγηθείτε όσα σας συνέβησαν σε αυτόν τον αγώνα ποδοσφαίρου. • Δώστε έντονα υποκειμενικό ύφος στο κείμενό σας, αποδίδοντας μαζί με τα γεγονότα, τις σκέψεις και τα συναισθήματά σας.

Κείμενο 3 Σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες

Από το 1896, οι Ολυμπιακοί Αγώνες τελούνται κάθε τέσσερα χρόνια σε διαφορετική πόλη κάθε φορά. Πόσο ανταποκρίνονται όμως στο Ολυμπιακό Πνεύμα;

Στους αγώνες του Βερολίνου του 1936, οι Γερμανοί εκδήλωσαν την έχθρα τους απέναντι στους

Εβραίους και τους μαύρους. Στους Ολυμπιακούς του 1920 και του 1948 αποκλείστηκε η συμμετοχή των ηττημένων του πολέμου. Στους αγώνες του Μονάχου, το 1972, δολοφονήθηκαν δώδεκα Ισραηλινοί αθλητές και προπονητές από Παλαιστίνιους τρομοκράτες. Στους αγώνες του 1980, στη Μόσχα, δεν έλαβαν μέρος οι ΗΠΑ και άλλες χώρες εξαιτίας της εισβολής της ΕΣΣΔ* στο Αφγανιστάν. Αντίστοιχο «μποϊκοτάζ», όπως λέγεται, έγινε στους αγώνες του Λος Άντζελες το 1984 από τις ανατολικές χώρες. Είναι αυτοί αγώνες ειρήνης και φιλίας;

Πόσο διατηρείται το πνεύμα των αγώνων, όταν η εμπορευματοποίησή τους σήμερα έχει αναχθεί σε επιστήμη; Αυτό έγινε πιο ξεκάθαρο από τους αγώνες του Λος Άντζελες κι έπειτα. Τότε η Διεθνής Επιτροπή εφάρμοσε μια νέα μέθοδο για εξοικονόμηση χρημάτων. Άρχισε να εμπορεύεται στις εταιρείες-χορηγούς των αγώνων την ιδιότητα του «επίσημου χορηγού» των Ολυμπιακών Αγώνων. Τον τίτλο αυτό μπορεί να χρησιμοποιεί η εταιρεία-χορηγός για να διαφημίζεται επί τέσσερα χρόνια. Όπως καταλαβαίνετε, το δικαίωμα αυτό κοστίζει πολύ ακριβά. Οι εταιρείες όμως δε διστάζουν να καταβάλουν το τίμημα, αφού βλέπουν τα κέρδη τους να αυξάνονται κατακόρυφα, όταν συνδέουν το όνομά τους με τους Ολυμπιακούς. Με αυτή τη μέθοδο οι αγώνες του Λος Άντζελες εξασφάλισαν στην επιτροπή εισόδημα ύψους 225 εκατομμυρίων δολαρίων. «Ναι», λένε κάποιοι, «αλλά τα ποσά αυτά πηγαίνουν για καλό σκοπό, όπως για τη διάδοση της Ολυμπιακής Ιδέας σε χώρες του Τρίτου Κόσμου». Νομιμοποιείται τότε στη συνείδησή μας αυτό το εμπόριο; Ο καθένας μπορεί να έχει την άποψή του. Πάντως, είναι γεγονός ότι στην υπόθεση αυτή δεν παίζουν όλοι τίμια.

Το ντοπάρισμα, η λήψη δηλαδή ουσιών, κυρίως αναβολικών που αυξάνουν την απόδοση των αθλητών, είναι ένα άλλο μεγάλο πρόβλημα των αγώνων. Οι αθλητές αυτοί παρανομούν και επιλέγουν να βλάψουν την υγεία τους, μακροπρόθεσμα, προκειμένου να εξασφαλίσουν τη νίκη. Η νίκη, βέβαια, δε συνεπάγεται μόνο δόξα αλλά και πολλά χρήματα. Οι αθλητές αυτοί δε διατηρούν τίποτα από το πνεύμα του Κόροιβου και του Σπύρου Λούη.

*** ΕΣΣΔ** = Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών, η επίσημη ονομασία της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.

περ. «Ερευνητές», εφημ. *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, 1999

1 Στην αρχή και στο τέλος του κειμένου γίνεται λόγος για το «πνεύμα» των Ολυμπιακών Αγώνων. • Ποιο είναι αυτό; Πριν γράψετε την απάντησή σας, μπορείτε να διαβάσετε τον Ολυμπιακό Ύμνο του Κ. Παλαμά, που αναφέρεται στο «αρχαίο πνεύμα, αθάνατο».

2 Στο άρθρο αναφέρονται τρεις παράγοντες που δείχνουν ότι οι σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες δε διαπνέονται από το Ολυμπιακό «Πνεύμα». • Ποιοι είναι αυτοί οι τρεις παράγοντες; • Μπορείτε να αναφέρετε 2-3 παραδείγματα που να δείχνουν την εμπορευματοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων στις μέρες μας;

Κείμενο 4 [Ελάτε να φωτογραφηθούμε]

Περ. *Sporty Junior*, 2003

1 Ποιο είναι το αστείο στην ιστορία αυτή;

2 Γιατί ο προπονητής αποφάσισε να φωτογραφίσει τους παίκτες του σε δύσκολες ποδοσφαιρικές φιγούρες;

3 Αφηγηθείτε γραπτά την ιστορία του κόμικς.

4 Βρείτε στα κείμενά σας τα σημεία εκείνα όπου υπάρχει παρατακτική σύνδεση προτάσεων και υπογραμμίστε τους συνδέσμους που χρησιμοποιήσατε για να γίνει.

5 Βρείτε στα κείμενά σας τα σημεία όπου υπάρχει ασύνδετο σχήμα. • Ποια σημεία στίξης χρησιμοποιήσατε στα σημεία αυτά;

Κείμενο 5 [Ένας μεγάλος αρσιβαρίστας διηγείται…] – Συνέντευξη

[Το απόσπασμα που ακολουθεί προέρχεται από συνέντευξη του ολυμπιονίκη Πύρρου Δήμα. Σε αυτή διηγείται την προσπάθειά του στους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας το 2004.]

Μπήκα στο γυμναστήριο και έκανα την πρώτη ένεση ξυλοκαΐνης. Με ρωτάει ο Ιακώβου πώς είμαι. «Καλά», του απαντάω. «Μόνο ο Αυστραλός είναι πιο ελαφρύς από σένα», μου λέει. «Μη φοβάσαι τίποτα. Όλα καλά θα πάνε». Δε συζητήσαμε καθόλου για το μετάλλιο. Ο προπονητής εκείνη την ώρα είναι πρώτα από όλα ψυχολόγος. […]

Ετοιμάζομαι να βγω για την πρώτη προσπάθεια. Σκέφτομαι μόνο ότι πρέπει να βγω να τα σηκώσω. Νιώθω ότι δε με έχει πιάσει η ξυλοκαΐνη. Δεν είχαμε χρόνο, έπρεπε να δηλώσω κιλά, ο γιατρός δεν προλάβαινε να κάνει ένεση. Ο Χρίστος φοβόταν μήπως ρισκάρω πολύ με τα 170 στο arασέ. Του λέω «πάμε και ό,τι γίνει».

Ο κόσμος με βοήθησε πολύ. Με έκανε έτοιμο να πολεμήσω. Στα 175 κιλά ένιωσα πραγματικά πόνο. Πρώτη φορά πόνεσα τόσο. Ήθελα να κουνήσω το κεφάλι μου δεξιά και αριστερά, όπως το συνηθίζω όταν σηκώνω τα κιλά, και δεν μπορούσα. Όταν είδα στις εφημερίδες φωτογραφίες από την προσπάθεια αυτή και αντίκρισα τον πόνο στο πρόσωπό μου, είπα: «Πύρρο, δεν είσαι εσύ. Κάποιος άλλος είναι».

Στον αγώνα δε σκέφτηκα στιγμή το μετάλλιο. Ακόμη και στο ζετέ, στην τελευταία προσπάθεια. Μου λέει ο Χρίστος «με 205 είσαι δεύτερος», του λέω «βάλε τόσα όσα χρειάζονται για το χρυσό. Όλα εκεί θα τα αφήσω, χέρια, πόδια». Βγήκα για την τελευταία προσπάθεια. Έψαξα να βρω τα παιδιά μου στο κοινό. Ήταν η πρώτη φορά που παρακολουθούσαν έναν αγώνα μου ζωντανά, αλλά δεν έβλεπα τίποτα. Όταν τελείωσε ο αγώνας, με ρώτησαν: «Δεν είδες το πανό που σηκώσαμε “Μπαμπά, σε αγαπάμε”;». Εκείνη την ώρα, όμως, δεν μπορούσα να ξεχωρίσω τίποτα. Έβλεπα μόνο αυτό που συνέβαινε και ήταν μια πραγματική αποθέωση.

Όταν δε σήκωσα τα κιλά, δεν μπορώ να περιγράψω τι ένιωσα. Δεν μπορείς να τα βάλεις με το Θεό ούτε με τη φύση. Τελειώνει ο αγώνας και όλοι μου λένε ότι «η ψυχή σου, Πύρρο, έκανε ό,τι έκανε». Ανεβαίνω στο βάθρο, δείχνω το μετάλλιο και λέω «αυτό πήραμε». Ένιωθα χαρά, γιατί ο κόσμος ήταν χαρούμενος. Θα μπορούσα εύκολα να χάσω την τρίτη θέση. Όταν ο κόσμος ξεκίνησε να φωνάζει «Πύρρος, Πύρρος», συγκινήθηκα, τα έχασα, δεν ήξερα τι να κάνω. Δεν περίμενα να συμβεί ό,τι συνέβη. Ο κόσμος με ευχαρίστησε με τον καλύτερο τρόπο για ό,τι του έχω προσφέρει. [...]

Πήγαμε σπίτι, είχαν έρθει συγγενείς από τη Νέα Υόρκη, από τη Μαδαγασκάρη, ήρθε ο καλύτερός μου φίλος από την Αλβανία. Είχαμε ένα μεγάλο πάρτι στο σπίτι. Δεν κάθισα λεπτό να σκεφτώ τις λεπτομέρειες του αγώνα και ούτε θα το κάνω. Η ουσία είναι ότι κέρδισα το δεκάλεπτο του χειροκροτήματος από τον κόσμο.

Θα μπορούσα να πάω καλύτερα, αλλά και χειρότερα. Όμως, έγινε αυτό που ήθελα. Ήταν το ιδανικό τέλος. Κάπως έτσι το φανταζόμουν. Όχι όμως με τόση ένταση. Δε θα ξεχάσω ποτέ αυτό το χειροκρότημα των φιλάθλων. Όταν κατάφερα να κοιμηθώ ύστερα από δύο μέρες, το πρώτο πράγμα που ονειρεύτηκα ήταν αυτό που είχε συμβεί. Είναι κάποιες στιγμές που δεν μπορείς να τις περιγράψεις με λόγια. Τις κοιτάς απλώς και συγκινείσαι. Εκείνη τη μέρα ένιωσα πολλά. Πολλά. Αυτή η μέρα δε θα φύγει ποτέ από το μυαλό μου. Και δε θέλω να την έχω ούτε σε βίντεο, γιατί είναι τόσο καλά τυπωμένη στο μυαλό μου, που δε θα τη βγάλω ποτέ. Κλείνω τα μάτια και μου έρχεται να κλάψω από χαρά, από υπερηφάνεια, δεν ξέρω τι. Απλώς μου έρχεται να κλάψω, τίποτα παραπέρα.

περ. «Ταχυδρόμος», εφημ. *ΤΑ ΝΕΑ*, 2004

1 «Πήγαμε σπίτι, είχαν έρθει συγγενείς... πάρτι στο σπίτι»: Χωρίστε το απόσπασμα σε προτάσεις. • Υπάρχει στο απόσπασμα υποτακτική ή παρατακτική σύνδεση προτάσεων ή ασύνδετο σχήμα; • Πώς το καταλάβατε; • Ποια σημεία στίξης χρησιμοποιούνται;

2 Από πού ξεκινά την αφήγησή του ο αφηγητής και πού καταλήγει; • Ακολουθεί τη χρονική σειρά των γεγονότων;

3 Στην αφήγηση μπλέκονται τα γεγονότα με τις σκέψεις και τα συναισθήματα του αφηγητή. Ξαναγράψτε το κείμενο στο γ΄ πρόσωπο, απομονώνοντας τα γεγονότα ως αντικειμενικός αφηγητής.

4 Γιατί ο αφηγητής προτιμά μια αφήγηση τόσο φορτισμένη συναισθηματικά;

9η ενότητα

ΑΝΑΚΑΛΥΠΤΩ ΤΗ ΜΑΓΕΙΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

- Συνταγματικός – Παραδειγματικός άξονας

περ. «Οικονομικός Ταχυδρόμος», εφημ. ΤΟ ΒΗΜΑ, 2003

ΑΝΑΚΑΛΥΠΤΩ ΤΗ ΜΑΓΕΙΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

Συνταγματικός – Παραδειγματικός άξονας

Κείμενο 1 [Αυτό το περιοδικό σάς ανήκει]

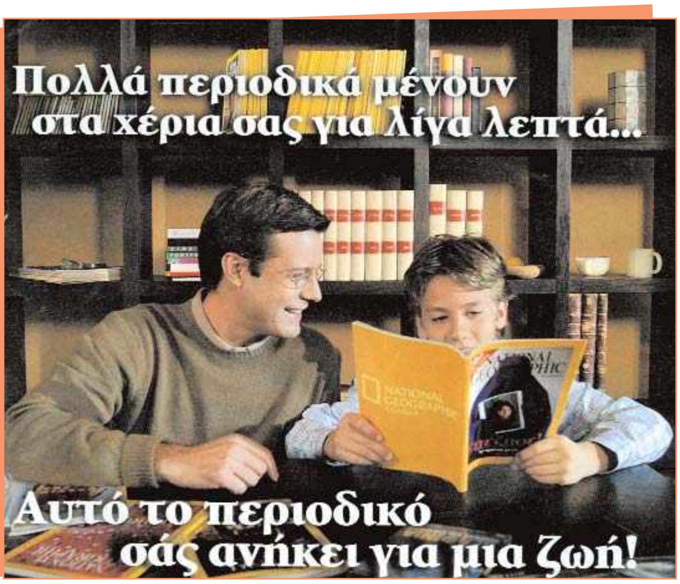

Στη διπλανή διαφήμιση γνωστού περιοδικού, στην πρόταση που βρίσκεται στο πάνω μέρος της εικόνας, μετακινήστε λέξεις ή λεκτικά σύνολα, αλλάζοντας τη σειρά τους χωρίς να αλλάξει το νόημα της πρότασης. • Κάντε το ίδιο στην άλλη πρόταση (στο κάτω μέρος της εικόνας), επιλέγοντας τη σειρά των λέξεων με κριτήριο αυτό που θέλετε να τονίσετε περισσότερο.

Κείμενο 2 Τα μυστικά των πυραμίδων

Πώς τις έχτιζαν;

Οι πυραμίδες κατασκευάστηκαν με τεράστιους ογκόλιθους, τους οποίους όμως κανείς δεν ξέρει πώς μετέφεραν οι Αιγύπτιοι, αφού τότε δεν είχαν τροχοφόρα οχήματα. Και από την άλλη, πώς τους σήκωναν, αφού δεν υπάρχουν αποδείξεις ότι χρησιμοποιούσαν ανυψωτικές μηχανές ή τροχαλίες; Είναι βέβαιο πάντως ότι μερικοί από τους πελώριους ογκόλιθους μεταφέρονταν από τα λατομεία με πλοία, αφού οι πυραμίδες βρίσκονται κοντά στο Νείλο και, ακόμη, ότι χρησιμοποιούσαν έλκηθρα για να μετακινήσουν βαριά αντικείμενα. Απόδειξη ένα σχέδιο από τον τάφο του Τζεχουταϊχοτέπ στην Μπέρσα, που κτίστηκε το 1850 π.Χ. Δείχνει ομάδες εργατών που σέρνουν ένα τεράστιο πέτρινο άγαλμα.

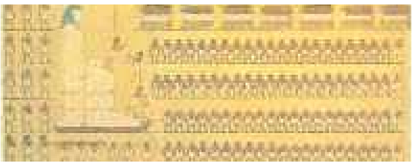

Γιατί τις έχτιζαν;

Υπάρχουν διάφορες παράξενες θεωρίες για τις πυραμίδες. Μερικές από αυτές προσπαθούν να εξηγήσουν τη σχέση ανάμεσα στον ήλιο και τα αστέρια. Το 1864, ο Πιάτζι Σμιθ υποστήριξε ότι είχαν κτιστεί για να τιμήσουν τους θεούς. Σήμερα, οι ειδικοί συμφωνούν ότι ήταν ένα συμβολικό «όχημα» που οδηγούσε το πνεύμα του νεκρού βασιλιά στον ουρανό. Δεν ξέρουμε αν εκεί ο βασιλιάς θα συναντούσε το Ρα, το θεό του ήλιου, ή αν θα γινόταν «Αιώνιο Αστέρι». Στα κείμενα των πυραμίδων αναφέρονται και οι δύο εκδοχές. Οι Αιγύπτιοι πίστευαν ότι ο Φαραώ ήταν ζωντανός θεός. Οδηγούσε το στρατό στη μάχη, δίκαζε τους εγκληματίες και διαχειριζόταν τους θησαυρούς της χώρας. Οι καλύτεροι γλύπτες, οικοδόμοι και μηχανικοί, καθώς και αναρίθμητοι εργάτες δούλευαν χρόνια ολόκληρα για να χτίσουν τον τάφο του. Οι εργάτες που έχτιζαν τις πυραμίδες δεν ήταν σκλάβοι. Ήταν

αγρότες που, όταν πλημμύριζε ο Νείλος, εργάζονταν στις πυραμίδες, παίρνοντας ως αμοιβή τρόφιμα. Εξάλλου, πίστευαν ότι, αν βοηθούσαν το βασιλιά τους να φτάσει στον ουρανό, αυτός θα τους φρόντιζε στην άλλη ζωή.

περ. «Ερευνητές», εφημ. *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, 2003

Στο κείμενο 2 για τις πυραμίδες της Αιγύπτου:

α. Μετακινήστε λέξεις ή λεκτικά σύνολα των παρακάτω προτάσεων χωρίς να αλλάξει το νόημά τους.
– «Οι πυραμίδες κατασκευάστηκαν με τεράστιους ογκόλιθους».
– «Υπάρχουν διάφορες παράξενες θεωρίες για τις πυραμίδες».
– «Στα κείμενα των πυραμίδων αναφέρονται και οι δύο εκδοχές».

β. Εντοπίστε τα λάθη που υπάρχουν στις παρακάτω προτάσεις και τα οποία δεν επιτρέπουν το σχηματισμό σωστών προτάσεων.
– Δεν υπάρχει αποδείξεις ότι χρησιμοποιούσαν τροχαλίες.
– Ο πυραμίδες βρίσκονται κοντά στο Νείλο.
– Οι Αιγύπτιοι πίστευε ότι των Φαραώ ήταν ζωντανός θεός.

γ. Αλλάξτε τις υπογραμμισμένες λέξεις-φράσεις του κειμένου με άλλες συνώνυμες, οι οποίες να αποδίδουν με μεγαλύτερη ακρίβεια το νόημα. Μπορείτε να αναζητήσετε βοήθεια στο σχολικό ή άλλο λεξικό.

Υπογραμμισμένες λέξεις-φράσεις	Συνώνυμες

Κείμενο 3 Το σχολείο του μέλλοντος

Ουσιαστικά το σχολείο του μέλλοντος θα είναι μια μορφωτική υπηρεσία, όπου το κάθε παιδί θα μαθαίνει μόνο του από τον υπολογιστή, υποβοηθούμενο από έναν υποβαθμισμένο «βοηθό μάθησης», επιφορτισμένο κυρίως με τεχνικής φύσεως προβλήματα. Τα παιδιά που έχουν υπολογιστή στο σπίτι θα μπορούν να «παρακολουθούν» και αποκεί, χωρίς να είναι απαραίτητη η καθημερινή παρουσία στο σχολείο, αφού έτσι κι αλλιώς οι ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων του θα είναι online σε 24ωρη βάση. Οι εκπαιδευτικοί, βέβαια, λένε πως ναι μεν το «σχολείο του μέλλοντος» θα είναι γεμάτο με Palmtops, laptops, οθόνες πλάσματος και άλλα ακριβά gadgets, αλλά η αξία ενός ζωντανού και εμπνευσμένου δασκάλου δεν μπορεί να υποκατασταθεί από ένα δίκτυο μηχανών.

εφημ. *ΤΟ ΒΗΜΑ*, 2003 (διασκευή)

1 Αφού διαβάσετε το κείμενο 3 για το «Σχολείο του μέλλοντος», επιλέξτε δύο προτάσεις και να εργαστείτε μόνο στο συνταγματικό άξονα συνδυάζοντας και επιλέγοντας λέξεις/λεκτικά σύνολα.

1η πρόταση:

Το κάθε παιδί	θα μαθαίνει μόνο του.

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ

2 Αντικαταστήστε τις ξένες λέξεις του κειμένου με αντίστοιχες ελληνικές λέξεις ή φράσεις. Κάντε το ίδιο και με τις ξένες λέξεις των υπόλοιπων κειμένων της ενότητας αυτής.

Ξένες λέξεις	Αντίστοιχες ελληνικές λέξεις ή φράσεις

Κείμενο 4 «Έχει μέλλον ο πόλεμος κατά της ελονοσίας» – Συνέντευξη

Πώς φτάσατε στο γονιδίωμα του κουνουπιού και πόσα χρόνια χρειάστηκαν;

Το 1990 αποφάσισα να χρησιμοποιήσω όλη αυτή τη γνώση για ν' αφοσιωθώ σ' ένα θέμα που έχει μέγιστη σημασία για τον άνθρωπο, την καταπολέμηση μιας από τις τρεις σημαντικότερες ασθένειες του πλανήτη, της ελονοσίας, που σκοτώνει κάθε χρόνο δύο εκατομμύρια ανθρώπους στην Αφρική. Τότε από μοριακής πλευράς δεν ξέραμε απολύτως τίποτα για το συγκεκριμένο κουνούπι, τον ανωφελή της Αφρικής, που είναι ο κυριότερος φορέας της ελονοσίας. Δουλέψαμε μερικά χρόνια σε βασικά πράγματα και μετά, μαζί με άλλους συναδέλφους, βάλαμε το φιλόδοξο στόχο να κάνουμε την πλήρη αποκωδικοποίηση του γενετικού υλικού.

Και μετά;

Η ομάδα μου πρόσφατα έκανε ένα τεράστιο βήμα, όταν βρήκε έναν τρόπο να ελέγχει τη λειτουργία του γονιδίου μέσα στο κουνούπι. Η ελονοσία προκαλείται από ένα παράσιτο, ένα πρωτόζωο, που ζει μέσα σε δύο οργανισμούς, στον άνθρωπο και στο κουνούπι, και αναπτύσσεται τελείως διαφορετικά στον καθένα, αλλά και οι δύο κύκλοι ζωής τού είναι απαραίτητοι.

Το κουνούπι όμως δεν το σκοτώνει...

Αυτό είναι το ζητούμενο. Πώς καταφέρνει το παράσιτο να ζει μέσα στο κουνούπι χωρίς να σκοτωθεί, αλλά και χωρίς να σκοτώσει το κουνούπι; Κι αυτό είναι σημαντικό, διότι υπάρχουν πάρα πολλά είδη κουνουπιών, στα οποία δεν μπορεί να αναπτυχθεί το παράσιτο. Στο 99% των κουνουπιών, θα έλεγα, κάτι το σταματάει. Οπότε η ερώτησή μας είναι τι το σταματάει;

Αυτό το έχετε απαντήσει;

Δεν έχει δημοσιευτεί ακόμη, αλλά έχουμε ανακαλύψει τα πρώτα γονίδια που προστατεύουν το παράσιτο και άλλα που καταστέλλουν την ανάπτυξή του. Τώρα, λοιπόν, που ξέρουμε ποια γονίδια είναι, αυτό που επιδιώκουμε είναι να ενεργοποιήσουμε περισσότερο τα γονίδια που καταστρέφουν το παράσιτο ή να παρεμποδίσουμε αυτά που το βοηθούν. Το ερώτημα είναι πώς να το κάνουμε αυτό. Η μία δυνατότητα είναι χημική. Η άλλη είναι η γενετική τροποποίηση, ούτως ώστε τα κουνούπια να είναι ανίκανα να μεταφέρουν το παράσιτο. Το πρώτο μεγάλο βήμα έχει γίνει, αλλά παραμένουν πολλά μέχρι τη νίκη επί της ελονοσίας.

περ. «Κ», εφημ. *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, 2003

Αφού διαβάσετε τη συνέντευξη ενός σύγχρονου επιστήμονα (κείμ. 4) στο χώρο της βιολογίας, συγκεντρώστε στον πίνακα το ειδικό λεξιλόγιο που θα βρείτε στο κείμενο. • Αναζητήστε αντίστοιχο ειδικό λεξιλόγιο στα βιβλία των Μαθηματικών και της Γεωγραφίας.

Βιολογία	Μαθηματικά	Φυσική

10η ενότητα

ΓΝΩΡΙΖΩ ΤΟΝ ΤΟΠΟ ΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ ΤΟΥ

- Δευτερεύουσες προτάσεις –
- Υποτακτική σύνδεση προτάσεων
- Σημεία στίξης

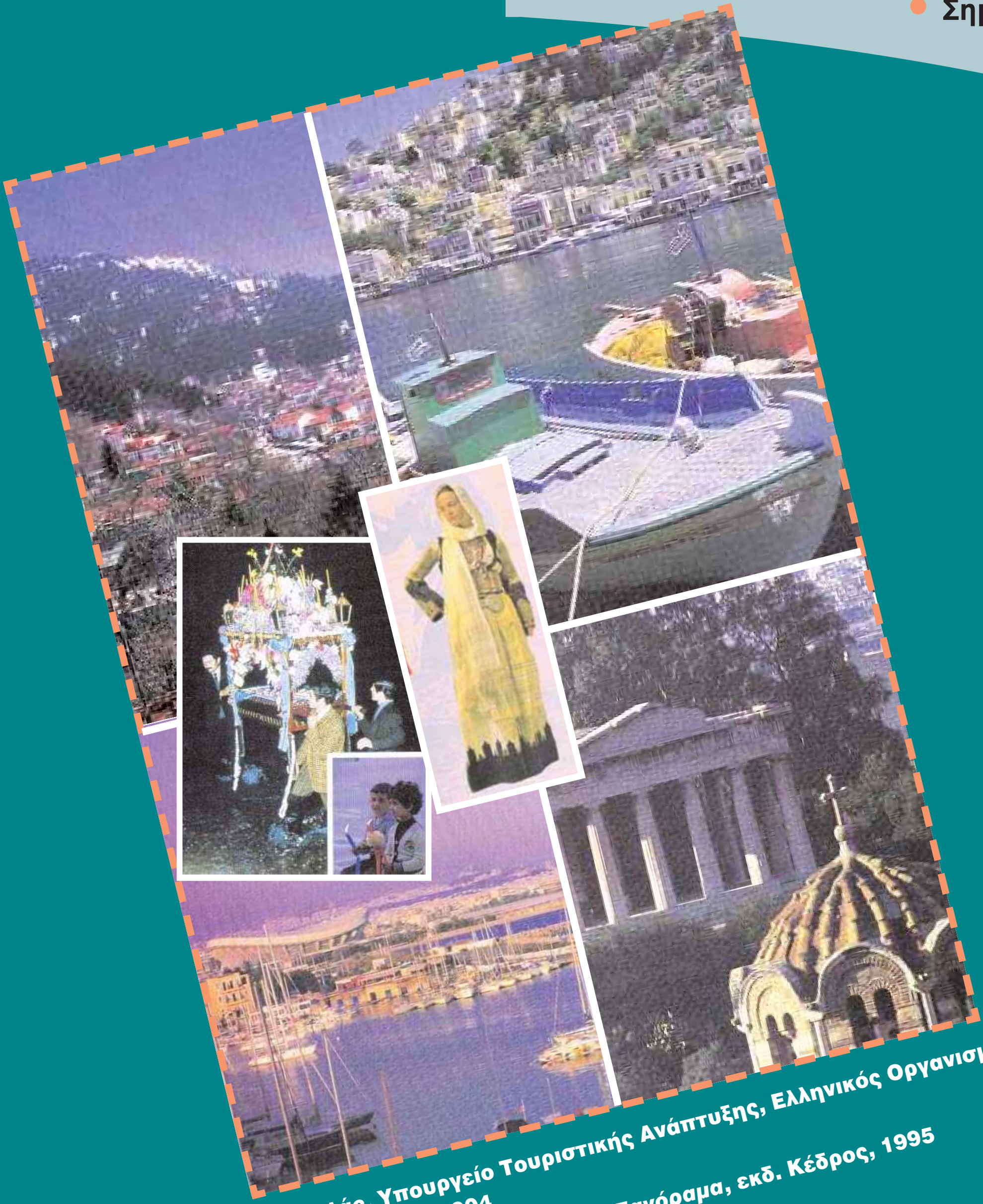

1. Ελλάς, Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης, Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, 2004
2. Ευγενία Φακίνου, Ελληνικό Πανόραμα, εκδ. Κέδρος, 1995

Δευτερεύουσες προτάσεις – Υποτακτική σύνδεση προτάσεων – Σημεία στίξης

Κείμενο 1 Οι περιστεριώνες της Τήνου

Με μικρούς πύργους μοιάζουν οι περιστεριώνες της Τήνου, καθώς υψώνονται ευθύγραμμοι και αυτοτελείς μέσα στις ρεματιές και τα περιβόλια.

Ορθώνονται διάσπαρτοι –αληθινά θαυμαστά μνημεία τηνιακής αρχιτεκτονικής– ανάμεσα σε χωράφια και μποστάνια και πάντοτε κοντά σε ρεματιές, με την πρόσοψη να κοιτάζει το ποτάμι. Πάνω από 1.000 περιστεριώνες κοσμούν το νησί και όλοι είναι ξεχωριστοί, αφού κανείς, δε μοιάζει με τον άλλο, χάρη στη δημιουργική έμπνευση του Τηνιακού τεχνίτη. Η εκτροφή των περιστεριών στο νησί λέγεται ότι ξεκίνησε κατά την ενετική περίοδο.

Άπειροι συνδυασμοί και θέματα από την έμπνευση του Τηνιακού καλλιτέχνη με αδούλευτες λεπτές σχιστόπλακες, με κυρίαρχα σχέδια το κυπαρίσσι, τον ήλιο, το ρόμβο και τα τρίγωνα. Τα ανοίγματα είναι μικρά, ίσα να χωρά το περιστέρι, ώστε να μην μπορούν να μπουν άλλα πουλιά –εχθροί των περιστεριών– όπως η κουρούνα. Τα πολλά διαζώματα δημιουργούν την εντύπωση μεγάλου και πολυώροφου κτιρίου, μιας πυργοειδούς κατασκευής, οι διακοσμήσεις του ακροδώματος της οποίας την καθιστούν ακόμα περισσότερο επιβλητική.

ένθετο «Περιηγήσεις», εφημ. *ΗΜΕΡΗΣΙΑ,* 2003

1 Το κείμενο αυτό βρίσκεται σε έναν τουριστικό οδηγό. • Πιστεύετε ότι οι πληροφορίες που δίνει μπορεί να ενδιαφέρουν έναν επισκέπτη της Τήνου; • Γιατί;

2 «Η εκτροφή των περιστεριών στο νησί λέγεται ότι ξεκίνησε κατά την ενετική περίοδο». Χωρίστε την περίοδο σε προτάσεις. • Ποια είναι κύρια πρόταση και ποια δευτερεύουσα; • Γιατί δε χωρίζεται η κύρια πρόταση από τη δευτερεύουσα με κόμμα;

3 «Με μικρούς πύργους μοιάζουν οι περιστεριώνες της Τήνου, καθώς υψώνονται ευθύγραμμοι και αυτοτελείς μέσα στις ρεματιές και τα περιβόλια». Χωρίστε την περίοδο σε προτάσεις. • Οι προτάσεις της περιόδου συνδέονται παρατακτικά ή υποτακτικά; • Αιτιολογήστε την απάντησή σας. • Γιατί οι δύο προτάσεις της περιόδου χωρίζονται με κόμμα; • Τι είδους επιρρηματικός προσδιορισμός είναι η δευτερεύουσα πρόταση της περιόδου; • Τι δηλώνει;

4 Εκτός από κόμματα και τελείες, ποια άλλα σημεία στίξης χρησιμοποιεί ο συγγραφέας; • Σε ποια σημεία του κειμένου; • Τι προσφέρουν στο κείμενό του;

5 **α.** «Άπειροι συνδυασμοί και θέματα ... και τα τρίγωνα».
β. «Τα πολλά διαζώματα ... περισσότερο επιβλητική».

• Αιτιολογήστε τη χρήση του κόμματος στα αποσπάσματα.

Κείμενο 2 Πέντε παιδιά πολυγυρνά

(Πολύγυρου Χαλκιδικής)

Είναι αργός χορός που χορεύεται από γυναίκες στον Πολύγυρο Χαλκιδικής με τη λαβή από τον καρπό.

Είναι χορός που συνδέεται με την ιστορία του τόπου. Τα τραγούδια που λέγονται από τις γυναίκες (μέχρι τώρα χορεύονταν μόνο) είναι όλα συμβολικά. Μ' αυτά παρότρυναν τους νέους να ξεσηκωθούν κατά των Τούρκων τον καιρό των επαναστάσεων της Χαλκιδικής, μ' αυτά υμνούσαν τα κα-

τορθώματα των Ελλήνων, ανακοίνωναν επιτυχίες της επανάστασης ή λεηλασίες, σφαγές και άλλες παρόμοιες συμφορές που δεν ήταν και λίγες στη Χαλκιδική. Πολλές φορές οι Τούρκοι παρακολουθούσαν τους χορούς και τα τραγούδια χωρίς να καταλαβαίνουν το βαθύτερο συμβολικό νόημά τους. Έτσι πέρασαν στα χρόνια μας για να διαιωνιστούν και να θυμίζουν στις ερχόμενες γενεές τη ρίζα του γένους.

ΒΗΜΑ 1ο, 2ο και **3ο**: Εκτελούμε τρία βήματα, αρχίζοντας με το δεξιό μας πόδι, προς τα δεξιά. Τα βήματα εκτελούνται αργά.

ΒΗΜΑ 4ο: Φέρνουμε το αριστερό πόδι προς το κέντρο του κύκλου (προεκβολή). Συγχρόνως σηκώνουμε τα χέρια, όπως είναι δεμένα από τον καρπό, προς τα επάνω στο ύψος των ώμων και επίσης σηκωνόμαστε στα δάχτυλα των ποδιών μας (ο χρόνος του βήματος τούτου είναι πολύ μεγάλος).

ΒΗΜΑ 5ο: Κατεβάζουμε τα χέρια μας και πατούμε σ' όλο το πέλμα των ποδιών μας.

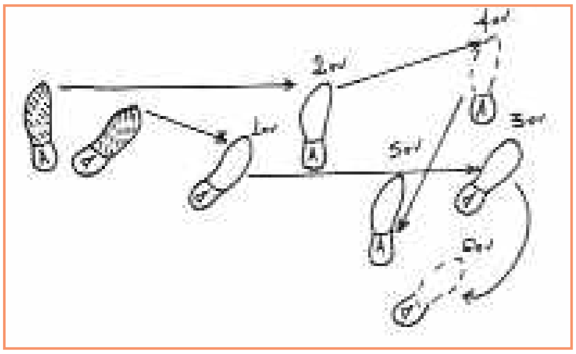

Β. Παπαχρήστου, *Λαογραφία: διδακτική των ελληνικών χορών*, Θεσσαλονίκη 1972

1 Σε τι είδους βιβλίο θα περιμένατε να βρείτε ένα τέτοιο κείμενο;

2 Βρείτε και υπογραμμίστε τις δευτερεύουσες προτάσεις του κειμένου.

3 Με ποιους λέξεις γίνεται υποτακτική σύνδεση προτάσεων στο συγκεκριμένο κείμενο;

4 «Παρότρυναν, συμφορές, συνδέεται». Σε ένα λεξικό συνωνύμων-αντιθέτων βρείτε για τις λέξεις αυτές συνώνυμα και αντίθετα.

5 Συζητήστε στην τάξη πώς ένας παραδοσιακός χορός συνδέεται με την ιστορία ενός τόπου. Αναφερθείτε και σε σχετικά παραδείγματα χορών που γνωρίζετε.

Κείμενο 3 [Μ. Παρασκευή στην εκκλησία]

Στο μελίχλωρο φως του δειλινού η Παντάνασσα έλαμπε σαν φιλντισένιο βυζαντινό πυξίδι με υπομονή κι αγάπη δουλεμένο για να σκεπάζει τη μυρόβλητη πνοή της Παναγιάς. Τι ενότητα, περισυλλογή και χάρη από το αγκωνάρι του θεμελιού ως την ερωτική καμπυλότητα του τρούλου! Αλάκερος ο χαριτωμένος ναός ζούσε κι ανάπνεε γαλήνιος σαν ζεστός ζωντανός οργανισμός. Όλες οι πέτρες, τα σκαλίσματα, οι ζωγραφιές, οι καλόγριες, ζούσαν σαν οργανικά συστατικά του γυναικείου μοναστηριού, θαρρείς κι όλα μαζί γεννήθηκαν από τον ίδιο δημιουργικό σκιρτημό, ένα μεσημέρι.

Ποτέ δεν περίμενα πως θα 'βρισκα στις βυζαντινές ζωγραφιές τόση γλύκα, τόση θερμή ανθρώπινη κατανόηση. Είχα δει ως τώρα άγριες ασκητικές μορφές που κρατούσαν μια περγαμηνή με κόκκινα γράμματα και φώναζαν να μισήσουμε τη φύση, να φύγουμε στην έρημο, να πεθάνουμε για να σωθούμε. Μα τώρα τα χρώματα ετούτα, οι γλυκύτατες μορφές, ο Χριστός που μπαίνει στην Ιερουσαλήμ απάνω στο ταπεινό ζώο, αγαθός, χαμογελαστός, και πίσω οι μαθητές με τα βάγια κι ο λαός που τους κοιτάζει μ' εκστατικά μάτια, σαν ένα σύννεφο που περνάει και σκορπίζεται... Κι ο Άγγελος ο χαλκοπράσινος που είδα στο Αφεντικό, λεβέντης, με τα σγουρά μαλλιά, αναδεμένα με φαρδιά κορδέλα, με τ' ορμητικό δρασκέλισμα και το στέρεο καταστρόγγυλο γόνατο! Σαν να 'ναι αρραβωνιαστικός και πάει... Πού πάει με τόση χαρά και βιάση;

ΓΝΩΡΙΖΩ ΤΟΝ ΤΟΠΟ ΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ ΤΟΥ

Η καμπάνα τη στιγμή εκείνη πήρε να χτυπάει σιγά, γλυκά, για την αγρύπνια του Επιτάφιου Θρήνου. Μπήκα στο ζεστό κουβούκλι της εκκλησιάς· στη μέση ο Επιτάφιος σκεπασμένος με λεμονανθούς, κι απάνω στους λεμονανθούς ξαπλωμένος νεκρός ο ακατάπαυστα πεθαμένος, ακατάπαυστα αναστημένος· μια φορά τον έλεγαν Άδωνη, τώρα Χριστό. Γύρα του γονατιστές χλωμές μαυροφόρες γυναίκες, σκυφτές απάνω του, τον θρηνούσαν. Όλη η εκκλησία μύριζε κερί σαν κυψέλη· και θυμήθηκα τις άλλες ιέρειες, τις Μέλισσες, στο ναό της Εφέσιας Άρτεμης· θυμήθηκα το ναό του Απόλλωνα στους Δελφούς, χτισμένο από κερί και φτερά...

Ν. Καζαντζάκης, *Αναφορά στον Γκρέκο*, εκδ. Ελένης Ν. Καζαντζάκη, Αθήνα 2003[13]

1 Σε ποιο βασικό στοιχείο πολιτισμού ενός τόπου αναφέρεται το κείμενο; • Αν βρισκόσαστε μαζί με το συγγραφέα, τι θα βλέπατε, τι θα ακούγατε και τι θα μυρίζατε;

2 Βρείτε τα ακόλουθα αποσπάσματα στο κείμενο:
α. «Στο μελίχλωρο φως... της Παναγιάς».
β. «Αλάκερος ο χαριτωμένος ναός ζούσε κι ανάπνεε γαλήνιος σαν ζεστός ζωντανός οργανισμός».
γ. «Ποτέ δεν περίμενα... ανθρώπινη κατανόηση».

• Χωρίστε τα αποσπάσματα σε προτάσεις. • Σε ποια υπάρχει παρατακτική σύνδεση προτάσεων και σε ποια υποτακτική; • Ποιοι σύνδεσμοι χρησιμοποιούνται για την υποτακτική σύνδεση των προτάσεων;

3 Εκτός από τελείες και κόμματα, ποια άλλα σημεία στίξης χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στο κείμενο; • Εντοπίστε τα και βρείτε γιατί τα χρησιμοποιεί. • Τι εκφράζει με καθένα απ' αυτά;

4 Βρείτε τις λέξεις «μελίχλωρο, μυρόβλητη, ασκητικές, εκστατικά, ακατάπαυστα». • Ξέρετε τι σημαίνουν; • Βρείτε τις σημασίες τους στο λεξικό και γράψτε τες στο τετράδιό σας.

Κείμενο 4 Μαφάλντα – κόμικ

Quino, *Μαφάλντα*, εκδ. Πάρα Πέντε, 1991

1 Τι έπαθε ο Μανολίτο; • Τι έκαναν οι φίλοι του για να τον βοηθήσουν; • Είχε αποτέλεσμα η προσπάθειά τους;

2 Τι κάνει αυτή την ιστοριούλα αστεία;

3 Ποια σημεία στίξης χρησιμοποιούνται στο κόμικ; • Δικαιολογείται η χρήση τους από το συγγραφέα;

4 «Λόξιγκας είναι η γρήγορη εισπνοή που οφείλεται στην απότομη σύσπαση του διαφράγματος και συνοδεύεται από έναν χαρακτηριστικό ήχο». Χωρίστε το απόσπασμα σε προτάσεις. • Ποια είναι κύρια και ποιες δευτερεύουσες; • Σε ποιο σημείο έχουμε παρατακτική σύνδεση προτάσεων και σε ποιο υποτακτική;

Κείμενο 5 Το θαυμαστικό

«Μα είναι καταπληκτικό! Γράφω σαράντα ολόκληρα χρόνια και δεν έχω βάλει ούτε μια φορά θαυμαστικό!... Χμ!... Πού διάολο μπαίνει αυτός ο μπελάς;» [...]

– Μάρθα, ψιθύρισε, και σκούντηξε τη γυναίκα του, που πάντοτε καμάρωνε για τα χρόνια που πέρασε εσωτερική στο λύκειο. Ξέρεις, μάτια μου, πού βάζουμε θαυμαστικό, όταν γράφουμε;

– Και βέβαια ξέρω! Εφτά χρόνια έμεινα εσωτερική. Ξέρω όλη τη γραμματική απέξω κι ανακατωτά. Αυτό το σημείον στίξεως χρησιμοποιείται εις τας προσφωνήσεις, τας αναφωνήσεις και όταν θέλομεν να εκφράσομεν ενθουσιασμόν, αγανάκτησιν, χαράν, οργήν, και άλλα συναισθήματα.

«Ωραία! συλλογιζόταν ο Περεκλάντιν. Ενθουσιασμό, αγανάκτηση, χαρά, οργή και άλλα συναισθήματα...»

Ο υπουργικός γραμματέας βυθίστηκε στις σκέψεις του. Σαράντα χρόνια μουτζούρωνε χαρτιά, είχε γεμίσει χιλιάδες κόλες, μυριάδες, και όμως δε θυμάται ούτε μια μονάχα γραμμή που να εκφράζει ενθουσιασμό, αγανάκτηση ή κάτι τέτοιο.

«Και άλλα συναισθήματα... συλλογιζόταν. Μα τι χρειάζονται τα συναισθήματα στα υπηρεσιακά έγγραφα; Ακόμα κι ένας αναίσθητος μπορεί να τα συντάξει...» [...]

...Μαρτύρησε όλη τη νύχτα. Μα και το πρωί δεν τον άφησε καθόλου το φάντασμα. [...] Βγαίνοντας στο δρόμο φώναξε ένα έλκηθρο και, καθώς πλησίαζε ο αμαξάς, νόμισε πως αντί για έλκηθρο ερχόταν καταπάνω του ένα πελώριο θαυμαστικό.

Πέρασε το κατώφλι του γραφείου και ο κλητήρας τού φάνηκε σαν θαυμαστικό. Όλα του μιλούσαν για ενθουσιασμό, αγανάκτηση, οργή. Έπιασε τον κοντυλοφόρο και νόμισε πως κρατούσε ένα θαυμαστικό στα δάχτυλά του... Ο Περεκλάντιν βούτηξε την πένα στο καλαμάρι και υπέγραψε: «Ε. Περεκλάντιν, γραμματεύς!!!»

Και απλώνοντας αυτά τα τρία θαυμαστικά στην αράδα, δοκίμαζε ενθουσιασμό, αγανάκτηση, χαρά και την ίδια στιγμή έβραζε από το κακό του.

– Για κοίτα! Για κοίτα! μουρμούρισε καρφώνοντας το βλέμμα του στον κοντυλοφόρο.

Το φωτεινό θαυμαστικό, ικανοποιημένο πια, εξαφανίστηκε.

Άντον Τσέχοφ, *Διηγήματα*, μτφρ. Κυρ. Σιμόπουλος, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 2000

1 Γιατί τόσα χρόνια αυτός ο υπάλληλος δεν είχε χρησιμοποιήσει θαυμαστικό στα υπηρεσιακά του έγγραφα;

2 Γιατί η γυναίκα του Περεκλάντιν εξηγεί στην καθαρεύουσα πότε χρησιμοποιείται το θαυμαστικό;

3 «Ξέρεις, μάτια μου, πού βάζουμε θαυμαστικό, όταν γράφουμε;»: Εξηγήστε τη χρήση των κομμάτων στο απόσπασμα.

4 «Σαράντα χρόνια μουτζούρωνε ... ή κάτι τέτοιο.»: Βρείτε στο απόσπασμα αυτό πώς συνδέονται οι προτάσεις μεταξύ τους.

5 «Έπιασε τον κοντυλοφόρο... γραμματεύς!!!»: Εξηγήστε τη χρήση των σημείων στίξης στο απόσπασμα.

6 Μελετήστε το ντοσιέ με τις εκθέσεις που γράψατε όλη τη χρονιά. • Παρατηρήστε ποιο σημείο στίξης χρησιμοποιήσατε περισσότερο και ποιο απουσιάζει εντελώς από τα γραπτά σας. • Γράψτε ένα κείμενο με τις παρατηρήσεις σας αυτές και εξηγήστε τους λόγους που σας οδήγησαν σε αυτές τις επιλογές σημείων στίξης. • Προσέξτε στο κείμενό σας αυτό να χρησιμοποιήσετε σωστά τα σημεία στίξης και, ίσως, κάποια από αυτά που παραβλέψατε όλο το χρόνο.

Κείμενο 6 [Στα χωριά του Πηλίου]

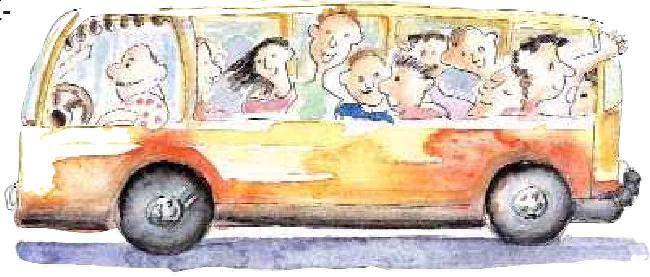

Μπήκε στο λεωφορείο Πορταριάς-Μακρυνίτσας που γέμισε ασφυκτικά από μαθητές λυκείου που επέστρεφαν στα χωριά τους και ενήλικες φορτωμένους πακέτα και δέματα ήταν ένα χαρούμενο λεωφορείο τα παιδιά έλεγαν τα γνωστά δικά τους πειράζονταν αντάλλασσαν κρίσεις για το κρίσιμο ματς των τοπικών ομάδων εξυπακούεται ότι θα κέρδιζε η Νίκη Βόλου και θα τους πατούσαν τους αιώνιους αντιπάλους της αντίζηλης πόλης του κάμπου

Έφτασαν στην Πορταριά κι άδειασε όλο το λεωφορείο η Αντρέα είχε αποφασίσει να πάει στη Μακρυνίτσα της άρεσε καλύτερα κι άλλωστε τη θυμόταν με νοσταλγία απ’ την εποχή της τελευταίας σχολικής εκδρομής της γνωστής πενθήμερης

Το λεωφορείο άφησε όλους τους τελευταίους επιβάτες στο έμπα του χωριού άρχισαν ν’ ανηφορίζουν τον κεντρικό δρόμο και άλλος αποδώ κι άλλος αποκεί χάθηκαν στα στενά σοκάκια.

Τα μαγαζιά με τα γλυκά του κουταλιού τα δήθεν σπιτικά και φτιαγμένα επιτόπου και τα γνωστά τουριστικά ήταν θεόκλειστα και αμπαρωμένα.

Ευγενία Φακίνου, *Τυφλόμυγα,* εκδ. Καστανιώτη, 2000

Σημειώστε τα σημεία στίξης στο παραπάνω κείμενο.

Κείμενο 7 Η γιαγιά μου η Αθήνα

Έχω ζήσει σε πολλές πόλεις μερικές απ' αυτές το Σίντνεϊ τη Νέα Υόρκη τις αγάπησα πολύ κι ευχαρίστως θα τις ξανάβλεπα για λίγο έστω και μια φορά στα πέντε χρόνια αλλ' όση ζωή μου μένει ακόμα εδώ προπάντων στην Αθήνα θα 'θελα να τη ζήσω κι εδώ όταν έρθει κάποτε εκείνη η ώρα εδώ να τελειώσω τις μέρες μου ως τότε σκέφτομαι καμιά φορά δε θα 'χει μείνει σχεδόν τίποτα απ' την Αθήνα μου εκείνη την Αθήνα που αγάπησα μα κάτι μέσα μου μου λέει πως ίσως να 'χω κι άδικο γιατί εκτός κι αν γίνει πια καμιά μεγάλη κοσμογονική αλλαγή θα μένουν πάντως για πολύ καιρό ακόμα για πάντα ελπίζω ο λόφος του Λυκαβηττού κι ο λόφος του Φιλοπάππου ως τότε βέβαια θα 'χουν «αξιοποιηθεί» από κάποια κακόγουστη δημοτική ή κρατική υπηρεσία και θα 'χουν μαντρωθεί με συρματοπλέγματα μα τα παιδιά και τα ζευγάρια των ερωτευμένων θα βρίσκουν πάντα έναν τρόπο ν' ανοίγουν ένα πέρασμα για να μπορούνε να τρυπώνουν μέσα όσο κι αν μολυνθεί η ατμόσφαιρα δεν πρόκειται ν' αλλάξει πολύ το μελιχρό αθηναϊκό φθινόπωρο ο ήπιος αθηναϊκός χειμώνας με τις αλκυονίδες μέρες του η μεθυστική άνοιξη και το ναρκωτικό καλοκαίρι που έχει πότε πότε και τις βραδινές του αύρες όσο κι αν ρυπανθεί ο Σαρωνικός θα μένει ελπίζω πάντα κάποια σχετικά καθαρή ακρογιαλιά οι άνθρωποι μπορεί στο μεταξύ να πηγαίνουν στη Σελήνη για δουλειές μα η μαγεία του φεγγαριού τη στιγμή που ξεπροβάλλει πάνω από την κορυφογραμμή του Υμηττού θα μένει πάντα ίδια το μοναδικό φως του αττικού ουρανού δύσκολα θ' αλλάξει κι αυτό μέσα στην κόλαση που λένε πως θα είναι σε λίγα χρόνια η Αθήνα θα μένει πάντα ο μικρός παράδεισος του μοναστηριού της Καισαριανής δέκα λεπτά απ' το κέντρο απ' τα παλιά και τόσο ανθρώπινα σπιτάκια που ξέραμε δε θα 'χει μείνει πια κανένα αλλά σ' αυτές τις ακαλαίσθητες πολυκατοικίες που υψώνονται στη θέση τους θα κατοικούνε για πολύ καιρό ακόμα άνθρωποι που θα μιλάνε λίγο πολύ την ίδια γλώσσα με μένα θα σκέφτονται και θα αισθάνονται λίγο πολύ σαν και μένα.

Κ. Ταχτσής, *Η γιαγιά μου η Αθήνα*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1995

■ Στο κείμενο 7 να σημειώσετε τα σημεία στίξης.

Με απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν βιβλιόσημο προς απόδειξη της γνησιότητάς τους. Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δε φέρει βιβλιόσημο θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α΄).

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.